

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

III РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 40

София, понеделникъ, 19 мартъ

1934 г.

55. заседание

Петъкъ, 16 мартъ 1934 година.

(Открито отъ подпредседателя С. Даскаловъ въ 16 ч. 20 м.)

СЪДЪРЖАНИЕ:

Стр.

Отпуски, разрешени на народни представители . . . 921

Законопроектъ за бюджета на държавата за 1934/1935
финансова година. (Първо четене — продъл-
жение разискванията) 921

Дневенъ редъ за следващото заседание 952

Председателстващъ С. Даскаловъ: (Звъни) Откривамъ заседанието. Присъствуватъ нужното число народни представители.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ г. г. народни представители: Алексиевъ Никола, Ангеловъ Иванъ, Ачковъ Димитъръ, Богоевъ Борисъ, Бончевъ Тодоръ, Василевъ Григоръ, Василевъ Йото, Василевъ Ради, Велчевъ Иванъ, Ганевъ Георги, Георгиевъ Георги, Георгиевъ Стойчо, Георгиевъ Трифонъ, Гуровъ Лона, Деляновъ Минчо, Дойчиновъ Никола, Дуковъ Иванъ, Ецовъ Борисъ, п. Захариевъ Захари, Икономовъ Андрей, Икономовъ Димитъръ, Илиевъ Стойко, Йонетовъ Георги, Йотовъ Никола, Кантарджиевъ Антонъ, Кафеджийски Георги, Кондаковъ Александъръ, Кръстевъ Гето, Кънчевъ Теодоси, Кораковъ Петъръ, х. Лековъ х. Андрей, Лоловъ Сава, Лунговъ Николай, Лъкарски Иванъ, Маринчевъ Георги, Марковъ Цоло, Мечкарски Тончо, Мошановъ Стойчо, Марулевъ Йосифъ, Николаевъ Александъръ, Орозовъ Александъръ, Петковъ Стефанъ, Петровъ Дойчинъ, Петровъ Никола, Пиронковъ Александъръ, Поповъ Стефанъ, Пупешковъ Цвѣтанъ, Рафаиловъ Филипъ, п. Рачевъ Иванъ, Родевъ Христо, Савовъ Николай, Савовъ Сава, Свиначковъ Добри, Стамболиевъ Никола, Статевъ Христо, Стойковъ Апостолъ, Тахировъ Хафузъ Юсеинъ, Чирпанлиевъ д-ръ Никола, Чолаковъ Христо и Шонговъ Георги)

Бюрото на Камарата е разрешило отпускъ на следнитъ народни представители:

На г. Тончо Мечкарски — 1 день;

На г. д-ръ Тодоръ Кулевъ — 1 день;

На г. Стойчо Георгиевъ — 1 день;

На г. Георги Маринчевъ — 1 день;

На г. Иванъ Лъкарски — 1 день;

На г. Александъръ Кондаковъ — 1 день;

На г. Борисъ Докумовъ — 2 дена;

На г. Иванъ Дуковъ — 2 дена и

На г. Цвѣтанъ Пупешковъ — 2 дена.

Народниятъ представителъ г. Христо Чолаковъ иска да му се разреши 9 дни отпускъ, по болестъ, по понеже се е ползувалъ досега съ 15 дни отпускъ, ще питамъ Събранието. Които сж съгласни да се разреши на г. Христо Чолаковъ 9 дни отпускъ по болестъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ: първо четене законопроекта за бюджета на държавата за 1934/1935 финансова година — продължение разискванията.

По реда на записанитъ оратори има думата народниятъ представителъ г. д-ръ Христо Мутафовъ.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Гласуването бюджета на едно правителство, безспорно, е единъ законодателенъ актъ отъ първостепенно значение. Какъвто е бюджетътъ, такова е управлението на дадена власт. Бюджетътъ е огледало на управлението. Това сж безспорни истини, които всѣки знае. И когато днесъ трѣбва да разгледаме бюджетопроекта на правителството, естествено е, че народнитъ представители съ пълно основание могатъ да направятъ по-обстойна критика не само на бюджета, но и на управлението, защото то е изразъ на политиката, която води да дадена власт.

Ако ние поддържаме бюджетопроекта, който се представява отъ правителството, то е затуй, защото намираме голѣма благоприятна разлика, сравнявайки сегашния бюджетопроектъ съ тия на миналитъ години. Нѣма защо престолено да гледаме на работата, нѣма защо да бждемъ песимисти повече, отколкото е потрѣбно, нѣма защо да гледаме на нѣщата отъ точка зрение на черното, на грозното, а трѣбва обективно и безпристрастно да констатираме тая истина, че сегашниятъ бюджетъ, въ сравнение съ бюджетитъ на минали години, прави една голѣма крачка напредъ въ държавното управление. Азъ не мога да твърдя, че бюджетътъ самъ по себе си е само купъ отъ цифри, които нищо не казватъ. Ако се поровимъ въ бюджета и потърсимъ въ бюджетопроектитъ на отделнитъ министерства тия суми, които се даватъ на правителството да изразходва за постигане на опредѣлени цели, правимъ това съ огледъ на ония мѣроприятия, които дадено правителство има да върши. И ако тия мѣроприятия сж отъ естество да ни задоволятъ, ние, безспорно, ще приемемъ бюджетопроекта така, както ни се представи, а, ако тѣ не сж отъ естество да ни задоволятъ, ако сж такива, че могатъ не само да бждатъ подложени на критика, но и да бждатъ отречени отъ насъ, тогава, естествено, ние ще отречемъ и бюджетопроекта, който ни се представя.

Азъ, обаче, дължа още от самото начало да направя една бележка, която мисля, че се налага на всеки от нас. Касае се за онай искреност, за онай правдивост, с която бюджетният проект се представи пред Народното събрание от г. министъра на финансите. Г. министърът на финансите беше толкова пряк, че сам изрази своето недоволство от бюджетния проект, който ни представи. Онъзи от вас, които днес присъстваха в бюджетната комисия, когато се разглеждаше бюджетния проект на Министерството на финансите, чува, че той сам е недоволен от онова, което се съдържа в бюджетния проект на Министерството на финансите, както и изобщо не е доволен от бюджетния проект на всички министерства, от цялия бюджетен проект на държавата, че той не е така свършен.

С. Кирчевъ (з. Ст. В): Той се преструва, че не е доволен.

С. Митковъ (з): Ако не е доволен, може да си отиде.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Азъ мисля, г. г. народни представители, че тая правдивост или, по-добре, тая искреност, с която г. министърът на финансите ни представи бюджетния проект на държавата, е един факт, който се налага на нашето внимание и ние не можем да не вземем становище спрямо това държание на финансовия министър.

Ако се справим с стенографските дневници на Народното събрание, които не се държат само за да съставят един излишен товар на лавиците по тавана на Народното събрание, които съдържат сериозни и даже, бих казал, ценни мисли, които трябва да ровим в разни случаи, когато имаме да се произнасяме по капитални въпроси от управлението на страната; ако направим едно сравнение между онова, което е било в миналото и тая искреност, с която ни се представи настоящият бюджетен проект, ще видим, че има една голяма разлика, която всеки трябва да признае, ако не иска да бъде настървен, слеп партизанин и противник.

Азъ имамъ случай самичък да направя справка в изложенията на бивши финансови министри и, като ги сравних с изложението, което се направи онзи ден от г. министъра на финансите, не мога да не отбележа искренности, с която г. министърът на финансите ни представи тазгодишния бюджетен проект. Докато в миналото финансовите министри са представяли положението на страната розово, стопанството цвѣтуше, днешният финансов министър ни призна, че се намираме в едно положение на пълно изтощение на народното стопанство, че финансовата криза, която, според мене, е също така и стопанска, тепърва се засилва и налага да бъдем внимателни, когато ще разглеждаме представения бюджетен проект, или ще има да манипулираме с цифрите в него. Финансовите министри в миналото са притворствували, са прикривали истинското положение на нѣщата по разни съображения. Може би по съображения вътрешни, партийни, може би по съображения на външната политика, която са водили, тѣ са представяли България в цвѣтуше положение: стопанско, финансово и пр. Въ всеки случай, с оглед на целите, които са преследвали, и нуждите, които са чувствували на момента, не са представяли винаги искрено и правдиво действителността такава, каквато е била въ сжщност. И азъ мисля, че нѣма защо да бъдем слѣпи поддържници или слѣпи противници на дадена власт, за да не видим това, което ни се представя предъ очите, и да не направим онай разлика, която сме длъжни да констатираме, сравнявайки изложението на финансовите министри в миналото с това, което ни се направи от днешния министър на финансите.

Уважаеми г. г. народни представители! Държавникът, когато е искрен, нѣма защо да бъде нито оптимист, нито песимист. Относно бележката, която като апострофъ, се направи на двама от г. г. министрите, че единият бил песимист, а другият оптимист, искамъ да отбележа само, че въ дадения случай не може да става дума за таква игрословие, за игра на думи, когато се касае за цифри, които ни се представят за разбирателство, и когато тия цифри са отражение на самата действителност — черна или розова. Искреността, с която ни се представя бюджета, да не е дадена основана на идеализиране днешното положение. Ние бихме могли да гледаме на нѣщата задоволително тѣй, както тѣ се слагатъ съ всичката имъ яснота; но можемъ, безспорно, да се отнесемъ и критически къмъ тѣхъ, обаче безъ да избиваме въ крайности, безъ да отричаме самата сжщност на нѣщата.

Критиката и творчеството са две различни нѣща. И азъ мисля, че можемъ да се отнесемъ критически къмъ дадено положение, което намираме въ бюджета, пъкъ даже и по общата политика на правителството, безъ да бъдемъ отрицателни на съвременните порядки, на съвременния обществен редъ. Вчерта тукъ един от ораторите изказа една такава мисъл — че свободата е върховно благо, но когато на личността не бъде позволено да живѣе, когато тя би желала, трябва да ѝ се признае правото да шурмува самата свобода. Да се шурмува свободата — това е един афоризъмъ, който се казва съ леко сърдце. Наистина незадоволените нужди не винаги правятъ да се чувства животътъ както трябва, съ нуждите облекчения, но, изхождайки от свободата, да признаемъ правото да се шурмува тази свобода от всеки един, който не се чувства задоволен въ своя живот, струва ми се, че това е въ обичая на други обществени групировки, които стоят по-скоро на базата на отрицанието на съвременния обществен редъ, които не оставят въ рамките на ония права и свободи които са включени въ програмите на управляващите партии. Една управляваща партия не може да не държи смѣтка, преди всичко, за порядките, които съществуват, защото тѣ не са отрицание на това, което може да бъде изказано като пожелание за подобрене и тѣ не могат да намѣрятъ изразъ въ крайности, които са присѣщи, както казахъ, само на хора, които отричатъ съвременните порядки и съвременния редъ на нѣщата.

Според мене, въпросътъ тукъ не е толкова въ критиката, колкото въ творчеството. И въ това, може би, се състои разликата между опозиционера и правителствения партизанин или сторонник на партията, която управлява въ дадено време. За опозиционера е лесно да критикува, обаче този, който управлява, трябва да твори, трябва да създава. И въ това отношение бих се съгласилъ с онѣзи, които поддържат, че ако нѣма творчество, ако нѣма идея и смисълъ въ онова, което представлява бюджетътъ, въ смисълъ на политика, която ръководи правителството, безспорно, би трябвало да отбележимъ липсата на инициатива за творчество. Това е въ реда на нѣщата. Оня, който не твори, оня, който не действа, който седи само съ скръстени ръце, той седи само на почвата на една отрицателна критика. Азъ не бихъ искалъ да кажа, че оня, който критикува, трябва същевременно да дава и рецепти за управление. Тия рецепти трябва да се изнасятъ от тия, които носятъ отговорностъ за самото управление. Но и задачата на опозиционера е, не само да критикува, а да посочва и на известни мѣроприятия, съ които би могло да се постигнатъ известни цели. Примерно казано: говори се, че нашата стопанска конюнктура била такава на дребно стопанство; народостопанската структура била такава на дребно селско стопанство, и се иска създаване на рентабилност на това стопанство. Най-сетне, това е една мисълъ, ако ѝ не нова. Но вие виждате, че съ това не се седи само на базата на отрицанието, но се слагаме и на почвата на творчеството. Когато се подхвърля мисълта, да се направи рентабилно дребното селско стопанство, мене ми се струва, че не само се критикува, а се изказватъ известни пожелания въ смисълъ на управление. Харчатъ се, напр., известни суми по Министерството на земледелието, по Министерството на търговията; тѣ трябва да отидатъ за постигане на известна целъ. Ако свържемъ тази целъ съ характерната структура на нашето дребно стопанство и ако държимъ смѣтка за тия пожелания, че дребното земледѣлско стопанство трябва да се направи рентабилно, което е безспорно право, това показва, че и онзи, който стои на базата на критиката, и той полее лека се поддава на творчество, и той застъпва една мисълъ от областта на положителната дейност, не само на отрицателната.

Въпросътъ, според мене, не е само въ това, дали опозиционерътъ и правителственият сторонникъ трябва да останат на базата на критиката, или на творческата работа. Въпросътъ, според моето схващане, е за мѣрката и за възможността. Да идеализираме нѣщата, както казахъ въ самото начало, да си ги представяме така, каквито въ сжщностъ тѣ не са и не могатъ да бъдатъ, ще бъде една празна работа. Можемъ тукъ да правимъ словизания колкото щемъ, да идеализираме нѣщата, да си представяме каквато желаниа безборбни, но когато не държимъ смѣтка за самата реалностъ, за самата възможностъ, всичко това ще значи да правимъ отъ пусто въ празно.

Говори се за реформи. Азъ ще си позволя бѣгло да нахвърля нѣколко мисли, преди да се спра на самия бюджетъ. Та неужели правителството, което днесъ управлява, е отрицало смисъла на реформаторството въ сто-

панския живот, смисъла на реформаторството на политическия, въ общественния живот? Можем да подложим на критика неговата дейност, когато е въпрос за реформизъм или, ако щете, за известен трансформизъм, за който ни се загатва тук; можем да критикуваме неговите мѐроприятия, дали тѐ действително могат да постигнат нѐкакъв реформизъм или само хвърлят прахъ въ очите на хората, както нѐкои мислят. Може това, обективно изнесено, да бѐде критикувано. Но да се смѣта, че сегашното правителство не е държало смѣтка за тежненята, за желанията за реформизъм, мисля, че е пресилено и не отговаря на самата истина. Неужели Министерството на земледѣлието, неужели Министерството на търговията — да не говоря за другите стопански министерства у насъ — не създадоха редъ закони, съ които се държеше смѣтка, преди всичко за трансформация, за преустройство на нашия стопански живот? Г. г. народни представители! Ако трансформизмът се състои въ това, да изоставимъ известни стѣркове на нашето земледѣлско стопанство, като малодоходни, като такива, които не ни удовлетворяват, като такива, които не отговарят на съвременните нужди на обществото, на държавата, на личността, и ако трѣбва да преминемъ къмъ другъ родъ стопанска дейностъ, която да ни удовлетвори и да направи по-рентабилно стопанството, както се изрази единъ отъ преждеговорившите, нима Министерството на земледѣлието не е държало смѣтка за такова желание, за такова искане, което е било предявено отъ едни или други срѣди? Когато ние констатираме и издебело подчертаваме отъ всички страни, че цената на земледѣлските произведения е паднала, че днесъ пшеницата не струва това, което струваше по-напредъ, че днесъ царевичата и ечемикътъ не струватъ това, което струваха по-рано, когато препорѣчваме на министерството да замѣни тия култури съ други, които сѣ по-доходни, които могат да удовлетворятъ отдѣлния стопанинъ, да живѣе по-добре, може ли да се каже, че не се държи смѣтка за това отъ Министерството на земледѣлието или отъ другите стопански министерства? Ако днесъ виждаме, че въ България не насажда и културата на памука, и културата на сусама, и културата на лена и пр. — редъ мѐроприятия, които сѣ взимани въ миналото и се взиматъ и сега — целта не е ли да се преустрои нашиятъ стопански битъ, да го превърнемъ отъ нерентабиленъ, какъвто бѣше, въ рентабиленъ?

Но, г. г. народни представители, моята мисль е друга: всичкото това преустройство не може да стане съ магическия жезълъ, съ магическата прѣчка; то не може да стане нито за година, нито за две. Не сѣ прави онѣй г. г. народни представители, които се отнасятъ съ насмѣшка къмъ мѐроприятията на бившето правителство, било за дълбоката оранъ, било за земледѣлските сѣмена, било за цѣль редъ други мѐроприятия, които се вземаха — напр. за износъ на домати и т. н. Всичко това може да бѣдат експерименти, всичко това може да бѣдат опити, но всичко това не е празна приказка въ нашата народостопанска дейностъ, въ нашата народостопанска политика.

С. Кирчевъ (з. Ст. В): Всичко това е една нула.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Това сѣ наченки, това сѣ мѐроприятия, това сѣ акции, които се вършатъ все съ една целъ — да се активизира нашиятъ стопански животъ.

Подхвърли се идеята за активизирането не на обществения, а на държавния животъ. Г. г. народни представители! Съ това, че сме щѣли да разкритикуваме, или по-добре, че сме щѣли да отречемъ деятелността на сегашното правителство, не се активизира нито държавниятъ, нито обществениятъ, нито стопанскиятъ животъ. Не стига това да бѣдемъ доволни, или недоволни отъ това, което се върши, ако искаме да активизираме стопанския битъ на нашата страна. Това активизиране става по силата на мѐроприятия, които трѣбва да бѣдатъ взети въ съображение отъ тия, които искатъ да ги критикуватъ. Най-сетне тѣ могатъ да бѣдатъ разкритикувани, може да се посочатъ тѣхните слаби страни, ...

С. Митковъ (з): Обективна критика има, но нѣма кой да я вземе подъ внимание.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): ... но да се смѣта изцѣло, че дадена властъ, че дадено правителство не взема мѣрки за активизиране на стопанския битъ, на държавния животъ, азъ мисля, това е пресилено много казано.

Стопанскиятъ животъ се изразява въ това, което ние виждаме и наблюдаваме всѣкидневно въ селото и въ града — прояви, които засѣгатъ еднакво индустрията и земледѣлието. Азъ нѣма да сбъркамъ, ако даже подчертая тая мисль, че въ миналото едва ли е имало властъ — както

щете я наречете, Народенъ блокъ или комбинация за управление — която да е държала повече за стопанския битъ на страната, отколкото сегашната.

С. Митковъ (з): Въ какъвъ смисль?

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): И ако вие си припомните това, което е творено, това, което е създадено отъ сегашната властъ, отъ сегашното правителство досега, ще видите, че по-големата частъ се отнася и засѣга стопанската страна на нашия животъ, отколкото чисто политически реформи или преустройства. Безспорно, тукъ-тамъ ще чуемъ нѐкои пожелания и за политически преустройства, що се касае до миръ, до редъ, до политически свободи и пр., обаче това е въ дълга на всѣка една властъ.

С. Митковъ (з): Посочете примѣри въ това отношение, отъ които ясно да се отразява, че правителството е дало въ стопанско отношение нѣщо, отъ което народътъ да е останалъ доволенъ.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Имайте търпение. Азъ нѣма да свърша моите бележки въ 5—10 минути; ще имамъ случай да се спра по-подробно и да се изкажа по всички мѐроприятия.

С. Митковъ (з): Азъ мисля, че ще Ви бѣде полезенъ.

С. Кирчевъ (з. Ст. В): Народниятъ блокъ падна много по-ниско, отколкото Стсвора, който обвинявате.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Азъ мисля — и бихъ желалъ тая мисль да бѣде добре разбрана — че днешната властъ е държала смѣтка за пожеланията, които идатъ отъ стопанските срѣди у насъ. Ако е работата да изразя въ какво се състоятъ тия мѐроприятия, които правителството е направило по отношение разните стопански категории у насъ, азъ бихъ могълъ много лесно да се справя съ това. Какво е направено за стопанските съсловия, напр. въ градовете? Колко стопански категории има въ градовете? Да не говоримъ за селата.

Въ градовете има занаятчии търговци, индустриалци. Добре. За занаятчиите най-напредъ. Сегашното правителство е, което създаде закона за занаятите; сегашното правителство е, което създаде специаленъ отдѣлъ въ Кооперативната банка за занаятчийски кредитъ. (Къмъ С. Митковъ) Азъ го казвамъ на Васъ, защото Вие ме апострофирате въ това отношение. Какво искате Вие повече да дадемъ на занаятчиите отъ това да му създадемъ възможностъ да се ползува отъ по-голямъ кредитъ и да му дадемъ възможностъ да се организира въ кооперации, които биха зацѣпавали неговите интереси? Азъ питамъ тѣзи, които критикуватъ днешната властъ, днешното правителство, и които ще кажатъ може-би, че то не е сторило нищо: какво повече може да направи една властъ, едно правителство, което и да бѣде то, за поощрение на занаятчиите, отъ това, което е сторило сегашното правителство?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Облекчихте ли задълженията му?

Н. Пждаревъ (д. с. Ц): То е първото, което трѣбва да направи.

С. Митковъ (з): Никой нѣма да упрѣкне Народния блокъ, г. Мутафовъ, въ това, че той не е правилъ закони. Правилъ ги е и е бръкналъ въ всичките обществени съсловия, обаче ги е правилъ само за зло, но не и за добро.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Това сѣ само общи приказки. Ако е въпросъ само общи приказки да приказваме, то е друга работа. Отъ тамъ ми се подмѣта, че другите страни сѣ направили повече. Позволете ми тая нескромностъ да ви кажа: азъ претендирамъ да познавамъ законодателствата на повечето чужди държави.

С. Митковъ (з): Тогава не си кривете душата.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): И мога да ви заявя най-категорично, че никѣде, въ никоя държава не е направено за занаятчийския кредитъ повече, отколкото сме направили ние.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): За задълженията нице не е направено.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Нищо по-лесно от това, да се говори така лекомислено и с общи фрази, че нищо не е сторено; нищо по-лесно от това, да отричаме всичко, което сегашната власт, сегашното правителство е сторило; нищо по-лесно от това, да се нахвърляме върху всички негови мъроприятия. Но когато се нагърбимъ съ Сизифовската работа, да сравняваме законодателството, което днешното правителство е създадо, и законодателството, което съществува въ другитъ страни по дадена материя, не може да не отбележимъ съ задоволство факта, че действително у насъ е сторено много, ако не всичко — азъ не казвамъ, че всичко е изчерпано — и че въ всъки случай ние сме вървѣли крачка по крачка и сме следили темпа на стопанското развитие у насъ, направили сме възможното.

С. Митковъ (з): Крачка по крачка, но трѣбва да кажете крачка назадъ, а не напредъ.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Азъ казахъ, че въпросътъ не е само за пожелания — азъ мога да ви изкажа милиди пожелания — въпросътъ е за възможности. И гукъ азъ ще се спра на една мисълъ, която пакъ така лекомислено се подхвърли — думата ми е за срѣдствата, за ресурситъ, съ които съвременната, днешната буржуазна власт разполага, безразлично дали днесъ тя се предлагава отъ г. Мушановъ, който възглавява кабинета, или утре ще се представлява отъ друго лице. Въпросътъ е за ресурситъ, съ които може да се догонятъ, да се постигнатъ известни цели. И ако тия ресурси сѫ такива, че ни спъватъ и не ни даватъ пълна възможностъ съ нужния еланъ да хвъркнемъ, да създадемъ всичко, което трѣбва и може да се създаде, азъ мисля, че нѣма защо да винимъ сегашната или утрешната власт, че не е направила това или онова.

Другъ би билъ въпросътъ, ако ние разполагаме съ срѣдства, съ възможности и, ако въпрѣки тия възможности, не си изпълнимъ длъжа. Тогава ще кажете: вне проспахте; вне имате възможностъ да създадете нѣщо, но не го създадохте; имате срѣдства — не направихте нищо и, следователно, ние ще ви отречемъ като властници. Тогава — да, азъ ще бъда напълно съгласенъ съ всички ония, които биха формулирали подобна критика на сегашната, утрешната, или която щете власт, която не съумява да направи това, което е длъжна, ако разполага съ източници.

Но когато източниците ни сѫ тъй ограничени, както въ никоя друга държава; когато постъпленията у насъ сѫ толкова слаби и толкова нищожни, азъ имамъ смѣлостта да твърдя, че онова, което е създадено отъ днешното правителство, е чрезмѣрно много даже, сравнено съ онова, което въ миналото, при други правителства, е могло, при по-големи и обилни източници, да се създаде и да се даде на народното стопанство.

Г. г. народни представители! Не е праздна фраза това, което ни се каза отъ самия министъръ на финанситъ. Това сѫ данни и факти, които министърътъ на финанситъ на България ги твърди. Ако нашиятъ националенъ доходъ отъ 40 милиарда лева е спадналъ съ 100% и ако днесъ нашиятъ националенъ доходъ е само 20 милиарда лева — азъ вземамъ цифритъ тъй, както се даватъ отъ министъра на финанситъ, макаръ да намирамъ, че тѣ сѫ апроксимативни, приблизителни цифри, които не почиватъ на точни изчисления и пресметания; ако вземемъ приблизителнитъ пресметания, както ни се даватъ, ако националниятъ доходъ е намалѣлъ — ние поне нѣма да споримъ по това, че националниятъ доходъ е намалѣлъ — ако вносетъ и износътъ намаляватъ до нѣмай-къде; ако девизниятъ шокъ е намалѣлъ тоже — за него азъ ще се спра да кажа нѣколко думи по-после, питамъ се: при тая оскѣдница, която ни се налага, при тая манипулиранъ балансъ, както се изразяватъ техницитъ, на вноса и износа, на девизи особено, какво можемъ да направимъ повече отъ това, което е сторено.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Единъ въпросъ — ако позволите, г. Мутафовъ? — При 40 милиарда лева националенъ доходъ, имаме 5 милиарда лева бюджетъ. А при 20 милиарда националенъ доходъ, бюджетътъ пакъ си остава 5 милиарда. Туй какъ ще го обясните?

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Г. г. народни представители! Тѣмъ тая идея, която подхвърля г. Смиловъ, иде да потвърди казаното отъ мене, че ако сме имали бюджетъ отъ 6 милиарда лева, когато националниятъ ни доходъ е билъ 30 милиарда лева — да не кажа 40 милиарда лева, а когато националниятъ ни доходъ е намалѣлъ на 20 милиарда

лева, бюджетътъ е останалъ 5 милиарда лева, това показва само, както се изрази г. министърътъ на финанситъ, че ние сме сторили много нѣщо и даваме единъ бюджетъ годенъ за посрѣщане мъроприятия, които има да реализира, да осъществява правителството. Ако при намаленъ националенъ доходъ на 20 милиарда лева даваме единъ бюджетъ отъ 5 милиарда лева, това е извънредно много нѣщо. Азъ бихъ се съгласилъ, да се намали бюджетътъ още повече, но тогава ще кажете, че ние намаляваме, значи, не можемъ да направимъ туй, не можемъ да направимъ онуй, тия мъроприятия не сѫ извършени, ония мъроприятия не сѫ сторени, и щѣхте тогава да ни критикувате, че не сме направили нищо, а сме стояли съ скръстени ръце. Обаче изкуството на държавника е, при немошната, която се констатира въ постъпленията на нашиятъ приходни източници, при финансовата слабостъ, бихъ казалъ, на държавата, да може все-таки да се реализиратъ редъ мъроприятия, каквито претендираме, че сме дали на страната. Тамъ е всичкото изкуство на държавника: при оскѣдница да може да направишъ все таки нѣщо. А дали ние сме направили нѣщо, или не сме направили?

Г. г. народни представители! Въ дадения случай азъ не съмъ съгласенъ съ много отъ господа преждеговорившитъ. Азъ мисля, че дебатитъ по отговора на тронното слово не трѣбва да се покриватъ изѣзбо съ дебатитъ по бюджета. У насъ това е станало като традиция, може би затуй, защото се касае за разходитъ по бюджета, и понеже днесъ разглеждаме и приемаме приходния и разходния бюджетъ на държавата, критикува се и политиката на правителството. Азъ мисля, че по другия свѣтъ това не е така. По цѣлия свѣтъ, когато се дебатиратъ отговорътъ на тронното слово — може да се критикува правителствената политика въ всичкитъ ѝ прояви, въ всичкитъ области, въ всичкитъ ѝ ресори. Но когато се говори за бюджета на държавата, азъ мисля, че би трѣбвало да се ограничимъ по-скоро само съ бюджета, отколзото да правимъ обща критика на политиката на правителството.

Н. Пѣдаревъ (д. ст. Ц): У насъ всѣкога това се е правило.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Не е вѣрно, г. Пѣдаревъ! Ако проследите парламентарния животъ въ Франция, въ Германия, ...

Н. Пѣдаревъ (д. ст. Ц): У насъ — говоря.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): ... ще разберете, че когато се внася за разглеждане бюджетътъ, финансовиятъ министъръ прави изложение и ония, които го критикуватъ, се ограничаватъ да говорятъ строго по него.

С. Митковъ (з): Ограничете се и вне.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Само въ рѣдки случаи, когато политиката на правителството въ известна областъ, по известенъ предметъ, е толкова парлива, че се налага смѣна на режима, или критика на дадена позиция на правителството, тогава опозиционнитъ депутати взематъ думата и правятъ своята критика.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Правилника измѣнихте така. Нали остана само при общитъ дебати по бюджета да се говори два часа и затова съкратихте времето за говорене по отговора на тронното слово, където ставаха тия общи разисквания.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Бележката е основателна. Азъ бѣхъ членъ въ комисията по правилника и бѣхъ на по-друго мнение. Когато се приемаше правилникътъ, приехме да се говори по отговора на тронното слово единъ часъ, а по бюджета — два часа, за да се даде възможностъ на народния представителъ да бѣде колкото се може по-обширенъ и по-подробенъ въ своята критика. Но при все това, това не значи, че той трѣбва да се простира въ всички сфери на дейността на дадено правителство, а би трѣбвало да се ограничи върху онова, което е говорилъ надлежниятъ министъръ.

Н. Пѣдаревъ (д. ст. Ц): Ще се изкажемъ и по отдѣлнитъ бюджети.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Съгласенъ съмъ. Когато дойде да се разглеждатъ отдѣлнитъ бюджети и да се засѣга политиката на министъра на земледѣлнето, на министъра на търговията, на министъра на благоустройството, на мини-

стра на финансите и пр. и пр., ще се критикува тогава тяхната дейност — това го разбирамъ. Най-сетне даже, ако щете, когато се внасят известни законопроекти, които засягат известна дейност на даден министър, когато, напирмър, се внасят законопроекти за задълженията — разбирамъ да се критикува тамъ; . . .

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Това, което казвате, не е логично.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): . . . но да искате, когато се внася бюджетпроектът на държавата, да правите критики по всички стъркове на правителствената дейност, може това да е традиция у насъ, но това не е правилно отъ парламентарна точка зрение. Вие би трѣбвало да се ограничите строго съ критика на оня бюджетъ, който ви се представява, дотолкозъ доколкото ангажира известни разходи за дадена политика въ дадена област.

С. Митковъ (з): Вие четете лекция, безъ самъ да спазвате това правило. Вие сте въ явно противоречие.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Когато разглеждате бюджета на държавата, вие не можете да критикувате, напр., че законътъ за задълженията и за заздравяването на кредита не билъ далъ резултати; вие не можете да критикувате, напр., че законътъ за търговия съ платежнитъ срѣдства не билъ далъ резултати, че кредитната политика на Народната банка не била такава, каквато трѣбвало да бѣде и пр. и пр. Азъ не отричамъ правото да се прави критика и на тѣзи законоположения, но мисля, че тѣзи критики, трѣбва да се правятъ тогава, когато му е времето, когато се внасят надлежнитъ законопроекти. Когато дойде да се разглеждатъ отдѣлнитъ бюджетпроекти, за разходитъ по отдѣлнитъ ресори, тогава нека се говори за икономически кризи, за финансово възстановление.

С. Митковъ (з): Това, което говорите, не е по бюджета на държавата.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Ако въ основата на здравитъ финанси е здравата финансова политика, ще разберете, защо при дебатитъ по бюджета се засягатъ и стопански въпроси, и общата финансова политика.

Председателстващъ С. Даскаловъ: (Звъни) Моля Ви се, г. Пждаревъ!

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Г. г. народни представители! Азъ споменахъ за спадането ценитъ на земеделскитъ продукти — една обща беда, която не е само въ България, която не позволява особено на насъ, на малкитъ, слабитъ държави, да се мѣримъ съ голѣмитъ. Азъ си позволявамъ тия бележки, защото вчера слушахъ много търпеливо нѣкои критики, които се правиха, и много сравнения, които се изнесоха предъ народното представителство. Напр., правѣше се сравнение на това, което Рузвелтъ въ Америка предприелъ, съ това, което ние не сме направили, съ това, което ние не сме сторили. Азъ мисля, че голѣмитъ държави, които разполагатъ съ милиарди долари и които иматъ грамадни резервни фондове, могатъ да си позволяватъ всевъзможни експерименти. Но да се прави сравнение между тѣзи голѣми държави и малка България, разслабена въ всѣко отношение, е неумѣстно.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Ние разполагаме съ много време, затова за всичко се разправяме.

Председателстващъ С. Даскаловъ: (Звъни)

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Обаче не е право да се мѣримъ съ голѣмитъ държави въ тяхнитъ експерименти. Да оставимъ настрана Америка, да вземемъ това, което прави съвременна Германия. Азъ имамъ случай миналата година да наблюдавамъ отблизу стопанския и политико-общественъ животъ на тая страна и въ нѣкои отношения се възхищавамъ отъ това, което вършатъ тамъ. Този Aufstiege der nationalen Idee, този подъемъ на националната идея въ Германия, може да затроне всѣки едногъ, който наблюдава живота въ тая страна. Но това, когато наблюдаваме тамъ, да искаме да го пренесемъ въ България, на българска почва, то значи да се надуваме като жаба, която искала да стигне вола. Чини ми се, че има голѣма разлика между България и Германия. Ние не можемъ да бждемъ Германия, не можемъ да бждемъ Америка, още по-малко Италия, Франция или Англия. Ние трѣбва да се пѣржимъ въ собственото си масло, да се миримъ съ онова,

което ни дава съвременността, да се съобразяваме съ всичкитъ обстоятелства стопански, социални и т. н.

С. Митковъ (з): Но полигиката на правителството не е тази, която Вие защитавате. Политиката на правителството на Народния блокъ чака да дойде облекчението въ свѣта, че да дойде и въ България! Вие защитавате правителството, но отричате тая му политика.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Вие ми давате възможностъ да влѣзна въ една полемика и да Ви докажа, че не сте правъ, а азъ съмъ правиятъ въ дадения случай. Сегашното правителство не само не е скръстило рѣце, да посрещне каквото стане въ външния свѣтъ като добре дошло у насъ, но, напротивъ, отъ две години, откакъ е на власт, Народниятъ блокъ, съ редъ мѣрки, съ стотици закони е създадъ значителни подобрения въ стопанската областъ; създадъ е пѣлъ редъ мѣроприятия, които иматъ за целъ да регламентиратъ стопанскитъ отношения въ страната. А че не билъ доволенъ Х или У, това нѣма значение.

С. Митковъ (з): Народътъ не е доволенъ!

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Това, което е направило правителството, е похвално. Вие може да искате нѣщо повече; но това, което искате, можете да го предявите не само къмъ днешната власт, а къмъ всѣка власт. Увѣрявамъ ви, че друга власт, която и да би била, нѣма да регистрира нито половината, нито третината на това, което сегашното управление можъ да даде, каквито и лоши страни да има то, колкото и да не отговаря на съвременността на стопанския животъ на държавата. (Пререкания между нѣкои земеделци отъ дѣсницата и центъра)

Председателстващъ С. Даскаловъ: (Звъни) Моля ви се, г-да!

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Г. г. народни представители! Азъ вчера имамъ търпението да чуя остри критики за онова, което правителството не е направило. Дори се говорѣше за нѣкаква опасностъ отъ превратъ въ страната. (Глъчка) При все това, стопанскиятъ животъ, както каза и г. министърътъ на финансите, си тече, и си върви, безъ тия критики да оказватъ каквото и да е влияние върху него.

С. Митковъ (з): Той каза, че държавата е фалирала.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Г. министър-председателътъ ще ви каже, напр., какъ се е отразилъ на обществеността новиятъ законъ за заздравяване на кредита и за облекчение на длъжниците.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Той заяви вчера това

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Той сигурно ще ви каже, че стопанскиятъ животъ у насъ е вече удегналъ и тече по-добре, отколкото въ миналото, когато дразнѣхме постоянно българския селянинъ и българския стопанинъ съ редъ искания, когато насаждахме бунтарски духъ въ неговата душа. Днесъ, той е по-добре, при всичкото отрицателно становище, което взимате къмъ политиката на правителството. Азъ нѣма да навлизамъ въ тая областъ. Само ще отбележа и ще мина бѣгло, като кажа, че това, което днесъ имаме въ стопанския битъ, далечъ не ни дава основание да твърдимъ, че се намираме предъ прага на бунта и революцията. Единъ комунистъ може да говори, че отъ зле отиваме къмъ по-зле, че въ утрешния день трѣбва да чакаме нѣкакви стѣжкования между класи и съсловия, нѣкакви катаклизи и пр.; но да го говори това единъ сторникъ на съвременния редъ — не го разбирамъ.

Азъ мисля, че ние далечъ не сме предъ прага на революцията — макаръ да знаемъ и това, че не трѣбва да си затваряме очитъ предъ злото и да не виждаме отъ какво се нуждае селянинътъ, търговецътъ, занаятчията и индустриалецътъ. Безспорно, ние трѣбва да държимъ смѣтка за всички, като не се отнасяме съ насмѣшка къмъ нѣкои искания, които се предявяватъ отъ която и да е страна — да не назовавамъ имена и лица — дори отъ пладненци, които предявяватъ искания, въ които ще трѣбва да се вслушваме. Това не значи, че правителството, което въ дадения случай ще има да прави преценка на нѣщата, ще трѣбва да удовлетвори всичкитъ искания, които му се предявяватъ. То ще направи най-напредъ онова, което му е възможно, което е по силитъ му, съ ония срѣдства, съ които борави. То ще направи онова, което отъ точка зрение на държавната и обществената сигурностъ е необходимо. То не може да прави превратности, въ смисълъ да обърне всичко нагоре съ краката и надолу съ главата въ нашия

политически животът. То не може да унищожи, напр., собствеността, която е единъ утвърденъ, сигуренъ институтъ. То не може да мине презъ труповетъ на хорага, както едно време се проповядваше, за да гарантира нѣкакъвъ миражъ на свобода. Безспорно, правителството не може да пренебрегне всички нужди и искания.

С. Кирчевъ (з. Ст. В): Защо давахте голѣми обещания на 21 юний?

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Българското правителство е длъжно да вземе предъ видъ всичко, но само когато бележитѣ, които мѣ се правятъ отъ разни страни въ Парламента, сѣ прави.

Азъ казахъ, г. г. народни представители, че правителството, което днесъ управлява, не е седѣло съ скръстени ръце. И за да бѣда по-определенъ, ще ви наведе нѣколко факти, които никой отъ васъ не може да отрече, които факти сѣ отъ голѣмо значение, защото подкрепватъ правотата на моето становище, но не и онова на ония, които се носятъ само съ отрицание къмъ сегашното управление.

Г. г. народни представители! Азъ бихъ ви задалъ това питане: малозначенъ ли е тоя фактъ за нашата общественостъ, за нашия държавенъ животъ, пъкъ и за бюджета, който сега е предметъ на дискусия: малозначенъ ли е тоя фактъ, че правителството, което днесъ управлява, въ течение на 2 години и половина е могло да намали бюджета съ 1 милиардъ лева? Какъ можете вие да си затваряте очитѣ предъ тоя фактъ и постоянно да шурмувате днешното управление, че не е сторило нищо, когато то е svelo държавния бюджетъ отъ 6 милиарда и нѣщо на 5 милиарда и нѣщо — съ цѣль милиардъ намалило разходитѣ, които трѣбва да се извършватъ?

С. Кирчевъ (з. Ст. В): Намалихте само вещественитѣ разходи съ 1 милиардъ лева.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Но ще кажете, че всѣко едно правителство трѣбваше да направи това. Защо това не стана въ миналото, когато въ държавата имаше много по-голѣми постѣпления? Вие си спомняте, че тогава се сключиха голѣмитѣ заеми и постѣпваха много пари въ държавната каса. Защо това не се направи въ миналото, когато въ България влѣзоха милиарди, а това го стори сегашното правителство? Безспорно затова, защото сегашното правителство има съзнание за своя дългъ, защото то иска да бѣде чисто, защото то иска да бѣде обективно, искрено. Азъ мисля, че прави честь на г. министъра на финанситѣ задето той туря прѣста си въ раната и показва действителността такава, каквато я намира. Ако ние можаме да намалимъ разходитѣ отъ 6 милиарда на 5 милиарда лева, мислите ли, че това е малко нѣщо и безъ значение?

Но не е само намалението на разходитѣ заслуга на правителството. Да намалишъ разходитѣ, това би значило не само да съкратишъ приходитѣ и постѣпленията, които може да дойдатъ, но още да съкратишъ и излишнитѣ разходи, съ огледъ да балансирашъ бюджета. Какъ може днесъ да се управлява съ 5 милиарда лева — ще кажа азъ въ отговоръ на г. Смилева, който зададе въпросъ — при това изчерпване на народостопанския ни битъ и животъ, при тия печални доходи, които ни даватъ нашитѣ бедни стопанства, при тая намалена доходност на земеделското производство, на занаятитѣ и пр.? При това положение, да съкратишъ разходитѣ съ цѣль милиардъ лева, искатъ се не само усилия, които граничатъ съ единъ героизъмъ, бихъ казалъ, на днешното управление, но иска се преди всичко единъ просвѣтенъ умъ, който да може да проникне въ всички гънки на финансовия битъ на държавата, за да може да ни даде тия икономии, които намираме изразени въ цифритѣ на бюджета.

Но ще кажете, че това е малко. Азъ съмъ съгласенъ, г. г. народни представители, съ ония, които казватъ, че може още да се намалятъ разходитѣ. Г. министърътъ на финанситѣ каза, че е готовъ да намали, напр. третостепенитѣ митници по бюджета на неговото министерство. Но когато обмислихме по-добре сжщността на нѣщата, ние сами се убедихме, че не могатъ да се направятъ тия съкращения, колкото и желателни да ни се виждатъ, защото, ако бѣха се направили, то значи да не могатъ да се постигнатъ ония цели, които се стремимъ да догонимъ.

Найсетне, г-да, въпросътъ има и друга една страна. Въпросътъ не е само за намаление — въпросътъ е и за данѣнитѣ облагания, защото разходитѣ се посрѣщатъ съ известни приходи, а тия приходи идатъ преди всичко отъ данѣнитѣ облагания. Ако тия данѣчни облагания, както призна г. министърътъ на финанситѣ, сѣ достигнали своята кулминационна точка, ако тѣ сѣ чрезмѣрно голѣми и не е

останалъ необложенъ приходъ въ България, ако стопанската и финансовата мощъ на страната ни е изчерпана, ако всичко това е вѣрно, какъ можемъ да не държимъ смѣтка за него? Ние не можемъ да не държимъ смѣтка за данѣнитѣ облагания, които ставатъ, въпрѣки желанието ни да увеличаваме постѣпленията, защото увеличението на постѣпленията е свързано съ единъ рискъ, съ една опасностъ: да не прескочимъ границата на възможното и да не унищожимъ силата на тоя, който плаща.

Често пѣти азъ слушамъ да се подхвърля една идея, която намирамъ, че е една ересь — нека ми се позволи тая дума — въ нашия политически животъ. Споредъ тая идея, данѣнитѣ облагания сѣ толкова голѣми, че още утре може да настѣпи невъзможностъ тѣ да се плащатъ и ние трѣбва да се замислимъ, дали тия постѣпления не сѣ станали непоносими и онзи, който, като скръсти ръце и не ще да плаща, нѣма да бѣде изразителъ на едно фактическо положение. За щастие, г. г. народни представители, вие виждате отъ бюджета, който ни се представява, че постѣпленията ни напълно задоволяватъ; постѣпленията отъ прѣжитѣ данѣци и косвенитѣ данѣци търпятъ критика, но само сравнително, при съпоставяния едни съ други. Обаче отъ точка зрение на целесобразностъ, тѣ сѣ задоволителни. Ние сме щастливи, че действително отъ данѣкоплатитѣ може да се събиратъ данѣци. Въ миналото не се е събирало — не защото данѣнитѣ облагания сѣ били чрезмѣрно голѣми — тѣ чисто и просто не сѣ събрани. Въ този редъ на мисли бихъ изтъкналъ единъ фактъ, който фрапира мене самия. Независимо отъ това, което г. министърътъ на финанситѣ ни каза, че има случаи, когато облаганията за цѣль редъ години, отъ 10 години дори, не сѣ били събирани; че има голѣми фирми, които сѣ обложени, но по разни поводи и формалности държавата не е могла да събере отъ тѣхъ това, което е имала да събира, но има и факти, като тоя, който желая да изтъкна — не зная доколко е вѣренъ, но за него се говори въ нѣкои стопански срѣди: има случаи, когато нѣкои лица сѣ били облагани съ 200—300, до 500 л., когато днесъ сѣ обложени съ 1—1½ дори 2 милиона лева. Това показва, че данѣцитѣ сѣ били несъбираеми, но че не е имало добра финансова администрация, и азъ въ тоя смисълъ се съгласявамъ съ онзи, който поддържа, че финансовата администрация не е била на висотата на своето положение; тя е била подъ влиянието на разни силни личности, подъ партийно или друго влияние, и поради това не се е пристѣпвало къмъ събирането на данѣци, които е трѣбвало да постѣпватъ въ държавната каса. Не е вѣрна легендата, която се носи по всички страни, че всички облагания сѣ голѣми; фактически въпросътъ не е толкова за прекаленостъ въ облаганията, колкото за несъбиране на данѣцитѣ. И ако г. министърътъ на финанситѣ би могълъ да се похвали, че е успѣлъ да събере значителна частъ отъ данѣцитѣ, азъ смѣтамъ, че той е изпълнилъ само своя дългъ. Тая сутринъ г. министърътъ на финанситѣ каза въ финансовата комисия, че въ Сухиндолъ, напр., кждето въ миналото сѣ събирали 400—500 хиляди лева, сега за нѣколко месеца само сѣ били събрани 4—5 милиона лева. Това сѣ факти, г. г. народни представители. Това не сѣ случайно промѣлвени думи и приказки, отъ който и да е случайно срещнатъ на улицата, а това сѣ думи, казани отъ единъ министъръ, въ една парламентарна комисия, за които думи ние трѣбва да държимъ смѣтка. Това сѣ факти, които се налагатъ. Ако действително днесъ обложитѣ сѣ поносими; ако действително данѣцитѣ фактически постѣпватъ въ държавната каса, може ли да се твърди, че правителството на Народния блокъ не е изпълнило своята задача, не е изпълнило своята мисия, не е дирижирало, не е управлявало стопанския битъ на страната, а е стояло съ скръстени ръце и е чакало да дойде спасението отъ другаде? Азъ смѣтамъ, че едва ли може да се поддържа подобенъ упрѣкъ, отправенъ къмъ който и да е министъръ, най-малко къмъ министъра на финанситѣ, или къмъ министъра на земеделството, на търговията, или на благоустройството — къмъ който и да е министъръ отъ стопанскитѣ министерства, въ които се проявява повече инициатива. Азъ не бихъ отрекълъ, че въ тия стопански министерства би трѣбвало човѣкъ да бѣде съ по-развѣрзани ръце, да бѣде човѣкъ на инициатива, на творчество. Едно време бѣше удоволствие да бѣдешъ народенъ представителъ или министъръ. Но сега да бѣдешъ министъръ, въ едно стопанско министерство, значи да бѣдешъ творецъ, да бѣдешъ човѣкъ на широкия замахъ, да бѣдешъ човѣкъ на широката инициатива и да създавашъ това, което действително хората очакватъ отъ тебе. Вие виждате съ каква настрѣвностъ се нахвърляме едни къмъ други и не можемъ да търпимъ даже тукъ, въ Народното събрание — отричаме всичко, което е направено въ дадена областъ, когато не трѣбва да бѣде така. Ние трѣбва

да признаемъ направеното, и ако има още нѣщо да се върши, нека се каже. Най-малко иматъ основание да се сърдятъ министритѣ, ако се критикува тѣхната дейностъ и имъ се каже това въ една учтива форма. Азъ бихъ искалъ и съ задоволство бихъ чулъ една критика обстояна, съдържа, коректна, която да посочи на всѣки единъ отъ министритѣ кривитѣ посоки, въ които той се движи. Но да се носимъ съ пълно отрицание, съ насмѣшка, да говоримъ съ апломбъ и да вземаме пози отъ трибуната на Народното събрание, да отричаме всичко, което е направено, азъ смятамъ, че това не може да получи одобрение отъ наша страна.

Н. Пждаревъ (д. ст. Ц): Сега и на позитѣ ли завиждате?

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Г. Пждаревъ, най-малко завиждамъ на Вашата поза.

К. Кирковъ (д): То не се касае за Пждаревъ, разбира се.

И. Драгойски (д): Пждаревъ е кино-артистъ, който вѣчно позира.

Председателствуващъ С. Даскаловъ: (Звъни)

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Г. г. народни представители! Азъ казахъ, че данъчните облагания не могатъ да отиватъ докрай, защото тѣ сѣ едно двуостро оржие. Тѣ могатъ да бждатъ доходни за фиска, но, отъ друга страна, тѣ могатъ да бждатъ и опасни за народното стопанство. Такъвъ е случаятъ съ индустриалното развитие, да не говоримъ за общото стопанско развитие. Азъ и другѣ пжтъ съмъ изказвалъ мисълта, че не можемъ да останемъ само земеделска страна. И днесъ искамъ да подчертая тая мисълъ. Днесъ всички страни се стремятъ къмъ автаркия, къмъ самозадоволяване. Ние не можемъ да създадемъ само съ земеделѣе националнитѣ доходи на нашата държава. Ние трбба да имаме и индустрия, макаръ тя да бжде въ връзка съ земеделското стопанство. Но даже и да нѣма такава връзка, това не значи, че трбба да ограничаваме всѣкаквъ вносъ, защото вие видѣхте какви печални резултати — и азъ ги наричамъ печални — ни даде това ограничение на вноса. Ние свивахме краищата, не позволявахме да се внасятъ луксозни артикули, не позволявахме да се внасятъ артикули, които можеха да задоволятъ нуждитъ на по-охотни хора и допуснахме вносъ само на артикули отъ първа необходимостъ. Но съ това стигнахме и до другъ край — затуй азъ нарекохъ печални резултатитѣ отъ тая политика — именно намаление на митата. Ние намалихме вноса отъ 6 милиарда на 2—2½ милиарда лева.

А. Аврамовъ (з. ст. В): Г. Мутафовъ! За единъ моментъ, ако позволите.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Кажете!

А. Аврамовъ (з. ст. В): Митата за вносъ на плугове, значи на земеделски оръдия, въ началото бѣха 3%, следъ туй станаха 8%, а сега сѣ 20%.

Т. Торбовъ (д): Защото ги има много въ България! И даже ги раздаваме съ намаление.

А. Аврамовъ (з. ст. В): А за вноса на частни автомобили остава 6%. Ето ти политика!

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Азъ благодаря за тия бележки, които направи г. Аврамовъ, но той ми дава възможностъ да повдигна другъ въпросъ, който е отъ голѣмо значение.

Г. г. народни представители! Министърътъ на финанситѣ — азъ пакъ ще си послужа съ неговитѣ изрази, защото това не сѣ случайни думи, произнесени на улицата, а сѣ произнесени въ Парламента — ни каза, че той не само е успѣлъ да намали разхода на бюджета съ 1 милиардъ, но е успѣлъ да увеличи съ 600.000.000 л. и приходитѣ на държавата. Значи, не се касае само до намаление разходитѣ, но се касае и до увеличаване на приходитѣ. Откъде може да се взематъ, г. Аврамовъ, тия приходи, ако не отъ облагането на ония, които могатъ да понесатъ това облагане? Ще кажете: Добре, ние увеличихме така наречения адвалоренъ коефициентъ. Да, така е, защото по силата на търговскитѣ договори, които имаме въ миналото, ние не можехме чрезмѣрно, безгранично и произволно да увеличаваме тия митни такси, които имаме. Но ние можемъ да бждемъ съ развързани ржце, що се касае

до адвалорнитѣ коефициенти, които се опредѣлиха, по голѣми или по-малки, съобразно съ това, дали известни индустриалци можеха да пожертвуватъ частъ отъ своитѣ печалби, за да дадатъ на държавата. И тъкмо тукъ г. министърътъ на финанситѣ бѣше съ щастливата идея да посочи, като вещь познавачъ на тая материя, ония обекти, които могатъ да бждатъ обложени, и по този начинъ да се получатъ нѣколко стотици милиона лева въ приходъ на държавата. Това е негова заслуга. Какъ тогава можемъ да казваме, че сегашното правителство, сегашното управление нѣма никаква заслуга, когато то намѣри 600 милиона лева нови приходи за държавата, ...

А. Аврамовъ (з. ст. В): Отъ залъка на селянина!

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): ... независимо отъ 1 милиардъ лева съкращения, които направи? Азъ мисля, че тия данни ще убедятъ и г. Аврамова, че въ дадения случай правителството е било бдително за нуждитъ на момента и ги е задоволило, като е създавало нови приходи и е съкратило разходитѣ.

А. Аврамовъ (з. ст. В): Човѣкътъ си продава прасето срещу Коледа, за да си плати данъка!

Нѣкой отъ мнозинството: Слушай — ще научишъ нѣщо!

А. Аврамовъ (з. ст. В): Азъ колкото съмъ научилъ, да бѣхте научили и вие, нѣмаше да докарате България до това положение. Азъ се чудя, какъ Парламентътъ слуша онѣзи, които бѣха бивши прогресисти, които декларираха предъ свѣта, че политиката имъ е фалирала, а днесъ идватъ тукъ да приказватъ! Чудя се на Васъ, а не на мене си.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Г. г. народни представители! Азъ искамъ да се спра на единъ въпросъ, който тъкмо интересува нѣкои срѣди въ Парламента и който въпросъ се подхвърли вчера не случайно. Азъ влагамъ дълбокъ смисълъ въ това, което се изнесе тукъ като известно благопожелание. Въпросътъ е за справедливостъ въ данъчното облагане и въ облагането на капиталитѣ. Не се касае само да се облага данѣкоплатецътъ, когато той не е обладателъ на капиталъ, но да се обложи и самиятъ капиталъ, преди всичко. Г. г. народни представители! Вие най-малко бихте могли да подозирате днешното правителство въ това, че то не е държало смѣтка за това искане, че то не е обложило капитала въ България, независимо отъ това, че въ България нѣмаме капитали въ такива размѣри, както на Западъ. Ние сме много бедна страна, нашитѣ богатства сѣ ограничени, на прѣсти се броятъ ония, които иматъ капитали, но, въпрѣки това, и капиталитѣ сѣ обложени.

А. Аврамовъ (з. ст. В): Още не сѣ намалени голѣмитѣ заплати.

С. Кирчевъ (з. ст. В): Въ бедна държава не може да има такива заплати въ бюджета.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Недейте да мислите, че облагането на капитала въ България е отречено. Напротивъ, капиталътъ въ България е дори толкова обложенъ, че едва ли има нужда отъ ново облагане.

А. Аврамовъ (з. ст. В): Когато дойде за депутатскитѣ дневни, мълчите и не ги намалявате.

И. Драгойски (д): А ти не ги получаваши!

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Азъ разбирамъ тази социална правда, за която мнозина говорятъ, и за която трбба да се държи смѣтка. Безспорно, въ облагането трбба да има социална справедливостъ. Не трбба да се облага само слабиятъ, а и силниятъ, имащиятъ, който има; но последниятъ трбба да се облага съ мѣрка. Ние не можемъ да облагаме капитала въ лицето на неговитѣ соблаватели, тия, които го притежаватъ, до такава степенъ, че тия капиталъ да се стопи: единъ денъ и да бждемъ нивелирани всички къмъ едно ниво. Ако това е Вашето желание, г. Аврамовъ, азъ се противопоставямъ категорично противъ такова едно искане. Не може облагането да не държи смѣтка за социалната справедливостъ и да не се обложи капиталътъ еднакво, дори повече, отколкото трудътъ, понеже той не е квалифициранъ трудъ, какъвто е, да кажемъ, трудътъ на работника.

А. Аврамовъ (з. Ст. В): За съжаление, капиталът не е обложенъ.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Не можемъ да отидемъ съ облагаването дотамъ, че да го идентифицираме просто съ конфискация на капитала, ...

С. Митковъ (з): Тъй ли сж обложени капиталитъ?

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): ... съ разсипване на капитала, съ унищожението му, съ премахването му.

А. Аврамовъ (з. Ст. В): Вие можете да конфискувате имотитъ на селянина, можете да му продавате чергитъ!

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Капиталътъ трѣбва да съществува, защото е необходимъ. Вие виждате, г. г. народни представители, единъ примѣръ. Днесъ въ болшевишка Русия...

С. Митковъ (з): Г. Мутафовъ! Единъ въпросъ. Министерствъ на финанситъ тукъ, отъ министерската маса, заяви предъ цѣлото Народно събрание, че презъ миналия режимъ на Демократическия сговоръ имало повече отъ хилядо голѣми фирми, които не сж били обложени, и 3 милиарда лева данъци несъбрани. Кой е плащалъ презъ това време? Българскиятъ селянинъ, българскиятъ данѣкоплатецъ, този, който е въ немощъ. Следователно, тази политика, която се е провеждала по-рано, се провежда и днесъ, и Вие тъкмо нея защитавате!

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Тъкмо въ това се състои разликата между днешното управление и миналото. Ако искате да бъдете обективни и безпристрастни, Вие ще признаете, че има граматна разлика между днешното управление и миналото. Ако въ миналото известни фирми не сж били обложени, — което потвърждавамъ и азъ — днешното управление, напротивъ, ги издири, намѣри и ще ги намѣри и, макаръ да не сж били обложени, ще бъдатъ обложени не съ 200, 300, 1000 л., а съ милиони, които могатъ да понесатъ, и по силата на закона ще трѣбва да платятъ на държавата.

А. Аврамовъ (з. Ст. В): Не може мечката да пази меда.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Азъ това го изтъкнахъ и казахъ, че ще бъде непростено на онзи властникъ, на онзи управникъ, който нѣма да държи смѣтка за исканията, които биха се предявили тукъ.

Г. г. народни представители! Г. министертъ на финанситъ ни говори за обедняване. Азъ ще си послужа пакъ съ неговитъ изрази, защото мисля, че тѣ трѣбва да бъдатъ въ дадения случай мѣродавни тѣ трѣбва да ни ръководятъ въ нашитъ дебати по бюджета, отколкото да слушаме нѣща, които често пѣти се оказватъ недостовѣрни, недовѣрени достатъчно и само така ходятъ отъ уста въ уста, безъ да изразяватъ самата действителностъ. Обедняването е единъ фактъ, който ние нѣма защо да отричаме. Тукъ поне ще бъдемъ напълно съгласни съ г. Аврамовъ, че обедняване има. Ние признаваме, че кризата е не само финансова, въ постѣпленията, но кризата е и стопанска, тя е въ намаляване приходитъ на търговеца, на занаятчията, на земеделеца, които не могатъ да свържатъ двата края, защото това, което изкарватъ, е достатъчно наистина, за да се нахранятъ, и си платятъ данѣцитъ, но не имъ остава нищо излишно. Като платятъ данѣцитъ и като се изхранятъ най-оскъдно, не имъ остава излишѣкъ, какъвто би трѣбвало да има. Едно време, преди години, азъ бѣхъ народенъ представителъ и тогава г. проф. Данаиловъ лансира една мисль, която намирахъ тогава за права и дължа да я припояворя. Той държеше, че трѣбва да се облагатъ не капиталитъ, като капитали, а трѣбва да се облага тѣхната доходностъ. Отъ тия приходи, които ще дадатъ известни капитали, употребени въ производството, би трѣбвало да вземемъ и за държавата, и за всичко, а не да нацѣрбяваме капиталитъ или да прибѣгваме до конфискацията имъ. За зла участъ, за нещастие, така се сведоха работитъ у насъ, че ние не само посегнахме върху приходитъ на капиталитъ, но въ нѣкои случаи прибѣгнахме и къмъ конфискация на тия капитали. Известна частъ отъ тѣхъ бѣше взета отъ държавата, за да посрещне своитъ нужди. Азъ бѣхъ оправдалъ това само въ случай на голѣма нужда, въ която би се намѣрила държавата, защото държавата трѣбва да спасява себе си преди всичко, и когато има да спасява себе си, на нея е простено да прибѣгне къмъ експеси каквито бѣше направилъ Носке въ Германия, когато бѣше

министертъ на тая страна, който чрезъ чрезмѣрно облагане на данѣкоплатитъ искаше да постигне фактически конфискуване на капиталитъ. Това може би бѣше оправдано тогава, за времето си, както и у насъ, когато държавата се намира въ нужда. Но нормално отъ точка зрение теоретична не е простено да се свежда това къмъ система и да се посѣга на онова, което съставлява богатството на дадена държавна. Само отъ националния приходъ или доходъ, отъ приращението на богатствата трѣбва да се взема и отдѣля за нуждитъ на фиска, на държавата. Но, за нещастие, казахъ ви, у насъ обедняването е общо.

Консумацията, както се изразяваме ние, е намалена. Защо е намалена консумацията? Защото нѣма възможностъ, не се консумира, защото отдѣлнитъ стопански деятель не обладава ония сръдства, които биха му позволили да консумира повече. Ако той не консумира, естествено, и вносъ нѣма да има такъвъ голѣмъ, който да кореспондира на по-голѣмата консумация. А отъ слабата консумация ще има слаби постѣпления за държавата. Съ една речъ, консумацията обуславя постѣпленията. Това сж факти, това сж истини, които нѣма защо да оспорваме. Азъ мисля, че не трѣбва да стоимъ само на базата на отрицанието, г-да, а трѣбва да търсимъ лѣка на това зло въ увеличението на производителността и на вноса. (Глъчка)

Председателствуващъ С. Даскаловъ: (Звъни) Моля ви се, г-да.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): И доколкото азъ разбирамъ, мисля, че е време поне като едно пожелание да го кажемъ, че трѣбва да се увеличи вносътъ, за да могатъ да нарастнатъ и митата, за да могатъ и консуматоритъ да разполагатъ съ по-евтини продукти, защото при по-голѣмъ вносъ, при възможностъ за конкуренция, ще може и консумацията да нарастне. Тия работи сж като скаченикъ съдове: щомъ консумацията се засили, естествено, ще дойде само по себе си и другото засилване. При слаба консумация, намаляватъ и постѣпленията на държавата, народното стопанство упада — въртимъ се въ единъ пороченъ кръгъ, отъ който не можемъ да излѣземъ. Изкуството на държавника се състои не само въ това, да прави констатации, че консумацията е слаба, че зърненитъ храни нѣмали добри цени и пр. и пр., но и да намѣри сръдства за засилване на консумацията, за покачване ценитъ на хранитъ. Вчера г. министертъ-председателтъ и министертъ на външнитъ работи въ една реплика тукъ заяви, че за конѣтъ за храниоизноса, нап. гони преди всичко целтъ, да даде възможностъ на фиска и на консуматора да понесатъ онѣзи загуби, които биха настѣпили отъ заплащане на по-високи цени за зърненитъ храни. Даже и монополътъ, който се създаде, гони сжщата цель. Е добре, ако действително трѣбва да се направя всичко възможно, за да се платятъ зърненитъ храни по-скъпо, мене ми се струва, че ние, които сме направили това не сме спали, че правителството не е дръмало, както мислятъ нѣкои. Може правителството наистина да е било на погрѣшенъ пѣтъ, какете по-добра рецепта, но то е искало да даде възможностъ на производителитъ на зърнени храни да получатъ по-добра цена за тѣхъ.

Най-сетне, искамъ да кажа и две думи за бюджета въ сравнение съ бюджетитъ на другитъ държави. Азъ ви моля, турете рѣка на сърцето си и искрено, като насъ, отговорете на въпроса: коя отъ голѣмитъ и културни държави днесъ реализира бюджета си въ такъвъ процентъ, въ какъвто го реализираме ние, малката, слаба, немощна България? Ако направите сравнение между това, което е предвидено да постѣпи въ държавния фискъ, и това, което въ действителностъ е постѣпило, вие ще констатиате отрадния фактъ, че повече отъ 91% отъ предвиденото е постѣпило въ държавната каса. Въ Франция, въ Германия, въ Италия, дори и въ Англия бюджетитъ свършватъ съ колосални дефицити.

Ц. Бобошевски (д. сг): Но въ Франция народътъ е богатъ.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Г. г. народни представители! Азъ имахъ честь миналото лѣто да бъда въ Швейцария, която ние всички ублажаваме и на която всички завиждаме, че тѣне въ чрезмѣрни богатства, защото запази пълненъ неутралитетъ презъ време на войната. Швейцария, г. г. народни представители, сключи миналогодишния си бюджетъ съ 150 милиона швейцарски франка дефицитъ. И тѣрсейки хората тамъ, откъде да намѣрятъ сръдства, за да покрятъ дефицититъ на бюджета, знаете ли до какви мѣрки

предлагаха да се прибегне? Изказваше се тогава мнение, — не зная дали то се реализира, защото, знаете, тамъ съществуваша референдумъ — че дефицитътъ на бюджета трѣбва да се покрие съ постѣпления отъ ново облагане на спирта, но се боеха, че народътъ, който трѣбва да бѣде питанъ за това, нѣма да одобри тази реформа. Не знамъ какъ се разреши въпросътъ, но фактътъ, който искаме да констатираме, е, че даже швейцарскиятъ бюджетъ свършва съ дефицитъ. Нѣма държава, г-да, бюджетътъ на която да не свършва съ дефицитъ. И може би ние сме щастлива страна, въ смисълъ, че реализираме бюджета си въ 91% отъ това, което е предвидено да постѣпни.

Ц. Бобошевски (д. сг.): Аркадия!

Д-ръ Х. Мутафовъ (д.): Г. г. народни представители! Това сѫ общитѣ бележки, които искахъ да направя, предизвиканъ повече отъ критиката, която се правѣше на Народния блокъ. Моята речъ би била по-друга, ако азъ бихъ искалъ да я построя само въ рамкитѣ на бюджетно-проекта на държавата, който ни се представя за разглеждане.

Ще ми позволите да кажа нѣколко думи върху самия бюджетно-проектъ. Кой знае какъ и защо подхвърляше се като упрѣкъ на г. министра на финанситѣ изразътъ, съ който си послужи, че нищо по-лесно нѣма отъ това, да се състави единъ бюджетъ. Обаче г. министърътъ на финанситѣ побърза да попълни тази си мисль съ единъ изразъ, който е много правдивъ и основателенъ: мѣчно е, обаче, каза той, да се приведе въ изпълнение бюджета, който е съставенъ; не е достатъчно да съберешъ цифритѣ и да кажешъ: предвиждаме 5.100.000.000 л. приходи за държавата за посрѣщане на разходите. Всичкото изкуство на държавника се състои въ това, да приведе бюджета въ изпълнение, т. е. да събере предвиденитѣ приходи, за да може да извърши предвиденитѣ разходи. Не може едната мисль да се отдѣли отъ другата. Лесно е да се отварятъ на готово отворени врати. Нѣма нищо по-лесно отъ това, да направимъ единъ бюджетъ отъ 4, 5, 6 милиарда лева, но мѣчно е, както казахъ, да съберешъ 91% отъ това, което си предвидѣлъ въ бюджета да постѣпни — нѣщо, което не сѫ постигнали въ други държави, а ние сме успѣли да го постигнемъ. Много правдива бѣше мисльта на г. министра на финанситѣ и не бива тя да избѣгва отъ нашето внимание: вие не можете да не вземете предъ видъ, че всичкитѣ бюджети на управлението на Народния блокъ отъ 21 юний 1931 г. досега сѫ свършвали безъ нито единъ сантимъ дефицитъ. Не ви ли боде очитѣ, г. г. народни представители, не е ли отъ голѣмо значение фактътъ, че всичкитѣ бюджети, които Народниятъ блокъ е представлявалъ отъ 21 юний насамъ, сѫ свършвали безъ нито единъ сантимъ дефицитъ, че сѫ реални, че сѫ построени на една реална база, на базата на постѣпленията, които действително идватъ въ държавната каса? Азъ мисля, че нѣма защо да се преструваме и да се правимъ на невежи, или, какъ да кажа, на хора, които не разбиратъ езика на цифритѣ, за да не можемъ да подчертаемъ дебело това обстоятелство и да не вземемъ актъ отъ него. Вѣрно е, че фактически, въ края на краищата, бюджетътъ завършва съ дефицитъ, но за това не е виновенъ Народниятъ блокъ, защото отъ миналото ни сѫ оставени тѣй нареченитѣ ариерета — стари дългове, възлизащи на повече отъ 1 милиардъ лева, които трѣбва да посрѣщаме съ постѣпленията по редовния бюджетъ. И мене ми се чини, че не трѣбва да се разглеждатъ бюджетитѣ, които е съставило правителството въ тѣхнитѣ приходи и разходи, безъ да се отдѣлятъ онѣзи разходи, които се правятъ за посрѣщане на заваренитѣ дългове. Азъ нѣма да повтарямъ онова, което г. министърътъ на финанситѣ загатна — като че-ли ние сме заварили кой знае какви фондове, които били възлизали на милиарди, и че не сме съумѣли да свържемъ двата края, че сме изляли тѣзи фондове и сме натрупали борчове. Това не е истина. Обективно погледнато на нѣщата, истината е това, което каза г. министърътъ на финанситѣ, т. е., че ние сме правили известни разходи по силата на ангажменти, поети въ миналото, и, естествено, събирахме приходи, които трѣбваше да съберемъ, и правѣхме онѣзи разходи, които ни се оставиха. Не е вѣрно, че приходитѣ, които сме събрали, сѫ били достатъчни да покриватъ разходите, които сме наследили отъ миналото. Това ще се каже и отъ други, които ще говорятъ следъ малко. Фактъ е, обаче, че нашитѣ бюджети, изградени на базата на реалнитѣ постѣпления и разходи, сѫ сключвани безъ дефицитъ. И ако фактически тѣ свършватъ съ дефицити, тѣзи дефицити не сѫ идвали отъ това, че не сме били достатъчно предвидливи въ постѣпленията, а затова, защото сме били обременени съ плащане на стари задължения.

Позволете ми да ви прочета една малка статистика, за да видитѣ справедливостта и основателността на моитѣ твърдения.

Ако обърнемъ внимание на общата цифра на представения бюджетно-проектъ, ще видимъ, че той е съ 60 милиона лева по-малкъ отъ миналогодишния. За първитѣ десетъ месеца — защото за толкова имаме положителни данни; другото, което ще ви съобща, е само приблизително, по-налучкването на онѣзи органи на Министерството на финанситѣ, които упражняватъ бюджета за първитѣ десетъ месеца, казвамъ, имаме постѣпили суми въ повече 49.648.260 л. Значи, ние сме били достатъчно прозорливи да ви дадемъ единъ бюджетъ, който свършва съ единъ излишъкъ отъ 49 милиона лева. Или всичко за първитѣ десетъ месеца сѫ постѣпили приходи — не предвидени, а фактически постѣпили въ държавнитѣ каси — 5.047.545.861 л. Приходите за цѣлата година — споредъ изчисленията, както казахъ, на онѣя, които боравятъ съ бюджета — ще бѣдатъ 5.996.000.000 или кръгло 6.000.000.000 л. Това вѣроятно ще постѣпи за цѣлата година.

Какво се предвижда, обаче? Правете пакъ сравнение, за да видитѣ, доколко е било точно правителството въ предвижданията и доколко то не се е излъгало, защото често се казва: нашиятъ бюджетъ не е реаленъ; предвиждате милиарди, а постѣпватъ много по-малко. Е добре, чуите тогава езика на цифритѣ. Предвижда се да постѣпнатъ за цѣлата година — не че сѫ постѣпили — 6.640.622.000 л.; очертаватъ се, обаче, да постѣпнатъ за цѣлата година 5.996.000.000 л. или кажете кръгло 6.000.000.000 л., значи 640.000.000 л. по-малко отъ това, което е предвидено да постѣпни. Фактически, обаче, както казахъ, онова, което вѣроятно ще постѣпи за цѣлата година, се очертава къмъ 5.996.000.000 л., а това, което ще се изразходва за цѣлата година, е 5.164.000.000 л.; значи, ще бѣдатъ направени разходи по-малко отъ това, което се предвижда да постѣпни. Защо? На какво се дължи това? Това обстоятелство се дължи не само на предвидливостта на г. министра на финанситѣ, да ни даде цифри, които отговарятъ на вѣроятността, че ще постѣпнатъ известни приходи, но се дължи още до голѣма степенъ на съкращенията на икономитѣ, които прави г. министърътъ на финанситѣ.

Едно време, преди насъ, въ времето на г. Молловъ, ако се не лъжа, съществуваше тѣй наречената „чека“ въ Министерството на финанситѣ, която за своето време може да бѣде оправдана, може и да не бѣде оправдана. Въ всѣки случай, тия съкращения, тия икономии трѣбва да се правятъ. Ние трѣбва да се простираме споредъ чергата си, т. е. да харчимъ това, което имаме възможность да харчимъ. И ако действително ние харчимъ това, което имаме възможность да посрещнемъ съ постѣпленията, тогава ще бѣдемъ предъ наличността на факта, който азъ отначало отбелязахъ, че ние имаме 91% реално, фактически постѣпило отъ онова, което се е чакало, което се е предвиждало. А това, въ сравнение съ онова, което става въ другитѣ държави и при другитѣ правителства, е неимоверно благоприятно за насъ, защото другитѣ държави сключватъ бюджетитѣ си съ много по-малки постѣпления, съ много по-голѣми дефицити въ сравнение съ насъ.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц.): Въ цифрата на разходите влизатъ ли и онѣя задължения, които сѫ ангажирани, а неплатени?

Д-ръ Х. Мутафовъ (д.): Вѣрно е, което каза г. Пждаревъ, че ние имаме за изтеклата година 1933/1934 близо 1 милиардъ лева ангажирани за посрѣщане разходи, които, обаче, не сѫ разходи наши. Тѣ сѫ грѣхове на миналия режимъ, ако щете, тѣ сѫ ангажменти поети въ миналото, които ние трѣбва да правимъ, да струваме, да можемъ да ги погасимъ. И мжката на г. министра ще се облекчи значително, ако би могълъ да махне настрана този милиардъ задължения, защото онѣя постѣпления, които ще предвиди да постѣпнатъ, ще кореспондиратъ на разходите, които ще се извършатъ. Но нашата беда, нашето нещастие е тамъ, че ние трѣбва да посрѣщаме и стари задължения надъ 1 милиардъ лева съ постѣпления, които видѣхме, че може да бѣдатъ постѣпления извършено малки, вследствие на хиляди и хиляди причини, които не мога да изброявамъ сега. Така сѫ сключени работитѣ въ дадения случай: ангажментитѣ сѫ поети, а постѣпленията сѫ ограничени. Ще ви напомня само сключенитѣ договори по нашитѣ заеми. Въ голѣмия трудъ на г. Koszull — Les efforts de restauration financière de la Bulgarie — сѫ помѣстени, между другото, и договоритѣ за двата наши последни заема. Азъ не ги критикувамъ — може би тѣ навремето да бѣха необходими за стабилизацията на монетата и за

много и много други цели, които въ същност не се постигнаха, които далеч не се реализираха, а предизвикаха изменение на закона на Народната банка и пр. и пр. — но въ всеки случай тоя см заем, които доведоха държавата до туй положение, че каситъ и сж ангажирани съ платежи, които тя трѣбва да посрѣща, защото сж двустранни задължения; не можемъ да ги отречемъ, защото сж задължения, поети отъ министра на финанситъ на България. Най-после, ние имаме и отговорност. И това, което искаме да отбележа, е, че плащанията на миналото не могатъ да се вмѣнятъ като нашъ грѣхъ. Напротивъ, ако се ограничимъ само съ това, което предвиждаме да постѣпни и което ангажираме ние като разходъ, нѣма да имаме никакви дефицити. Дефицититъ идатъ отъ това, че ние погасяваме стари задължения.

Сега, г. г. народни представители, искамъ да кажа две думи за девизната политика, която води правителството. Нека ми позволи г. министърътъ на финанситъ да му направя единъ комплиментъ въ дадения случай. Въ заслуга на г. министра на финанситъ е това — не трѣбва да го отричаме — че той ни посочи и ни обърна внимание на девизнитъ постѣпления у насъ и на харчовѣтъ, които правимъ съ тия девизи. Не е важно само бюджетътъ да бѣде реаленъ, да балансираме приходитъ и разходитъ; не е важно даже и търговскиятъ балансъ да бѣде активенъ, когато не разполагаме съ девизи, съ които да посрѣщаме своитъ плащания. Ние можемъ да имаме единъ реаленъ бюджетъ, който да се покон на реални постѣпления; можемъ да имаме, както за изтеклата година, реаленъ търговски балансъ — не говоря за баланситъ отъ миналитъ години, които сж пасивни — обаче, ако не се държи смѣтка за положението на девизитъ, можемъ да се намѣримъ въ единъ импасъ, въ какъвто сега сме поставени. Г. министърътъ на финанситъ ни каза, че действително е заварилъ въ министерството единъ шокъ отъ повече отъ 3 милиарда чуждестранни девизи, съ които се е разполагало въ каситъ на Народната банка, съ които девизи всѣки единъ е можелъ да борави и да посрѣща платежи за едно или друго, безразлично за какво, но тия девизни постѣпления се стониха, спаднаха на 2 милиарда, на 1 милиардъ и половина, на 1 милиардъ и днесъ се намираме предъ печалното положение — което се предвидъ, макаръ и въ последния часъ, отъ г. министра на финанситъ — да разполагаме съ 500 милиона лева девизни постѣпления или съ кръгло 40 милиона лева на месецъ. Това сж всичкитъ срѣдства, съ които разполагаме и съ които бихме могли да отговоримъ на нуждитъ на онѣзи, които искатъ да внасятъ стоки отъвън. Азъ съмъ отъ тѣзи, които смѣтатъ, че ограничението на вноса само по себе си е една пакостна мѣрка. Самиятъ министъръ посочи, че ограничението днесъ не може да отиде до крайностъ, безъ да стане пакостно. Никѣде въ свѣта не съществува таква девизно ограничение, какъвто съществува въ България.

Г. Т. Данаиловъ (д. ср.): Навредъ е сжщото, макаръ въ разни форми.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д.): Ние даже съ законодателството предоставихме на Народната банка, тя сж наредби, съ декрети да управлява и да посрѣща ония плащания, които правимъ за вноса, който идва отъвън. И може би благодарение на това, че ние дадохме възможностъ на Народната банка да декретира тия си наредби, да издава наредби мимо насъ даже, по силата на едно право, което ние ѝ октроирахме, ние ѝ отстъпихме доброволно, можахъ да се свържатъ двата края, за нещастие, не съвсемъ добре. Вѣрно е, че мнзина, които искатъ да внесатъ стоки, не намиратъ оправдано това положение, защото не могатъ да получатъ валута отъ Народната банка, за да внесатъ стоки — или защото не сж внасяли въ миналото, или защото не сж били вносители въ такъвъ размѣръ, въ какъвто се предвижда отъ Българската народна банка, за да могатъ да получатъ валута. Но българцитъ е изобретателенъ, и тукъ можа та намѣри възможностъ да заобикаля тия наредби и дори да ги направи предметъ на спекула и на търговия. Късно се сътихме, че трѣбва да позволимъ вноса на нѣкои артикули, който ограничавахме, срещу анкуражирането на известенъ износъ, напр., на стари тютюни, на розово масло, на дървенъ вагънъ и пр. и пр., които на всѣка цена трѣбва да се внасятъ отъвън и за които се отнася последната наредба на Народната банка. Може да критикуваме, че не е съвсемъ изгодна тая наредба, защото съ нея се даде възможностъ да се внасятъ и луксозни артикули, като, напр., автомобили, велосипеди, грамофонни плочи и пр. и пр. Може, най-сетне, да критикуваме тая наредба, но ние не можемъ да не признаемъ правотата на тая основна мисль, че трѣбва непременно да има една съответствие

ностъ между вноса и износа — стокитъ, които се внасятъ, трѣбва да се намиратъ въ пълна съответственостъ съ ония, които се изнасятъ.

Азъ бихъ си позволилъ тукъ да кажа две думи за розовото масло, напр., като предметъ за износъ. Вие си спомняте, г. г. народни представители, че ние отъ редъ години нормирахме розовия цвѣтъ — струва ми се, миналата година го нормирахме на 5 л. килограмътъ. Е добре, ние правихме кооперативно розоберене, т. е. ангажирахме разни фабрики за кооперативно варене на розово масло, и това масло, което се доби отъ розоваренето, се складира въ складоветъ на Българската земеделска банка, която днесъ разполага съ розово масло за десетки милиона лева. Това розово масло трѣбва да се изнесе. И азъ много пжти съмъ ималъ случай да обърна вниманието комуто трѣбва на този фактъ. Розово масло трѣбва на всѣка цена да се изнесе отъ България. За нещастие, има случаи, когато известни лица искатъ да купятъ отъ Земеделската банка известни количества розово масло за износъ навънъ, обаче не имъ се позволява. Защо? Защото искали да внесатъ известни стоки, които наредбата на Българската народна банка още не позволява да се внесатъ. Това не съответствие трѣбва да се премахне на всѣка цена. Мисльта обаче, остава вѣрна: трѣбва да има кореспонденсъ между вноса и износа. Макаръ да сж възможни всевъзможни заобикалки и спекули, които ставатъ навънъ, на „черната“ борса и пр. и пр., повтарямъ, основната мисль си остава права и девизната политика на Народната банка въ това отношение си остава вѣрна. Азъ имамъ случай да чуя похвалитъ на хора, обективни наши академици, учени и финансисты, които всеотменно познаватъ въпроса и които одобряватъ всецѣло политиката на Народната банка досежно девизитъ, досежно вноса и износа.

Най-сетне г. г. народни представители, позволете ми да свърша. Когато всички източници на държавния фискъ сж изчерпани, когато резервитъ, за които се говори много, ги нѣма, какъвъ по-другъ бюджетопроектъ може да бѣде представенъ, освенъ този, който ни се представя? Безспорно, той не е свършенъ, той търпи критика, той има своитъ слаби страни, но той отговаря всецѣло на онова, което представлява народното стопанство и финансовитъ възможности на държавата. Азъ намирамъ, че той отговаря на действителността.

Отъ името на демократическата парламентарна група заявявамъ, че ние ще гласуваме бюджетопоекта така, както ни се представя. (Ръкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателствуващъ С. Даскаловъ: Има думата народниятъ представителъ г. Стоянъ Омарчевски.

С. Омарчевски (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Всѣкога, когато съмъ се качвалъ на тази трибуна, азъ съмъ си давалъ точна смѣтка, както за важността на въпроситъ, които се разглеждатъ тукъ отъ нея, така сжщо и за важността на моментитъ, които преживява въ дадения моментъ нашата държава.

Ето вече трета редовна сесия откакъ правителството на Народния блокъ, излъзло отъ вота на българския народъ на 21 юний, представя своя редовенъ бюджетопроектъ за приходитъ и разходитъ на българската държава. Трѣбва да се отбележи, че докато миналата година правителството можеше да намѣри известно оправдание за късното внасяне на бюджетопоекта на държавата въ известнитъ очаквания за облекчения отъ Обществото на народитъ, отъ Финансовия комитетъ, тази година правителството нѣма абсолютно никакви оправдания: съ които да се извини предъ народното представителство за тѣй късното внасяне на бюджетопоекта на българската държава. Нѣщо повече, ние забелязваме въ третата редовна сесия на Народното събрание една аномалия. Докато тукъ, въ пленума на Народното събрание, ставатъ разисквания по законопроекта за бюджета на първо четене, докато още законопроектъ не е гласуванъ на първо четене, докато още не сж се изказали парламентарнитъ групи, за да дадатъ народнитъ представители своитъ указания и да посочатъ ония мѣрки и ония реформи, които трѣбва да легнатъ въ бюджета, бюджетарната комисия вече разглежда бюджетопроектитъ на отделнитъ министерства и дори е приела вече кредититъ за разходитъ по нѣколко министерства, като напр., по Министерството на правосъдието, Върховитъ правителство, Министерството на финанситъ и пр. и пр. Тази аномалия не може да бѣде търпяна, защото не се знае дали законопроектъ за бюджета ще бѣде гласуванъ на първо четене така, както е представенъ, отъ една страна, поне формално е тѣй, а, отъ друга страна, ако се върви по този пжтъ, тогава ставатъ излишни разискванията по принципъ, които ние правимъ тукъ. Какъ ще говоримъ, напр., тукъ за известни реформи,

да кажемъ, въ областта на финанситѣ или на правосъдието, когато бюджетопроектитѣ за разходитѣ по тия министерства сѣ минали вече презъ бюджетарната комисия?

Трѣбва да отбележа още, че и тази година съ късното внасяне на бюджетопроекта отъ правителството не бѣха спазени яснитѣ постановления на конституцията, която повелява, че бюджетътъ на държавата трѣбва да бѣде внесенъ въ Народното събрание въ началото на м. ноемврий и да бѣде гласуванъ до първата половина на м. мартъ. Тѣзи формалности трѣбва да бѣдатъ спазвани, за да може ...

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Конституцията не казва такова нѣщо.

С. Омарчевски (з): Конституцията казва, че бюджетопроектитѣ трѣбва да бѣде внесенъ въ първата половина на сесията.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Законътъ за бюджета, отчетността и предприятията постановява това. ...

С. Омарчевски (з): Да, законътъ за бюджета, отчетността и предприятията.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): ... не конституцията. И затуй азъ предложихъ да махнемъ това постановление отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Достатъчно е, че ще гласуваме бюджета, безъ да става нужда отъ дванадесетинки. Това ще бѣде пакъ голѣмъ прогресъ.

С. Омарчевски (з): Трѣбва да се отбележи също така и извънредно малкиятъ интересъ, който се проявява въобще отъ народното представителство, както въ пленума на Народното събрание, така же и въ бюджетарната комисия. Ето два дена заседава бюджетарната комисия и вече четири-пет-шестъ бюджетопроекта на отдѣлнитѣ министерства сѣ разгледани отъ нея. Изобщо забелязва се една апатия въ народното представителство при разискванията по бюджетопроекта било въ пленума на Народното събрание, било въ бюджетарната комисия.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Комисията работи много.

С. Омарчевски (з): Тази апатия трѣбва да бѣде оправдана съ това, че бюджетопроектитѣ, който се внася отъ правителството на Народния блокъ, не се отличава абсолютно по нищо, нито съ запетая, като изключимъ известни малки намаления въ приходитѣ и разходитѣ въ сравнение съ тия, предвидени въ бюджета на държавата за 1933/1934 финансова година.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): И така да бѣше, членоветѣ на бюджетарната комисия не сѣ освободени отъ задължението да присѣствуватъ на заседанията ѝ.

С. Омарчевски (з): Разумява се, че не сѣ освободени, г. Пждаревъ, но трѣбва да констатирамъ този фактъ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Само че следъ като се приеме отъ комисията бюджетътъ на Министерството на правосъдието, либералитѣ си отиватъ; следъ като се приеме бюджетътъ на Министерството на финанситѣ, демократитѣ си отиватъ.

С. Омарчевски (з): Освенъ това, разглеждайки разходния и приходния бюджетопроектъ на държавата за 1934/1935 г., възлизащъ на 5 милиарда 165 милиона лева, трѣбва да констатирамъ, че обещанитѣ отъ правителството въ началото на тази сесия на Камарата законопроекти, каквито бѣха законопроектътъ за индустрията, законопроектътъ за народното просвѣщение, законопроектътъ за кооперативнитѣ сдружения, законопроектътъ за градскитѣ и селскитѣ общини, законопроектътъ за облекчение на длъжницитѣ по заемитѣ за строежъ на икономически къщи и пр., редица, 10—12 законопроекти, отбелязани въ тронното слово, съ което бѣше открита третата редовна сесия на сегашното Народно събрание, още не сѣ внесени въ Народното събрание, съ изключение на закона за общественото подпомагане и закона за облекчение на длъжницитѣ. Сега разглеждаме бюджетопроекта на държавата и следъ гласуването му и следъ отговарянето на направенитѣ интерпелации, ще бѣде закрыта третата редовна сесия, безъ

да бѣдатъ внесени и разгледани редицата обещани законопроекти.

Дава ли нѣщо ново тоя бюджетопроектъ? Има ли нѣкаква разлика между него и бюджетитѣ, които правителството ни представи въ първата и въ втората година на своето управление? Казахъ, че тоя бюджетопроектъ много малко се различава отъ миналогодишния, както и отъ оня, който за пръвъ пътъ ни поднесе правителството на Народния блокъ. А трѣбва да отбележа — и вие си спомняте — извънредно голѣмия ентусиазмъ, извънредно голѣмото, абсолютното, бихъ казалъ, пълното довѣрие, съ което дойде правителството на тѣй наречения Народенъ блокъ. На 21 юний 1931 г. българскиятъ народъ извърши единъ подвигъ, нечуванъ, неизвестенъ и неотбелязанъ досега въ българската политическа история. 650.000 гласа даде българскиятъ народъ на Народния блокъ, въпрѣки една изключителна избирателна система, която имаше за целъ да облагодетелствува управляващата тогава политическа партия, Демократическиятъ съговоръ, въпрѣки пустнатитѣ въ ходъ фалшификации, физически насилия, тероръ и др. Българскиятъ народъ мина презъ стражарскитѣ саби, презъ стражарскитѣ нагайки и даде довѣрието си, даде 650.000 гласа на Народния блокъ. И колкото голѣмъ бѣше блѣсъкътъ, съ който бѣ огрѣно правителството на Народния блокъ, колкото голѣмо бѣше довѣрието, съ което бѣше облъчено то; колкото голѣми бѣха надеждитѣ, които бѣха възлагани отъ българския народъ на правителството на Народния блокъ, че ще отговори на едни насѣщни нужди, на една държавна потребностъ за реформи въ цѣлия стопански, културенъ, икономически и финансовъ животъ, толкова днесъ, три години следъ 21 юний, разочарованието на сѣщия тоя народъ е по-голѣмо.

Трѣбва да отбележимъ, че наистина правителството на Народния блокъ положи усилия да облекчи нашето финансово положение чрезъ уреждането на задълженията ни къмъ чужбина, по пътя на едни искрени, открити, ясни и почтени отношения съ Обществото на народитѣ. Защото, знае се, че презъ време управлението на Демократическия съговоръ, на Обществото на народитѣ, респ. на Финансовия му комитетъ, не бѣше представено истинското, действителното положение, въ което се намираше българската държава и българскиятъ народъ. Въ туй отношение усилията на правителството да представи действителното положение на държавата и на народа, да представи действителното положение на нашитѣ финанси, разстроеноето стопанско положение на българската държава и на българския народъ и да разбие по такъвъ начинъ една ересь, едно предубеждение, което съществуваше въ главитѣ на онѣзи, които ръководятъ сѣдбинитѣ на свѣта чрезъ Обществото на народитѣ, трѣбва само да бѣдатъ похвалени. Правителството извърши прѣко своитѣ сили, бихъ казалъ, онова, което трѣбваше да направи, за да бѣде освѣтлено Обществото на народитѣ, за да можемъ да поискаме ония облекчения, които впоследствие получихме.

Но когато говоримъ за усилията, които българското правителство положи предъ Обществото на народитѣ, за да получимъ облекчения, когато критикуваме бюджетопроекта, ние ще трѣбва да имаме предъ видъ тежкото наследство, което получи правителството на Народния блокъ. И една отъ грѣшкитѣ, едно отъ голѣмитѣ опущения, които направи правителството на Народния блокъ, е и това, че то не даде въ нѣколко общи шрихи, чрезъ едни подробни таблици или чрезъ една парламентарна или сѣдебна анкета, на българския народъ едно изложение, отъ което да е видно какво наследство прие правителството на Народния блокъ отъ Демократическия съговоръ.

Ако се взремъ въ туй, което става днесъ, въ тия агитации, които се водятъ между българския народъ въ последно време, по-ясно отъ всѣки другъ пътъ се подчертава нуждата, необходимостта, правителството на Народния блокъ, създадено въ 1931 г., да излѣзе съ едно ясно изложение предъ българския народъ за наследеното отъ него, за да може наистина да се оценятъ и по-правилно, и по-добросъвестно усилията, желанията, намѣренитѣ на това правителство, и възможноститѣ, които съществуватъ за облекчение положението на българския народъ.

Та като казвамъ, отъ една страна, че наследството, което бѣ оставено на правителството на Народния блокъ, бѣше извънредно тежко, отъ друга страна, подчертавамъ, че това правителство направи едно опущение, дето не извърши една анкета за установяване на завареното, за издирване отговорницитѣ и отговорноститѣ за нещастното излагане престижа и авторитета на българската държава предъ външния свѣтъ, предъ Финансовия комитетъ, за издирване отговорноститѣ и отговорницитѣ за нащърби-

ване на държавния суверенитет чрез залагане на Българската народна банка и на съобщителните ни средства.

По-нататък ще трябва да се признае, че правителството на Народния блок далеч не даде всичко онова, което беше по неговите сили за облекчение положението на икономически слабит, на икономически немощнит, въ името на което то излезе със своята изборна платформа на 21 юний и получи доверието на българския народ. Ако ние имаме една равностойка, ако ние имаме едно ясно изложение, от което българският народ можеше да узнае какво беше направено в действителност от правителството, тогава още по-правилно щяха да бъдат преченени усилията на правителството, направеното от негова страна, и, от друга страна, щеше да се направи разлика между направеното, и онова, което можеше и трябваше да се направи.

Когато разискваме бюджетния проект за приходите и разходите на българската държава за 1934/1935 финансова година, ще трябва да отбележим още веднъж, че онзи реформи, които се обещаваха, че ще се прокарат със законопроектите, обявени в тронното слово при откриване сегашната трета редовна сесия, не се направиха, че и до днес правителството далеч не е положило онзи усилия, които трябваше да положи, за да прокара тия реформи, които щяха да облекчат положението на народа. И ето, ние сега, след гласуването на този бюджет, който трябваше да бъде предшествуван от редица законопроекти, обявени тържествено от Министерския съвет в един такъв важен държавен акт, като тронното слово, ще си отидем и не знаем дали — понеже тая Камара изживява последните си дни — обещаанията, дадени в тронното слово миналата година, няма да останат празни.

Г. министърът на финансите в своето изложение, което направи пред народното представителство завчера, изтъкна, от мястото, което той заема като министър на финансите, като министър на държавното казначейство, една важна мисъл: че, според неговото скромно разбиране, кризата сега почва. Аз си спомням, че в 1931 г. пък и по-рано, в 1928 г., от един виден американски финансист, Кямерер, професор в университета в Пренстън и добре познат на нашия професор г. Данаилов, бѣ изказана мисълта, че кризата, която изживява светът, ще дойде в своята сила, в своята стихия едва през втората половина на 1934 г., и че, по неговото разбиране, кризата, която ще почне от сръдата на 1934 г., в един бърз темп ще се развие и през 1935 и 1936 г. Не знам от где имаше той сведения и какви бѣха неговите данни, но и от друг един наш виден икономист се изказа същото разбиране, същият възглед. Аз му казах тия възгледи и разбирания на този американски учен, и този наш голѣм общественик, финансист и икономист смѣташе, че кризата, която живѣеше България в началото на 1931 г., ще се развие най-силно през 1932 г., за да свърши в началото на 1935 г. Ето, следователно, че е вѣрно мнението на американския професор Кямерер, че кризата ще започне с своята стихия в началото на втората половина на 1934 г.

И ако е вѣрно, следователно, мнението на нашия финансов министър г. Стефанов, че кризата сега почва, то къде сѣ усилията, които правителството направи, къде сѣ мѣрките, които правителството взе, за да подготви нашия народ за още по-голѣмата криза, която иде от сега нататък? Въ този бюджет, в голѣмата си част консомативен, къде се вижда творчество, въ кои пера?

Наистина, министърът на финансите се хвали, че двата бюджета, които той досега е представил въ Народното събрание, сѣ заключени без сантим дефицит — изключая, разбира се, дефицитът по бюджетните управлени от миналите години. Но от къде се вижда, че Народният блок, който дойде въ името на едно широко реформено дѣло, е предприел необходимите реформи въ всички области на стопанския, икономическия, културния и финансов живот на страната? Къде се вижда да сѣ легнали тия реформи въ бюджета на държавата за 1934/1935 г.?

Не, реформи няма; настоящият бюджет е само консомативен; той е такъв, че да може българската държава да си проветѣтира, да прожѣве, за да може да се поддържа с малко поне животът, през финансовата 1934/1935 г. Никакви реформи не се виждат въ този бюджет. Реформено дѣло не се вижда. И ако управлението на Народния блок, който дойде въ името на едно широко реформено дѣло на 21 юний 1931 г. и днес излиза с своя трети редовен бюджет въ този му вид, е към своя край; ако се заговорва за законопроект за измѣне-

ние на избирателния закон и, въобще, се приготвя един избирателен апарат, за да се вика народът на ново допитване, то, питам аз: въ името на какво тия господа, които стоят на министерските столове, ще искат отново доверието на българския народ? Въ името на голѣмото реформено дѣло ли, което тѣ извършиха, ще го искат? Къде се вижда това реформено дѣло? Въ въвеждането на монопола на зърнените храни през м. януарий 1934 г. ли?

Ако правителството бѣше убедено, че монополният режим за търговията съ зърнени храни е полезен, е нужен за българската държава, защо министър-председателят г. Мушанов не се вслуша въ съветите на Земледѣлския съюз, на земледѣлските министри, на представителите на Съюза на земледѣлските кооперации, на Земледѣлската банка, на Храноизноса, на вещи и компетентни институти и лица, за да въведе този монопол още през м. юний и август миналата година, а не да го въведе през м. януарий т. г., и то непълнен — само за търговията съ жито и ръж, а не за царевичата?

Докато министър-председателят по-рано бѣше един от голѣмите противници за въвеждане на монополния режим, кои бѣха ония съображения, които го убедили да въведе този монополен режим през м. януарий т. г.? Кои бѣха ония съображения, които го въпрепятвуваха да въведе този режим през м. юний м. г.? Когато нашият народ се изказваше въ конгресни резолюции, въ партийни институти, и въ Народното събрание чрез депутатите, които крепят правителството на Народния блок, че е нужен, че е необходим един кооперативен монопол, той разбираше, че кооперативният монопол върху търговията съ зърнени храни ще донесе и едно увеличение на съществуващите цени на зърнените произведения — щомъ не може да се намалят цените на предметите от първа необходимост, а напротив, чрез косвените налози г. министърът на финансите постоянно, от ден на ден, ги увеличава. Щомъ, значи, не бѣше възможно от други министерства, от други институти, по друг начин да бъдат намалени цените на солта, на газта, въобще на предметите от първа необходимост — напротив, чрез косвените облагания, за да се получат по-голѣми приходи за българската държава, се засѣгнаха тия продукти; щомъ като, от друга страна, цените на зърнените произведения спаднаха по-долу от тяхното ниво, което бѣше през миналата година, трябваше да видим реформеното дѣло на правителството въ посока на увеличение цените на зърнените произведения.

Правителството на Народния блок, наистина, гласува един закон за облекчение на длъжниците — един въпрос, за който извънредно много се говори; за него се говори още въ изборната платформа на Народния блок, говорѣ се много и въ първата, въ втората и третата сесия на Народното събрание. Преди това се създадоха два закона въ това отношение: единият, от министра на земледѣлието г. Гичев — законът за закрила на земледѣлца-стопанин — и другият от министър Върбенков — законът за облекчение на длъжниците.

Вие, г. г. народни представители, от парламентарното мнозинство, което крепи Народния блок, си спомнете през какви фази минаха тѣзи два закона. Спомнете си колко голѣми родилни мъчения прекараха тѣ — най-напред от самите министри, след това от правителственото болшинство, и след това върнати от Народното събрание въ Министерския съвет, за да дойдат тук съвършено окастрени, и въ края на краищата се призна с един акт, какъвто е законът за облекчение на длъжниците и задръжаване на кредита — въ неговите мотиви — от министър Качаков, че тѣзи закони не сѣ дали ония резултати, които правителството е очаквало.

И какъвъ парадокс, г. г. народни представители! Г. министърът на правосъдието, който бѣ един от авторите на закона за облекчение на длъжниците, същевременно бѣ и автор на резолюцията на върховния партийен съвет на Национал-либералната партия — резолюция, която той впоследствие лично внесе въ конгреса на партията, която бѣ акламирана и единодушно приета от конгреса, но която далеч не отговаря на оня законопроект, който той внесе въ Народното събрание. На какъвъ морал ние учим по-долуостаящите от нас партии, които трябва да върват по нашия проповѣди, когато един министър на правосъдието, който е длъжен да знае, от една страна, желанията, а от друга страна, възможностите, които трябва да знае до къде се простира неговото влияние, неговата сила и неговото значение, като партийен представител въ блокното правителство, същевременно пише една резолюция, която далеч не съответствува на оня проект, който се внесе от него тук въ Народното събрание.

Ами не беше ли Радикалната партия, която чрез своя конгрес и чрез своя върховен партийен съвет се изказа пакъ за едно радикално разрешение на въпроса за задълженията у насъ, а тукъ, въ Народното събрание, нейниятъ представител въ кабинета на г. Мушановъ далечъ не поддържаше това становище на своята партия?

Н. Захариевъ (з): Ами тѣзи? (Сочи земледѣлцитѣ отъ мнозинството)

С. Омарчевски (з): Ами Земледѣлскиятъ съюзъ — грѣбнакътъ на Народния блокъ, най-голямата обществена сила, постоянната обществена сила въ нашия животъ — нѣмаше ли една резолюция за истинско, радикално облекчение на длъжницитѣ въ България? Наистина вие, г. г. народни представители отъ Земледѣлския съюзъ, които крепите днешното правителство, положихте похвални и голѣми усилия, водихте героическа борба да се изпълни първата точка отъ резолюцията на вашия конгресъ — да се премахне отъ подпредседателския столъ на Народното събрание бившиятъ подпредседател на сѣщото г. Никола Захариевъ. Но защо вие не употребихте по въпроса за облекчение на длъжницитѣ толкова завидна енергия, защо не положихте толкова голѣми старания, каквито виждаме, че днесъ проявявате по въпроса да се разшири участието на Земледѣлския съюзъ въ управлението на Народния блокъ, а изпускате често пъти това, което е извоювано, като считате, че се нахвърля автономията на мина „Перникъ“, когато министърътъ на финанситѣ иска съ закона за бюджета, отчетността и предприятията да установи предварителенъ контролъ на разходите й. Защо не употребихте, казвамъ, такава завидна енергия, за да осъществите и другата точка отъ резолюцията на земледѣлския конгресъ — относно радикалното облекчаване на длъжницитѣ? Съ това азъ искамъ да констатирамъ, че както представителитѣ на Земледѣлския съюзъ, както представители на Националнoliberalната партия, така сѣщо и представители на Радикалната партия, тѣзи партии, които крепятъ, които поддържатъ тѣзи министри (Сочи министерската маса) въ туй Народно събрание, се оказаха на два противоположни полюса.

Какво става въобще съ нашето законодателство, съ бюджетитѣ? Виждате ли сега да се промѣняватъ бюджетопроектитѣ въ бюджетарната комисия? Промѣни ли се миналата година нѣщо въ бюджета на държавата? Миналата година законопроектътъ за бюджета на държавата имаше 80 члена на първо четене, а на трето четене излѣзе едно капитално съчинение отъ сто и нѣколко члена, което се прочете отъ докладчика г. д-ръ Бешковъ. Сегашиятъ законопроектъ за бюджета на държавата е отъ 46 члена, но азъ съмъ убеденъ, че ще излѣзе отъ тукъ съ много повече члена. Той трѣбваше да бѣде внесенъ скоро, за да се даде материалъ на Народното събрание, а после г. министърътъ на финанситѣ ще го нареди, както той знае и разбира. Ние сме длъжни само да гласуваме и да говоримъ, а той, я ни слуша — я не. Искамъ да констатирамъ, че както по законопроекта за бюджета, така сѣщо и по редица законопроекти, които се внасятъ тукъ, се държи да бждатъ приети, както ги внася почитаемото правителство. Тѣй бѣше миналата година, тѣй бѣше поминалата година, тѣй е и сега по всички бюджетопроекти и по всички закони. Правителството на Народния блокъ като разчита на народнитѣ представители, които изхождатъ отъ партияитѣ, които го крепятъ, които го поддържатъ, далечъ не се вслушва въ тѣхната воля, въ тѣхнитѣ искания, въ тѣхнитѣ желания.

Тѣй то постѣпи и по единъ голѣмъ въпросъ, какъвто бѣше въпросътъ за облекчаване на задълженията. Този чисто икономически въпросъ правителството го постави на чисто политическа база. Отъ друга страна, правителството обвинява опозицията, че отъ този стопански и икономически въпросъ е направило едно оръжие или сръдство за борба. Не, правителството постави този въпросъ на тая база. Вие знаете съ какви фалшификации, съ какви извъртания отъ председателството на Народното събрание и съ какви заплашвания отъ страна на министър-председателя къмъ отдѣлни парламентарни групи . . .

Министър-председател Н. Мушановъ: Г. Омарчевски! Думата „фалшификации“ нѣма да казвате отъ тая трибуна, защото Вие почитамъ и сѣбтамъ, че тая дума не е наместо.

С. Омарчевски (з): И азъ Вие почитамъ, г. министър-председателю, . . .

Министър-председател Н. Мушановъ: Моля, отгледете я.

С. Омарчевски (з): . . . но мой дългъ е да кажа, че тукъ, въ Народното събрание, при гласуването на първо четене законопроекта за облекчение на длъжницитѣ, станаха работи, съ които Вие въ душата си не сте съгласни, не ги одобрявате.

Министър-председател Н. Мушановъ: Какви работи?

С. Омарчевски (з): Вие ги знаете по-добре.

Министър-председател Н. Мушановъ: Щомъ поддържате много това, азъ дължа да Ви кажа, че не бива да говорите така отъ трибуната.

С. Омарчевски (з): Ако попитате правителственитѣ депутати, и тѣ ще Ви признаятъ сѣщото.

С. Митковъ (з): Г. министър-председателю! Кой фактъ наложи тогава да се вдигне заседанието, като не е върно това, което говори г. Омарчевски? Защото имахте малцинство, накаралите известни депутати да избѣгатъ отъ Камарата. Това е истината.

Министър-председател Н. Мушановъ: Както виждате, не ща да влизамъ въ спорове.

Т. Тонковъ (з): Не е избѣгалъ никой. Не бива да се приказва така.

С. Омарчевски (з): Правителството обвиняваше опозиционни народни представители, че отъ въпроса за облекчение на задълженията, който е билъ икономически въпросъ, правятъ политически въпросъ.

С. Митковъ (з): Тогава квесторътъ Драгойски пожълтъ като лимонъ, като видѣ, че сѣ меншество.

С. Омарчевски (з): А министър-председателятъ повика отдѣлни представители на парламентарнитѣ групи, за които той знаеше, че сѣ противници на тоя законъ и които той знаеше, че иматъ известно влияние въ своитѣ групи, за да ги заплашва, . . .

Министър-председател Н. Мушановъ: Кого съмъ заплашилъ?

С. Митковъ (з): Не заплашване, а увещаване.

С. Омарчевски (з): . . . и въ края на краищата законопроектътъ за облекчение на длъжницитѣ се прокара по този начинъ, че се дадохъ привилегии на банкеритѣ и лихваритѣ, а г. г. длъжницитѣ ще има да почакаатъ още нѣколко години. Законътъ за облекчение на длъжницитѣ фаворизира, покровителствува длъжника, а тѣпче, мачка поржителя, когато кредитъ въ България безъ поржители нѣма; законътъ за облекчение на длъжницитѣ има за задача да подкрепи само прямия длъжникъ, а не и поржителя. Тоя законъ има за задача не да облекчи най-напредъ длъжника, а да закриля спестителя. Този законъ не може да се нарече законъ за облекчаване на длъжницитѣ.

Не отричамъ, че трѣбва да има грижи за запазване на спестяванията у насъ — никой не е билъ противъ това; но да бѣде ръководно начало на държавника, на управника, преди всичко защитата на спестяванията, когато тѣзи спестявания могатъ да бждатъ ефимерни, недействителни — каквито до това време бѣха всички спестявания въ Земледѣлската банка, при единъ нереаленъ, недействителенъ балансъ на тая банка — то значи, да не познава и разбира нѣщата въ тѣхната сѣщностъ.

Съ закона за облекчаване на длъжницитѣ правителството се хвали, а г. министър-председателятъ на 11 февруарий т. г., когато държа своята прочута предизборна речъ въ Плевенъ, каза, че той билъ похваленъ отъ Финансовия комитетъ, че билъ намѣрилъ формулата, какъ да облекчимъ свѣта — значи, научихме Европа на теркъ. 6—7 хиляди селяни бѣха дошли да го чуятъ, да чуятъ резултата отъ неговото посещение въ Ромъния, а отъ друга страна, да чуятъ формулата за облекчение на българскитѣ длъжници. Но хубавъ урокъ му дадохъ: 6.000 посетители, 6.000 ржкостискания, а 770 гласа дадохъ за Демократическата партия. (Ржкоплѣскания отъ нѣкои земледѣлци)

Министър-председател Н. Мушановъ: Кѣде, бе?

С. Омарчевски (з): Въ Плевенска околия, г. министре!

Министър д-ръ А. Гиргиновъ: Това е лъжа.

Министър-председател Н. Мушановъ: Сега пък го ударихте досущ през просото.

Н. Захариевъ (з): 777 гласа!

Министър-председател Н. Мушановъ: Ами че въ 35 села от Плевенска околия ние сме въ коалиции — тѣ сж отдѣлни гласове.

Д-ръ И. Бешковъ (з): 770 гласа сж.

Министър-председател Н. Мушановъ: И Вие, г. Бешковъ, от Плевенъ говорите това? Вие поне сте младъ човѣкъ; Вие поне недейте заблуждава!

Д-ръ И. Бешковъ (з): Г. министре! Тамъ е разликата, че азъ съмъ по-младъ, а Вие сте старъ. По сведенията на Г. Гиргиновъ, 777 гласа имате въ Плевенска околия, . .

Министър-председател Н. Мушановъ: Ние сме въ коалиции тамъ.

Д-ръ И. Бешковъ (з): . . . а Земледѣлскиятъ съюзъ има 4.000 гласа.

С. Омарчевски (з): Така се констатира отъ полицията.

Министър-председател Н. Мушановъ: Защо приказвате тъй, когато въ 40 села на Плевенска околия сме били въ коалиции?

Министъръ И. Качаковъ: Колко е получилъ блокътъ въ Плевенска околия — това е важно.

Н. Захариевъ (з): Правосъдието трѣбва да е безпристрастно — съ вързани очи — и спокойно.

Министъръ И. Качаковъ: Но когато пристрастието е много голѣмо, правосъдието не може да бѣде спокойно.

Н. Захариевъ (з): Пазете равновесие въ везнитѣ.

С. Омарчевски (з): Г. Димитъръ Върбенковъ въ уводна статия въ „Независимостъ“ обяви, че сведенията, които сж дадени отъ Министерството на вътрешнитѣ работи, сж фалшифицирани.

Министъръ И. Качаковъ: Какво значи това? Това показва ли, колко гласа сж получили блоковитѣ партии въ Плевенско поотдѣлно и въ коалиция?

С. Омарчевски (з): 777 сж получили демократитѣ.

С. Митковъ (з): Три седмици — да се запомнятъ.

А. Аврамовъ (з. Ст. В): Благодарение на полицията.

Н. Захариевъ (з): Аврамъ и толкова не дава.

С. Митковъ (з): Тия гласове сж на Петко Стояновъ. Управляващитѣ демократи сж били въ коалиции.

С. Омарчевски (з): Както казахъ, г. г. народни представители, положението е тежко, и както каза г. министърътъ на финанситѣ, кризата сега почва. Тежко е положението на нашия народъ. Държавата има да дължи къмъ чужбина консолидирани и неконсолидирани дългове около 30 милиарда лева. Частнитѣ дългове къмъ държавнитѣ кредитни учреждения, къмъ Кооперативната и Земледѣлската банки и кредитирани отъ тѣхъ кооперации и къмъ частнитѣ лица сж между 13—14 милиарда лева, споредъ изчисленията на г. Цанкова, Данаилова и други вещи и компетентни лица у насъ по тази материя. Днесъ, макаръ и да има едно по-редовно плащане на чиновническитѣ заплати и на пенситѣ, въ първата половина на мартъ държавата има текущи задължения къмъ 1.300.000.000 л. Значи, външнитѣ задължения на държавата къмъ чужбина сж къмъ 30 милиарда лева, а вътрешнитѣ сж къмъ 13—14 милиарда лева.

Отъ друга страна, намаленъ е нашиятъ износъ въ чужбина. Отъ 5—6 милиарда лева презъ 1928 г., износътъ ни е намаленъ презъ 1933 г. къмъ 2 милиарда л. И тѣщо.

Народниятъ блокъ, още въ своята предизборна платформа, бѣше обещалъ, че ще подпомогне икономически слабитѣ, икономически немошнитѣ, че ще се създаде единъ законъ за прогресивно-подоходно облагане. И ето третата сесия на XXIII обикновено Народно събрание изтича, а

съ такъвъ законъ не сме сезиращи. Наистина, правителството не може да бѣде обвинено, че съ своята финансова и стопанска политика и въобще съ всички свои финансови и стопански акции цели да облагодетелствува икономически силнитѣ, но то се люшка и иска да защити, отъ една страна, икономически силнитѣ, отъ друга — икономически слабитѣ. То иска да върви по пътя на една равнодействаща, безъ да държи смѣтка, че съ това далечъ не се облекчава преди всичко участъта на крайно беднитѣ, на икономически слабитѣ и на икономически немошнитѣ слоеве на нашата страна.

Кой е доволенъ у насъ? Доволни ли сж селянитѣ, доволни ли сж еснафитѣ, доволни ли сж чиновнитѣ? Има ли единъ стабилитетъ, който да гарантира чиновничеството въобще отъ всѣко посѣгателство? — Нѣма. Напротивъ, правителството на Народния блокъ въ цѣли ресори, каквито сж Министерството на желѣзницитѣ и Министерството на народното просвѣщение и други министерства, даде всички основания и доказателства, че не тачи, че не уважава стабилитета на чиновничеството, че онова, което е вещо и компетентно, което може да бѣде полезно за своята служба, се отритва, за да се даде мѣсто на партизанина. Биволицата въ Министерството на народното просвѣщение играе по-голѣма роля, отколкото дипломитѣ отъ който и да е университетъ! Партиятата книжка на Радикалната партия има по-голѣмо значение за ръководенето на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ, отколкото единъ вещъ и компетентенъ началникъ! Не искаме да обвинявамъ г. министъръ Костурковъ или г. министъръ Бояджиевъ, но трѣбва да констатирамъ, че партийниятъ цензъ днесъ стои по-горе отъ образователния. И това става, когато управляватъ партии, които въ миналото, при управлението на Сговора, чрезъ редица парламентарни актове и действия се борѣха за единъ истински стабилитетъ на държавното чиновничество.

Какво е вътрешното положение? То все продължава да е неспокойно. Фактътъ, че правителството на Народния блокъ ето три години вече крепи военното положение въ Кюстендилския и Петричкия окръзи, показва, че законитѣ, които важатъ за старата територия на българската държава, се простира само до границитѣ на Кюстендилския и Петричкия окръзи.

Искамъ да констатирамъ, че ако правителството намираще, че е спокойно навѣкъ въ българската земя, трѣбваше отдавна да премахне военното положение въ тия два окръга. Това се иска отъ всички парламентарни групи. Г. министър-председателъ самъ въ миналото е подписвалъ интерпелации и питання къмъ покойния министъръ Ляпчевъ, съ които е настоявалъ да се премахне военното положение въ тия два окръга; сѣщо и г. министъръ Стефановъ, и всички, които сж на тая маса (Сочи министерската маса). Но, както казахъ, ето вече три години положението тамъ продължава да бѣде сѣщото.

Правителството, наистина, има голѣми заслуги за омилотворяването и успокояването на българския народъ. Наистина, това развълнувано море отъ човѣшки страсти и желания на единъ разбунтуванъ народъ преди 21 юний 1931 г., трѣбва да се признае, се успокои. Въ това отношение трѣбва да се признаятъ усилията, които употребилъ правителството. Но колкото това се дължи на усилията на правителството, толкова повече то се дължи на здравия разумъ на българския народъ.

Азъ и другъ пътъ съмъ изтъквалъ отъ тая трибуна, че наистина до преди 21 юний 1931 г. се бѣше създадо убеждението въ голѣми учени чужденци и приятели на демокрацията, сами демократи по душа и съвестъ, голѣми приятели и на България, че неминуемо, като логическо послѣствие, сгромолясането на Демократическия сговоръ отъ властъ ще бѣде съпроводено съ екцеси и отмъщения. Това се считаше като една логическа послѣдница отъ цѣлото дѣло на 8-годишното управление на Сговора. Това бѣше едно убеждение, дълбоко залегнало въ душата на инакъ добри приятели на демокрацията въ България и българския народъ. Но българскиятъ народъ на 21 юний 1931 г. показа граждански и социални добродетели, които малцина отъ насъ познавахъ. Той се показа далечъ надрастналъ себе си. Той схващаше, че ако се поддаде на известни екцеси и подири смѣтка и отговорности, може би България ще стане арена на граждански войни, и тия войни щѣха да коствуватъ икономическото и политическо загубване на българската държава и нейното разстройване.

Следователно, въ това отношение заслугитѣ на правителството трѣбва да бѣдатъ признати. То застана съ силата и авторитета на Народния блокъ, по доврѣието на 600-хиляденъ народъ, който стоеше задъ неговия грѣбъ, и даде възможностъ на падналия противникъ да падне безболезнено и да се почувствува той толкова силенъ и мощенъ, че, следъ три години, свободно да

се разхожда из България, за да човърка изново заздравялните рани. Правителството в това отношение има заслуги за правилния, за истинския развой на българската общественост.

Трѣбва да се признаят, от друга страна, и голѣмитѣ усилия, които правителството положи, за да тури кръстѣ най-сетне не на една разцепена дѣска, не на спорящи помежду си, враждуващи македонски братя, но да издигне закона над тия братоубийствени войни, които съществуваша между две организации или между една голѣма организация и част от нея, да тури рѣка на закона и да каже: „Стой“, за да направи невъзможни по-нататѣкъ тия убийства, които ставаша по улицитѣ на София и въ България. Въ това отношение трѣбва да се признае, че макаръ гласуваниятъ законъ — нареченъ за обезоръжаване и гарантиране на свободитѣ — да не даде ония пълни резултати, които се очакваха, все пакъ административнитѣ мѣрки, предприети отъ полицията съ сѣщата вещина, съ която се предприема разтурянето на земеделски общински съвети, дадоха очакванитѣ резултати — братоубийствата спрѣха.

Спрѣха, разбира се, до селскообщинскитѣ избори и голенията на земеделскитѣ общински съветници и разтурянията на земеделскитѣ общини, но азъ смѣтамъ, че следъ утвърждаването на общинскитѣ съвети отъ окръжнитѣ съдилища г. министърътъ на полицията пакъ ще почне да разиграва своя конь, като ще преследва неудобнитѣ на него и на неговитѣ приятели и на партията му кметове и общински съветници, защото министърътъ на вътрешнитѣ работи смѣта, че чрезъ властъ може да се прави партия.

Азъ и другъ пътъ съмъ изтъквалъ, г. г. народни представители, ще изтъкна и сега: нито изборнитѣ коалиции, нито коалицитѣ за управление на държавата; нито властѣта сѣ въ състояние да създаватъ партии въ България, ако липсватъ за тѣхното съществуване обективни условия. Ако условията на българската действителност отречатъ партии въ България, които сѣ изживѣли своята роля, напразни сѣ мѣрките на министра на вътрешнитѣ работи, на министра на желѣзницитѣ или на който и да било министъръ, да искатъ чрезъ властѣта да правятъ партия.

Това сѣ, за жалостъ, констатации, които сѣ правени, както при генералнитѣ дебати по бюджета, така и при бюджетитѣ на отдѣлнитѣ министерства. Всѣкога тукъ сѣ изнасяни такива констатации, но министърътъ на вътрешнитѣ работи ги е опровергавалъ, обаче е заблуждавалъ, за да скрие една истина, а именно, че се иска чрезъ разтурването на земеделскитѣ общински съвети отъ Министерството на вътрешнитѣ работи да се назначатъ тричленни комисии отъ демократи, за да се избератъ кметове, угодни на властѣта.

Отъ друга страна, както въ бюджета тая година, а така же и въ бюджетитѣ отъ миналото, правителството е направило много малко — макаръ Народниятъ блокъ въ своята предизборна платформа да заяви, че ще се положатъ по-голѣми грижи, по-голѣми старания — за ефикасна борба противъ инфекциознитѣ болести въ България. Азъ имамъ предъ себе си списанието на дружеството за борба противъ туберкулозата въ България. Въ една статия тамъ е дадена една табличка, отъ която се вижда, каква е смъртността отъ туберкулозата въ Европа. Споредъ тази табличка — сведенията сѣ по официалнитѣ статистики, които предава Обществото на народитѣ — смъртнитѣ случаи на 100.000 души население презъ 1931 г. сѣ: въ Германия 79, въ Австрия 140, въ Франция 158, въ Швейцария 124, въ Швеция 126, въ Белгия 91, въ Англия 87, въ Дания 69, въ Италия 111, въ Норвегия 156, въ Холандия 73, въ Съединенитѣ щати 67, а въ България между 280 и 300 души. Авторътъ на тази статия, който взема тѣзи сведения отъ годишника на Дирекцията на народното здраве, казва, че този процентъ за смъртността отъ туберкулозата въ България не ще да е толкова вѣренъ и точенъ, защото не сѣ толкова вѣрни и точни сведенията, които се даватъ отъ българскитѣ села.

Друга една статистика ни дава диспансерътъ на Дружеството за борба противъ туберкулозата въ България. Той е намѣрилъ, че между децата отъ първо отделение въ софийскитѣ основни училища следъ войната заразенитѣ отъ туберкулоза сѣ около 40%; между тѣзи отъ първи прогимназиаленъ класъ — 73%; а отъ всички прегледани деца 78.5% сѣ били слабо развити по формулата на Пиркетъ.

Нѣма да ви чета статистически данни, отъ които пакъ се вижда колко голѣма е заразата въ известни краища на България — по Дунавското и Черноморското крайбрежия и особено въ нѣкои кѣтчета отъ новитѣ земи — въ какви, бихъ казалъ грамадни, колосални размѣри сѣ се разпространили венерическитѣ, тѣ нареченитѣ женски бо-

лести. Трѣбва да се признае, че съ летящитѣ отряди презъ времето на Липчевъ и Цанковъ борбата съ този бичъ на човѣчеството, който изисква бавно и систематично лѣчение, бѣше по-ефикасна. Кредититѣ, които се отпускатъ за борба противъ тѣзи заразни болести, сѣ много по-малки и въ тагдошния, и въ миналогодишния, и въ по-миналогодишния бюджетъ, въ сравнение съ кредититѣ, които се даваха въ миналото, презъ сговористкия режимъ. Съ туй искамъ да констатирамъ, че въобще грижитѣ за народното здраве отъ страна на правителството на Народния блокъ не сѣ онѣзи, които се изнасяха въ предизборнитѣ речи и въ платоформата, въ името на която той дойде на властъ на 21 юний.

Да кажа нѣколко думи за г. министра на правосъдието. Г. министърътъ на правосъдието имаше единъ предшественикъ, който падна отъ своя столъ вследствие на една интерпелация за вършени законорешения въ битността му министъръ на правосъдието. Бившиятъ министъръ г. Върбенювъ не дочака вота на Народното събрание, посъветванъ отъ парламентарното мнозинство, отъ г. Малинова и отъ г. министъръ-председателя. Дали, ако той бѣ поискалъ вота на доверие отъ страна на Парламента, когато даваше своитѣ обяснения отъ трибуната, Парламентътъ не би оставилъ г. Върбенюва и до този моментъ на министерското мѣсто, азъ не знамъ, защото имаше ходящо мнение въ срѣдитѣ на Народното събрание, на народното представителство, че г. Върбенювъ е жертва на своята доброта и на уваждането на своитѣ съпартизани, на своитѣ приятели. Фактътъ, че се наслоиха, че се създаде настроение въ българския народъ, въ българската общественост, въ Народното събрание, въ самото правителствено болшинство, накара г. министъръ-председателя въ първото заседание да прояви тази щедростъ да иска непременно да се гласува доверие на правителството, абсорбирайки всички обвинения, които се хвърляха срещу г. Върбенюва въ интерпелацията на г. Думанова, но когато г. министъръ-председателятъ разбра, че този трапъ мѣчно ще бѣде прескоченъ отъ г. Върбенюва, той го посъветва да си даде оставката — нѣщо, което стана. Е добре, г. Думановъ отъ трибуната на Народното събрание изнесе, че въ тая страна става освобождаване на затворници срещу подкупи, срещу пари, получени отъ народни представители. Изнудва се царската воля, като чрезъ царски указъ се взема милостъта на царя, следъ като предварително бѣде позлатена ржката на нѣкои правителствени ходатаи — депутати или другъ. Азъ бихъ попиталъ г. министра на правосъдието, на какво основание, на основание на кой законъ, на кой моралъ, на коя практика — освенъ на основание на Върбенювата практика — е извършено следното. Г. министъръ-председателю! Кѣмъ Васъ се обръщамъ, защото въ тоя моментъ министърътъ на правосъдието отсъствува. Примо Петковъ, бившъ секретаръ-бирникъ въ с. Крумово, Ломска околия, родомъ отъ с. Калугеръ-махла, осъденъ на 8 1/2 години строгъ тъмниченъ затворъ по присѣда на Ломския окръженъ съдъ, потвърдена отъ Софийския апелативенъ съдъ, за злоупотребление на общински суми, лежалъ въ затвора 1 месецъ и 1 день, е амнистиранъ преди 2 месеца.

Н. Захариевъ (з): Браво!

С. Омарчевски (з): Георги Върбановъ, отъ с. Голинци, Ломско, осъденъ на 6 1/2 години затворъ съ присѣда, потвърдена отъ Софийския апелативенъ съдъ, лежалъ само 1 месецъ, е освободенъ.

Азъ за реформи въ правосъдието нѣма да говоря. Азъ искамъ да зная, следъ обвиненията, които се хвърляха по адресъ на г. Върбенюва отъ тази трибуна, че се взема царската милостъ чрезъ позлатяване ржката на отдѣлни ходатаи, въ този случай кой държавни нужди, кои обществени потребности, кой законъ, кой моралъ и коя практика позволиха да бѣдатъ амнистирани тѣзи хора? Питамъ и чакамъ отговоръ. Не отправямъ интерпелация, защото на интерпелациитѣ не се отговаря.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Това е помилване.

С. Омарчевски (з): Да, помилване.

С. Митковъ (з): И същото това лице, отъ Национал-либералната партия, днесъ назначава всички учители отъ източния секторъ на Ломска околия. Презъ неговата рѣка минаватъ, и той е най-голѣмата фигура следъ Никола Петровъ. За да допълня мисълта на г. Омарчевски, ще кажа, че същото лице е амнистирано само съ една бележка отъ единъ народенъ представител, изпратена по едно лице на министра на правосъдието г. Качаковъ.

Министър-председател Н. Мушановъ: Ще разясним въпроса предъ г. министра на правосъдието.

С. Омарчевски (з): Аз съм ходатайствувалъ предъ г. министра на правосъдието да бѣде амнистиранъ единъ затворникъ, осѣденъ отъ Ломския окръженъ съдъ, който има право по законитѣ на предсрочно освобождение — г. Кирилъ Максимовъ, който е билъ чиновникъ на Земледѣлския съюзъ презъ 1920 г., осѣденъ презъ 1931 г. и следъ 11 години наказателната сила на българското правосъдие го тура въ затвора. Близко 4 години е лежалъ въ затвора, а е осѣденъ на 5 години затворъ. Въпрѣки многобройнитѣ ходатайства, той не бѣше освободенъ, макаръ да остави едно дете на улицата, за образованието, за възпитанието и за прехраната на което нѣма кой да се грижи.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Не е изревавала биволица.

С. Омарчевски (з): Г. министъръ Качаковъ, който е иначе единъ добъръ човѣкъ, хрисимъ човѣкъ, не намѣри въ себе си морална сила и куражъ да поиска амнистия за такъвъ единъ човѣкъ, а намира възможностъ да издействува укази отъ държавния глава, по силата на които се амнистиратъ престѣпници, каквито сѣ тѣзи, които ви казахъ.

Министър-председател Н. Мушановъ: Има една комисиия въ Министерството на правосъдието, г. Омарчевски, която работи по помилванията.

С. Митковъ (з): Знае се каква е тази комисиия!

С. Омарчевски (з): Азъ съмъ билъ министъръ — комисията прави това, което искамъ „азъ“.

Н. Захариевъ (з): (Къмъ министър-председателя Н. Мушановъ) Ако имаше честно управление, щѣхе да уловите министра за ухото и — вънъ! Това сѣ скандални факти!

Министър-председател Н. Мушановъ: Чакайте! Азъ този въпросъ сега пръвъ пѣтъ го чувамъ. (Възражение отъ нѣкои земледѣлци)

С. Митковъ (з): А протестирахте, когато се казваше, че има корупция.

Министър-председател Н. Мушановъ: Чакайте да кажа две думи! За пръвъ пѣтъ чувамъ този въпросъ.

С. Митковъ (з): И за други двама министри има интерпелации.

Министър-председател Н. Мушановъ: Зная, че въ министерството има една комисиия, съставена отъ съдии, която преглежда списъка за помилванията. Ще дойде г. министъръ Качаковъ да ви даде обяснения. Пръвъ пѣтъ чувамъ за тия помилвания.

С. Митковъ (з): Вие направихте забележка на г. Омарчевски въ началото на неговата речъ, да не говори, че имало фалшификации и корупция. Има сграшна корупция!

Министър-председател Н. Мушановъ: Каква връзка има тукъ?

Н. Захариевъ (з): Единъ престѣпникъ, осѣденъ на 8 години затворъ, да го помилвате следъ единъ месецъ!

Министър-председател Н. Мушановъ: Чакайте да разследваме случая!

Н. Захариевъ (з): Вие сте отговорни за това.

Министър-председател Н. Мушановъ: Казахъ Ви, за пръвъ пѣтъ чувамъ. Затуй изпратихъ да повикатъ г. министра на правосъдието, за да дойде и даде обяснения.

С. Митковъ (з): За други министри (Сочи министъръ С. Костурковъ) нѣма ли интерпелации?

Министър-председател Н. Мушановъ: Ще гледаме интерпелациитѣ — бѣдете спокойни! Никоя интерпелация нѣма да остане неразгледана.

Н. Захариевъ (з): Обиратъ се хора въ канторитѣ, взематъ имъ се по 2.000 л., обиратъ се бедни чиновници, продаватъ си машинитѣ, за да си изкупятъ службата, и

Вие казвате: „Чакайте!“ До кога да чакаме! Парламентътъ, ако не контролира; ако министър-председателятъ, който е отговоренъ за всички министри, не контролира — кой тогава?

Министър-председател Н. Мушановъ: Бѣдете спокойни, ще разгледаме интерпелациитѣ. Нали знаете какво излиза често пѣти отъ интерпелациитѣ!

Н. Захариевъ (з): Васъ никой не подозира. Но Вие, ако държехте за честно управление, щомъ се подозира Вашъ министъръ, веднага щѣхе да настояте да бѣде сложена интерпелацията на дневенъ редъ. А Вие умишлено отлагате 4—5 месеца и „биволицата“ шестува, по желѣзницитѣ сѣщитѣ производи.

Министър-председател М. Мушановъ: Каква е тая биволица въ Народното събрание!

Н. Захариевъ (з): Тя не е въ Народното събрание, тя е на ул. „Царица Йоанна“. Тя се просвѣщава. Тя ще се отели сега! (Смѣхъ)

С. Омарчевски (з): Създаватъ се много опасни настроения, преди всичко, всрѣлъ затворницитѣ. Тѣ знаятъ много добре, на колко е осѣденъ този човѣкъ и че следъ 1—2 месеца излиза отъ затвора и си отива на село. Тогава, каква е силата на наказанието, каква е силата на закона? Не се ли поощрява по такъвъ начинъ престѣпността? Туряте го въ затвора, следъ като е кралъ, презъ времето на Сговора, презъ 1924, 1925, 1926 г. грамадни общински суми. (Къмъ министъръ И. Качаковъ, който влиза въ залата) Да повторя на Васъ, г. министре! Осѣденъ на 8½ години затворъ. . .

Министъръ И. Качаковъ: Кой?

С. Омарчевски (з): Примо Петковъ.

Министъръ И. Качаковъ: На колко години е осѣденъ?

С. Омарчевски (з): На 8½ години.

Министъръ И. Качаковъ: Примо Петковъ, при крайно смекчаващи вината обстоятелства, е осѣденъ на година и 8 месеца.

С. Омарчевски (з): Тѣй ли? На 8 години е осѣденъ!

Министър-председател Н. Мушановъ: Ще се справимъ.

Министъръ И. Качаковъ: Тогава, г. г. народни представители, по този въпросъ при разискване бюджетно-проекта на Министерството на правосъдието ще ви донесе решението на комисията, протокола, всички приложения къмъ него и присѣдата.

Н. Захариевъ (з): Добре, г. министре, да допустнемъ, че е осѣденъ на 1 година и 8 месеца. Защо го помилвате следъ 1 месецъ?

Министъръ И. Качаковъ: Защото е боленъ отъ туберкулоза.

Н. Захариевъ (з): А онзи не е ли боленъ отъ туберкулоза?

Министъръ И. Качаковъ: Този, за когото г. Омарчевски ми каза, е осѣденъ за мръсно престѣпление и не можеше да се помилва. После, азъ не ги помилвамъ. Това решава комисиия при Министерството на правосъдието въ съставъ: главниятъ прокуроръ при Върховния касационенъ съдъ, прокурорътъ при апелативния съдъ, началникътъ и подначалникътъ на углавното отдѣление при Министерството на правосъдието, началникътъ на гражданското отдѣление при сѣщито и прокурорътъ при Софийския окръженъ съдъ. Комисията, съ подписанъ протоколъ, е решила да го представи за помилване. Азъ ще донеса този протоколъ, ще донеса и документитѣ.

Г. Говедаровъ (д. ср): Не сте длѣжни да се подчините на такива решения на комисията.

С. Омарчевски (з): Моля г. Милко Бечевъ, който е ломски народенъ представител, да каже тукъ подъ честна дума, вѣрно ли е това или не е.

М. Бечевъ (д): За Примо Петковъ зная, че е осъденъ за злоупотреба на обществени суми въ качеството му на кметъ или на секретаръ-бирникъ.

С. Омарчевски (з): Колко лежа?

М. Бечевъ (д): Не зная.

Министъръ И. Качаковъ: Азъ имамъ данни и ще ви ги донеса.

С. Омарчевски (з): Вториятъ бѣше Георги Върбановъ, отъ с. Голинци.

Министъръ И. Качаковъ: За него нищо не зная.

Н. Захариевъ (з): И той ли е боленъ?

Министъръ И. Качаковъ: Ще Ви дамъ обяснения.

Н. Захариевъ (з): Сега той назначава даскалци!

Министъръ И. Качаковъ: Сега нѣма никакви назначения. Той излѣзе следъ заболяването на г. министъръ Бялджиевъ, и никаква заповѣдъ не е издавана. Защо приказвате тия приказки?

С. Омарчевски (з): Преди нѣколко дена народното представителство бѣше сезирано, така да кажа, по единъ косвенъ начинъ съ една брошура подъ заглавие: „Ние обвиняваме министъръ Костурковъ. Партизанство, грабежъ и анархия въ желѣзницитѣ и пристанищата“. Азъ не зная доколко всичко това, което се изнася въ тази брошура, е вѣрно — нѣмахъ време и възможност да го провѣря — но азъ искамъ да ви прочета три документа, които изхождатъ отъ частния секретаръ на г. министъръ Костурковъ, и да ги коментирамъ.

(Чете) „Секретаръ на министъра на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ“.

„София, 25 мартъ 1933 г.“

„До господина секционния инженеръ на I секция.“

„По нареждане на г. министъра, за всички назначения, уволнения и премѣствания въ района на селата: Вакарелъ, Чамшадиново, Ихтиманъ, Костенецъ и Стамболово ще се взема мнението на г. Христо Йовковъ, отъ гр. Ихтиманъ, като се предпочитатъ винаги нашитѣ приятели. Всички други странични ходатайства не могатъ да бждатъ удовлетворявани.“

„Независимо отъ това, въ сѣщия районъ да се представятъ всички провинени по службата и вънъ държавни служители.“

„Наредете за горното до подведомственитѣ Ви!“

„Следъ прочитане, да ми се повърне за сведение срещу подписъ върху му“ — т. е. да му се повърне за унищожение. Ла, ама инженерътъ не го е вѣрналъ!

Кой е този Христо Йовковъ? Бакалинъ въ гр. Ихтиманъ. Той секционенъ инженеръ ли е, поддиректоръ на желѣзницитѣ ли е, та да му се опредѣля периметъръ — Вакарелъ, Чамшадиново, Ихтиманъ — и само той да може да бюрократисва тамъ, като турски ага? Безъ да даде той разрешение, безъ да даде позволение, никой не може да бжде назначенъ! Желѣзницитѣ въ този районъ въ ведомството на радикалната организация въ Ихтиманъ ли сѣ?

Още единъ документъ: (Чете) „Секретаръ на министъра на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ“ — Славчо Стоиловъ

Н. Захариевъ (з): Отъ Своге.

С. Омарчевски (з): „София, 10 септемврий 1931 г.“

„До господина секционния инженеръ на III секция. „Господинъ Ивановъ!“

„По заповѣдъ на г. министъра.“

„За всички назначения, уволнявания и премѣствания, Васѣгаша Кнежа и Кнежанско“ — другъ периметъръ! — „моля да взематъ мнението на Хр. Ковачевъ, отъ с. Кнежа“ — не го зная, г. Торбова ще каже кой е — „като винаги бждатъ предпочитани наши приятели, посочени отъ сѣщия.“

„Следъ прочитането, да ми се повърне, подписано отъ Васъ, настоящето за сведение“. — А той го задържа и го факсимилира. Затова, че г. Ивановъ е отказалъ да взема мнението на тази важна държавна личностъ, Христо Ковачевъ, отъ Кнежа, той бива уволненъ!

Другъ такъвъ единъ, трети документъ, на стр. 39 отъ тази паметна книжка: (Чете)

„Г-нъ Арнаудовъ!“

„Изпращаме по приносящия настоящето протоколъ № 12 на бюрото ни за назначаване на Симеонъ Стаевъ отъ огняръ въ машинистъ“ — производство!

„Молимъ, направете потрѣбното, щото да се издаде заповѣдъ за това наше искане, защото това е въ интересъ на партията ни.“

„Лицето е деятелно и въ скоро време ще се образува нова организация въ с. Чиненданъ.“

„Съ радикалски поздравъ (Смѣхъ):“

„Членъ околийското бюро: нечетливъ.“

„Секретаръ бюрото: Д. Димитровъ.“

Отъ цѣлата брошура искахъ да ви прочета само тѣзи три документа. Цѣлата брошура, обаче, представя единъ нанизъ отъ злоупотреби съ властъ, отъ вземане на лодкупи, отъ фаворизации. Азъ не искамъ да обвинявамъ г. министъра на желѣзницитѣ. Той минаваше у насъ като дългогодишенъ радикалски деятель съ сравнително най-възвишенъ моралъ и поченостъ. Но тукъ, въ тази брошура, се говори „по заповѣдъ“. И азъ съмъ давалъ заповѣди, за които и сега нося отговорностъ. И за всички свои заповѣди, които съмъ издалъ въ битността си министъръ на просвѣщението навремето, азъ съмъ готовъ да отговарямъ и сега и въ бждеще предъ съдилищата. Но „по заповѣдъ на г. Костурковъ“, министърътъ на желѣзницитѣ да позволява на лица, които нѣматъ нищо общо съ българскитѣ държавни желѣзници, да назначаватъ и уволняватъ — това не може да бжде търпѣно. Защото, ако въ миналото хвърчаха вагони, сега хвърчатъ влакове, понеже нѣма една сигурностъ у персонала по българскитѣ държавни желѣзници. Вие, г. министри, много опровергавате, Вие постоянно правите изявления, че не сѣ вѣрни даннитѣ, цифритѣ, които Петъръ Алековъ, които Векилски и редица други деятели отъ Желѣзничарския съюзъ изнасятъ въ пресата за броя на голѣмитѣ размѣствания и уволнения, които направихте отъ три години насамъ въ това ведомство, за да го разстройте съвършено. Вие опровергавате, че не сѣ 10.000 души уволненитѣ, а че сѣ 4.000 души. Малко ли е отъ една армия отъ 26.000 души да уволните 4.000 души? Не е важно, че сѣ уволнени 4.000 души, важно е, че Вие всѣвате страхъ и трепетъ въ цѣло едно съсловие, каквото е желѣзничарското и пощенското, което е най-главниятъ двигателъ на българската държава. За каква сигурностъ вие можете да говоритѣ по българскитѣ държавни желѣзници? Какви причини, какво обяснение за катастрофитѣ можете да търсите, освенъ Вашето желание въ три години да направите партия? Не можате да направите партия! Тукъ имамъ списъци за задържани пари отъ надници, за поддържане на партийни фондове, за Вашата юбилейна книга отъ „видния“ държавенъ мъжъ г. д-ръ Иванъ Каросеровъ и пр. Не искамъ да отнемамъ времето на Народното събрание. Но ако Вие, г. министри на желѣзницитѣ, уважавате повече себе си, щѣхте да излѣзете съ официални спровержения, за да замлъкнатъ ония уста, които хвърлятъ така лекомислено обвинения срещу единъ министъръ, който минаваше за носителъ на най-възвишенъ моралъ, на най-възвишената честъ въ нашата страна. Вие, наистина, написате една брошура, която отъ край до край, обаче, е едно предѣлване на старитѣ Ваши изявления, безъ да дадете ясенъ и категориченъ отговоръ на хвърленитѣ ясно и открито обвинения срещу Васъ отъ Желѣзничарския и Пощенския съюзи. Азъ чакамъ поставянето на интерпелации, за да излѣза съ факсимилета, вънъ отъ тия въ тази брошура, факсимилета, които имамъ по частенъ редъ. Тогава ще си кажа думата за порядкитѣ въ Вашето ведомство. Но ще кажа само едно — въ Васъ не се съмнявамъ, Вие сте почтенъ човѣкъ.

Министъръ С. Костурковъ: Само една дума, за да съкратимъ.

С. Омарчевски (з): Заповѣдайте.

Министъръ С. Костурковъ: По поводъ на прочетенитѣ факсимилета отъ г. Омарчевски ще кажа, че тѣ не сѣ новостъ. Тѣ бѣха четени и отъ г. Григоръ Чешмеджиевъ презъ ноемврий месецъ м. г., по поводъ и при неговото питане. И азъ отговорихъ тогава съ мълчание, защото смѣтнахъ, г-да, че е недостойно да отговарямъ на такива пасквили. Понеже днесъ г. Омарчевски поставя този въпросъ, и той ще бжде изнесенъ сигурно и когато ще бжде разгледана интерпелацията, азъ още отсега заявявамъ, че отъ мое име и по моя заповѣдъ никога нищо не е писано и че азъ нищо не знаехъ дотогава, докогато не се изнесоха тѣзи работи.

Н. Захариевъ (з): Защо го държите тогава още този секретаръ?

Министъръ С. Костурковъ: Г. г. народни представители! Азъ си изгълъбихъ дълга по тоя случай; азъ направихъ всичко, което трѣбваше, и оттогава абсолютно нищо не е вършилъ този човѣкъ, освенъ онова, което му заповѣдвамъ.

Н. Захариевъ (з): Туй то! То е пакъ сѣщото.

Министъръ С. Костурковъ: Нищо не е издадено отъ мое име и по моя заповѣдъ; заявявамъ Ви пакъ, че никога нищо по моя заповѣдъ не е било правено. Може нѣкой да е писалъ за своя смѣтка.

Н. Захариевъ (з): Много плитко е това, г. министре. Той е секретаръ и въ тоя моментъ.

Министъръ С. Костурковъ: Той не е секретаръ на Министерството на желѣзницитѣ.

Н. Захариевъ (з): Ехъ, на министерство! Той не е билъ никога на министерството. Той е частенъ секретаръ.

Министъръ С. Костурковъ: Той е частенъ секретаръ на министра.

Ж. Маджаровъ (з): Толкова по-зле за Васъ. Довѣрено лице

Председателстващъ С. Даскаловъ: (Звъни)

Министъръ С. Костурковъ: Всѣки може да пише таква писма. Азъ не отговарямъ за това, което се пише. Азъ отговарямъ за онова, което върша като министъръ на желѣзницитѣ.

В. Коевски (нац. л. П): Извинете, г. министре. Единъ пътъ Вие държите единъ чиновникъ на масата му, Вие се солидаризирате съ неговата дейтелностъ.

Министъръ С. Костурковъ: Той не е чиновникъ.

В. Коевски (нац. л. П): Какъ да не е чиновникъ! Той действа за Ваша смѣтка и отъ Ваше име, и Вие продължавате да го държите — значи, одобрявате неговитѣ действия.

Министъръ С. Костурковъ: Не.

В. Коевски (нац. л. П): Това е ясно като бѣлъ день. Обяснете се по тоя въпросъ. Този отговоръ не може да ни задоволи. (Шумъ)

С. Омарчевски (з): (Чете) „Славчо Стоиловъ, кумецъ и частенъ секретаръ на г. Костурковъ, членъ на висшия партиенъ съветъ на Радикалната партия, по занятие адвокатъ е назначенъ за старши майсторъ по Софийската околорѣстна линия, съ 250 л. надница“.

Министъръ С. Костурковъ: Ето още една лъжа. Г. г. народни представители! И тоя частенъ секретаръ, както всички други частни секретари, получаватъ 150 л. надница и повече по решение на Министерския съветъ. Разберете това нѣщо.

Н. Захариевъ (з): Той не получава отъ Вашето министерство, а отъ Вънтрешното министерство.

Г. Говедаровъ (д. сг): Вие го търпите, Вие покривате неговата отговорностъ. Защо не го махнете?

Н. Захариевъ (з): Той получава възнаграждението си отъ Министерството на външнитѣ работи.

Министъръ С. Костурковъ: Недостойно е това.

Г. Говедаровъ (д. сг): Трѣбва да го махнете веднага, за Ваша честъ, ако държите да запазите името си.

Ж. Маджаровъ (з): Ако го уволни, може да каже нѣкои работи на обществото.

С. Омарчевски (з): Г. г. народни представители! Азъ искамъ само да констатирамъ онова, което става въ Дирекцията на желѣзницитѣ. Не искамъ да обвинявамъ г. министра, макаръ да се пише, че това става по негово заповѣдъ. Като дойде интерпелацията — ако дойде нѣкога — ще си кажа думата по-подробно и г. министърътъ на желѣзницитѣ ще отговори.

В. Коевски (нац. л. П): Ad calendae graecas, г. Омарчевски.

С. Омарчевски (з): Г. г. народни представители! Искамъ да кажа нѣколко думи и по външното положение на България. Азъ одобрявамъ тѣзи прѣки разговори, които правителството, респ. нашиятъ министъръ-председателъ и министъръ на външнитѣ работи и държавниятъ глава отпочнаха съ посещенията, които се направиха въ столицата на Югославия — Бѣлградъ, и на Ромъния — Букурещъ. Това сѣ първитѣ стѣпки за едни прѣки разговори. Трѣбва да се признае, че тѣ бѣха предшествувани и отъ други посещения на разни съсловия у насъ, които въ всѣки случай допринасятъ за едно изглаждане на отношенията между България и нейнитѣ сѣседи. Гостуванятията на културни организации, на музиканти, на хористи, на българския хоръ „Гусла“ и пр., гостуването на артисти, писатели, художници и др. сѣ все работи отъ естество да допринесатъ, макаръ и малко, за културното опознаване и сближение и за достигането до едно разбирателство на базата на добре разбранитѣ интереси на всички балкански народи; на базата на тѣхнитѣ всестрани, културни, икономически, стопански и финансови интереси, безъ да се накрѣпява националното достоинство и държавниятъ суверенитетъ на всѣка една отъ тѣзи държави.

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя Н. Шоповъ)

Трѣбва да престанатъ всички обвинения, които се отправятъ често пъти отъ страна на югославянското, ромънското или гръцкото правителства къмъ българското правителство, че то на своята територия вербува чети, които смушаватъ мира и порядъка въ нашитѣ сѣседи. Още въ миналото, отъ времето на Абдулъ-Хамида, па и досега, архивитѣ на нашето Външно министерство сѣ пълни съ протестни ноти и други документи, които свидетелствуватъ, че България всѣкога е била обвинявана, че на своя територия фаворизира чети, които нарушаватъ реда, спокойствието и поредъка въ нашитѣ сѣседи. Не може да се обвинява българското правителство отъ правителствата на нашитѣ сѣседи, че то търпи на своята територия организации, които смушаватъ реда въ нашитѣ сѣседи, още повече, че липсва една здрава защита на нашитѣ граници, поради малочислеността на нашата войска, която ги пази. Тогава, когато нашитѣ сѣседи иматъ достатъчно срѣдства, за да пазятъ границитѣ си, излизно е да се обвинява българското правителство. Българската държава или българския народъ, че търпи, че фаворизира, че покровителствува на своя територия разни революционни организации, които смушаватъ реда и спокойствието въ нашитѣ сѣседи.

Ако въ Гърция, Югославия и Ромъния съществуватъ тайни революционни организации, които смушаватъ реда имъ, това се дължи на единъ конфликтъ, който съществува между населението въ тия страни. Не може, обаче, да бѣде обвинявана България, че тя търпи на своя територия такива едни организации. Условието, при които е поставенъ българскиятъ народъ въ Македония, Ромъния и Гърция, извикватъ на животъ организации, които сѣ отъ естество да смутятъ и смушаватъ реда и спокойствието въ нашитѣ сѣседи. И най-малко нашитѣ сѣседи иматъ моралното право да се съдятъ на България и на нейното правителство, че търпи, че покровителствува, че фаворизира такива организации. Напротивъ, нашето правителство даде доказателства, че то еднакво не одобрява дейността на единъ или на другъ лагеръ, който е отъ естество да накрѣни добритѣ отношения между България и нейнитѣ сѣседи. Азъ смѣтамъ, че срещитѣ, които станаха съ посещенията на държавния глава царъ Борисъ и министъръ-председателя г. Мушановъ въ Югославия, а така сѣщо и посещенията, които ще ни се върнатъ сега отъ ромънския държавенъ глава и югославияския държавенъ глава, сѣ все отъ естество да допринесатъ за стопяване на ледоветѣ, съ които се покриваха досега отношенията между тия страни.

Но азъ съмъ длъженъ тукъ, на 1934 г., при разискванията по бюджета на държавата, да подчертая, че заклетъ противникъ на Александъръ Стамболийски, които на 9 юний си послужиха съ една официална лъжа, че покойниятъ Стамболийски чрезъ Нишкото съглашение билъ заложилъ националната самостоятелностъ на България, че билъ извършилъ предателство въобще, дѣрейтъ на 9 юний, които спекулираха предъ юнкери, предъ офицери, действащи и запасни, за да свалятъ тогавашното правителство — тия адепти, носители на тази политическа концепция на 9 юний, днесъ плуватъ всецѣло въ водитѣ на едно разбиране, на което бѣше служителъ безсмъртниятъ учителъ на земеделското движение Александъръ Стамбо-

лийски. (Ржкоплъскания от някои земеделци) И Петър Тодоровъ, и Димо Казасовъ, и всички онѣзи, които днесъ бързатъ да минатъ за по-голъми радетели за българо-югославянското сближение и разбирателство, тогава бѣха заклетни врагове на Александъръ Стамболийски, на неговия режимъ, и чрезъ лъжи, чрезъ измами предъ запасното и действащо офицерство и юнкерство, по единъ незаконенъ и непозволенъ начинъ, тѣ смъкнаха на 9 юний правителството на Земеделския съюзъ.

Дали пътятъ, по който вървѣше Александъръ Стамболийски, е билъ пътъ на жертвуване националната самостоятелност на България, нейното национално достоинство, нейния държавенъ авторитетъ, се вижда отъ това, че и онѣзи, които влизаха въ правителството, което отне неговия животъ, днесъ признаватъ правотата на тази негова политика. Та не върви ли и днешното правителство по този пътъ? Па и вчерашното правителство на г. Ляпчевъ, па и това на г. Цанковъ не дирѣха ли най-напредъ и преди всичко разбирателство съ Югославия? Но ако туй, което става въ 1934 г., съ образуването на лига въ България за сближение съ Югославия и съ образуването на лига въ Югославия за сближение съ България, бѣше станало въ 1920 г., тогава, разбира се, политиката на Стамболийски не би била кръстена предателска.

Когато се разсѣждава за политиката на Стамболийски, за подобрене отношенията между България и Югославия, трѣбва да се иматъ предъ видъ всѣкога всички условия, при които се намираше българската държава въ 1920 г. Малки ли бѣха усилията тогава? Азъ знамъ какво е направено. Азъ знамъ на какви унижения, на какви оскорбления е бивалъ подлаганъ министъръ и министри отъ земеделското правителство. Въ всѣки случай, за да се запази достоинството на държавата, за да се изгладятъ отношенията между България и Югославия, трѣбваше да се направятъ известни лични и държавни жертви. И днесъ, когато се критикува тази политика, да се смѣта, че Стамболийски искалъ едно безрезервно пришиване на България къмъ Югославия — това значи да се профанира този въпросъ, значи да не се разбира туй, което е ясно и очевидно и за което има безчислено документи въ архивата на нашето Външно министерство. И когато днесъ се говори за едно българо-югославянско сближение, колко голѣма е празнината, която се чувствава съ смъртта на най-големия учител, на свѣтовния учител! (Гласове „браво“ и ржкоплъскания отъ някои земеделци)

Нѣколко думи ще кажа и за просвѣтната политика на българската държава. (Оживление)

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ще говорите по интерпелациитѣ.

С. Омарчевски (з): Недейте се плаши. Азъ съмъ отправилъ три интерпелации, първата отъ които е подадена на 5 ноемврий 1933 г.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ще Ви се отговори.

С. Омарчевски (з): Г. Мушановъ и господата, които бѣха депутати въ миналата Камара, знаятъ колко голѣма борба водѣхме отъ тия банки за поставяне на дневенъ редъ нашитѣ питання и запитвания до правителството на Ляпчевъ.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Отговаряше се веднага.

С. Омарчевски (з): Вие сте най-галанетното правителство въ България: вие нѣмате оппозиция.

Ж. Маджаровъ (з): Не най-галанетното, а най-разглезеното правителство на България!

С. Омарчевски (з): Ние не оставяхме Ляпчева на спокойствие, докато не опредѣлише деня, когато да бждатъ разгледани депозираниѣ интерпелации. Г. Мушановъ е подписвалъ не единъ пътъ запитвания, правилъ е ходатайства до бюрото, до г. Цанкова, когато той бѣше председателъ на Камарата, и сме дигали гюрултия за поставяне интерпелациитѣ на дневенъ редъ. И колкото да не одобрявамъ политиката на Андрей Ляпчевъ, трѣбва да призная, че той заставяше министритѣ на своя кабинетъ да отговарятъ своевременно на отправенитѣ отъ народнитѣ представители питання и запитвания. По въпроса за репарациитѣ, по въпроса за кризата, въобщо, самъ той постави на дневенъ редъ интерпелациитѣ, макаръ да не бѣше сигуренъ дали тогавашниятъ председателъ на Камарата г. Александъръ Цанковъ ще му даде довърне. Както казахъ, първата си интерпелация съмъ подалъ на 5 ноем-

врий, но и досега не ми се отговаря! Значи, парламентарниятъ контролъ е една фикция. Азъ съмъ отправилъ три интерпелации, г. Лѣкарски е отправилъ една интерпелация, или всичко четири, но на тѣхъ не се отговаря! Какъвъ смисълъ има, че ще се отговори преди Великденъ на тия интерпелации или никога? Има ли нѣкакъвъ контролъ, който да се упражнява върху деятелността на министра?

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Това е по терка на новия парламентаризмъ.

С. Омарчевски (з): Ние сме предъ гласуване на новъ бюджетъ на Министерството на народното просвѣщение, когато съ миналия не сме съгласни, защото има известни грѣшки, има и извършени известни закононарушения. Какъ може да разсѣждаваме сега за бюджета на Министерството на просвѣщението за 1934/1935 г., когато има закононарушения, кражби, биволица, рушвети, изнудвания и други по бюджета за 1933/1934 г.?

Сега ще искамъ да кажа нѣколко думи по просвѣтната политика на правителството. Трѣбва да подчертая, че кредититѣ, които предвижда правителството на Народния блокъ за народната просвѣта, сж по-малки, отколкото действителнитѣ разходи, дадени презъ времето на Демократическия сговоръ. Действителнитѣ разходи за 1930/1931 г. — въ кръгли цифри — сж били 885.000.000 л.; за 1931/1932 г. — 862 милиона лева и нѣщо, за 1932/1933 г. — 867.000.000 л.; за 1933/1934 г. — 821.000.000 л. и за 1934/1935 г. — 768.000.000 л. Вижда се, следователно, отъ действителнитѣ разходи, които сж извършени за миналитѣ години, че презъ времето на Сговора е дадено повече, отколкото се предвижда въ сегашния бюджетъ, макаръ че къмъ предвиденитѣ разходи за 1933/1934 г., а именно 821.539.800 л., да сж нуждни още 28.000.000 л. за свръхназначенитѣ учители отъ министра на просвѣтата, за които Върховната смѣтна палата отказа да визира платежнитѣ заповѣди, защото министърътъ се е прострѣлъ вънъ отъ чергата си, защото бюджета си не е гледалъ, защото оня, който го е правилъ, началникътъ на бюджетоконтролното отдѣление, г. Костовъ, е ималъ толкова върни данни и цифри и толкова е разбиралъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Не е истина това. То се оправи отъ Смѣтната палата.

С. Омарчевски (з): Оправи се, но ще предвиждате въ старитѣ задължения още 28.000.000 л.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Не е истина това. Ще видите, че нѣма да е така. Никакви 28.000.000 л. нѣма да се предвиждатъ.

С. Омарчевски (з): Когато се предвиждаха разходите по бюджета на Министерството на народното просвѣщение за миналата 1933/1934 г., азъ имахъ възможностъ отъ тая трибуна да кажа, че не може да се вършатъ реформи въ областта на народната просвѣта чрезъ закона за бюджета. Въ Министерството на просвѣщението има събрани материали за промѣна въ закона за просвѣтата още отъ 1922/1923 г. Материали имаше събрани и презъ времето на г. Цанковъ, както и презъ времето на г. Найденовъ и презъ времето на г. Муравиевъ, и то материали и проучвания отъ организации, отъ институти, отъ вещи, компетентни лица отъ чужбина. Въ две тронни слова се говорѣше за реформа въ народното просвѣщение и министъръ-председателътъ бѣше казалъ, че ако презъ третата редовна сесия на Народното събрание само просвѣтната реформа се прокара, тя ще бжде голѣма работа. Внесениятъ законопроектъ отъ г. министра на народното просвѣщение въ Министерския съветъ биде повърнатъ като едно доста добро литературно произведение, но като единъ законъ, който е гласенъ не за българскитѣ условия, не за българската действителност. Ние чакахме, както миналата година, така и сега, да ни се връчи тоя законопроектъ, за да кажемъ тогава своята дума, но той не ни се връчва. Връчва ни се бюджетопроектътъ за разходите по Министерството на просвѣтата, безъ да ни се връчи законопроектътъ за бюджетитѣ на фондоветѣ, откъдето да видимъ какъ ще се издържатъ единъ другъ видъ срѣдни училища на нашата държава.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Законопроектътъ за бюджетитѣ на фондоветѣ се връчва по-късно; нали знаете това?

С. Омарчевски (з): Знал, но щомъ ще говоримъ сега въобщо за разходите по Министерството на просвѣтата, ние трѣбваше да имаме и него.

Министър-председател Н. Мушанов: Когато го внесем, тогава ще говорите по него.

С. Омарчевски (з): Аз съм билъ всъкога противъ законодателствуването въ областта на народната просвѣта чрезъ закона за бюджета. Какъ може да законодателствуваме ние по народната просвѣта чрезъ забележки въ бюджета, каквито и тая година се предвиждатъ въ цѣла една страница — 16-та? Г. г. народни представители отъ земеделската парламентарна група! Особено на васъ обръщамъ вниманието на следната забележка: (Чете) „Първоначално училище може да има само въ населено мѣсто, кждето има повече отъ 40 подлежащи на задължително учение деца“.

А. Аврамовъ (з. Ст. В): Това е ударъ на просвѣтата.

С. Омарчевски (з): А въ чл. 37 отъ досегашния законъ, който е отъ 1921 г. и който е една гордостъ за българската държава, се постановяваше, че въ населено мѣсто, кждето има 20 подлежащи на задължително учение деца, трѣбва непременно да има основно, първоначално училище. Иначе задължителното по конституцията образование става една фикция.

Сжщото се отнася и до прогимназиятъ. Забележка втора гласи: „Прогимназия може да има само въ населено мѣсто, което има подлежащи на задължително учение деца, т. е. по-малки отъ 14 години: за първи класъ 35, за втори класъ 30 и за трети класъ 25 деца“. Азъ съмъ дълженъ да протестирамъ отъ тая трибуна, че както миналата година, така и сега, неколкократно, безъ изслушване мнението на вѣститъ, на компетентнитъ лица, се внасятъ промѣни въ бюджета, които извъ основни измѣнятъ закона за народното просвѣщение.

Отъ друга страна, азъ съмъ дълженъ да кажа, че правителството излъга народното представителство, като въ три сесии вече му обещава тази прочута, прословута просвѣтна реформа, а законопроектъ за това още не се внася. Нѣщо повече. Туй министерство отдавна време вече седи безъ министъръ — и докога ще бѣде безъ министъръ, не знамъ. Въ всѣки случай, похвални сж усилията на нашия другаръ Гичевъ да обедини Националлибералната партия. Той, следъ като разедини Земеделския съюзъ, много добре върши сега, похвални усилия употребява да обедини Националлибералната партия, за да може най-сетне министърътъ на народното просвѣщение да започне тая голѣма реформа! (Оживление всрѣдъ земеделцитъ) Нека обединява националлибералитъ, родоначалницитъ на погромитъ, които сполетѣха българската държава!

В. Коевски (нац. л. П): Това, което пише в. „Утро“, не го вземайте за чиста монета.

С. Омарчевски (з): Въ всѣки случай, похвални сж неговитъ усилия да обедини Националлибералната партия. Съ вино, съ пастърма, съ конашмаци това обединение все ще стане и трѣбва да стане! (Смѣхъ и оживление) Ако и приятелитъ на г. Смиловъ дойдатъ при управляващата Националлиберална партия, тогава ще се влѣе по-прѣсна струя отъ млади и нови сили въ тъй обновената и тъй възродената Националлиберална партия...

В. Коевски (нац. л. П): Вие гледайте Вашата кжца, г. Омарчевски. Не се грижете за чуждитъ кжци.

С. Омарчевски (з): Азъ бързамъ да констатирамъ, че при приложението на бюджета на Министерството на народното просвѣщение за 1933/1934 г. ставаха работи, които сж отъ естество да загрижатъ всѣки единъ общественъ и училищенъ деятель. Най-сетне, всички онѣзи съкращения, които станаха по силата на бюджета миналата година, въ размѣръ на 70—80 милиона лева, може да бждатъ оправдани, поради тежкото финансово и затруднено положение на българската държава, но тѣ не могатъ да бждатъ оправдани по друго едно съображение: че при прилагането на този бюджетъ биволницата, рушветътъ и партийната декларация играеха по-голѣма роля за развоя на учебното дѣло, отколкото истинскитъ негови интереси. Всѣки единъ отъ васъ има въ джоба си, или, ако нѣма въ джоба си, знае за брошурата срещу министъръ Костурковъ. Ако въ тая брошура сж пловори, за дадения яриметри въ Кюстендилско, Дупнишко, Чамшадиново и т. н., сжщото това е и въ Националлибералната партия. Имаше даже либерали, като г. Синигерски, които въ канцелариятъ на самото Министерство на просвѣщението пишеха заповѣди. Доживѣхме да се извършватъ съкращения, да се уволня-

ватъ редовни гимназиални, редовни прогимназиални, редовни първоначални учители и да се назначаватъ нередовни, волнонаемни.

Н. Захариевъ (з): Въ Павликени уволниха всички до единъ и ги назначиха отново.

С. Омарчевски (з): Не е въпросъ, че се уволниха, а е важно, че се смути съвѣстътъ на българския учител. Границата бѣше теглена много навътре, за да станатъ училищата въ много села държавни, та да може да назначава учителитъ направо министърътъ, т. е. мѣстниятъ дѣребей. Ние не създаваме ли по този начинъ поводъ за критика и за искания отъ страна на нашитъ съседи? Ами Ромъния отъ 55 години, откакъ съществува България, никога не е повдигала предъ България въпросъ за откриване на ромънски училища въ България. Ромънски малцинства ние нѣмаме. У насъ е нѣмало министъръ на просвѣщението, къмъ когото да е било отправено искане за откриване на ромънски училища по границата, покрай Дунава. Казахъ, че границата бѣше теглена много навътре, бѣха обявени много села за гранични. Въ Ломска околия бѣше обявено за гранично селото Ковачица, което е 16 км. далечъ отъ гр. Ломъ; въ Кюстендилска околия градове и села бѣха обявени за гранични, само и само да бждатъ назначавани учителитъ направо отъ министра или отъ мѣстни дѣребееви и депутати. Чрезъ съкращението на 1.000—2.000 учители се подложи на една морална депресия, на единъ мораленъ тормозъ учителската армия отъ 26—27 хиляди души. Когато на учителя сме му отнели неговото политическо въруо, когато сме му взели пари, когато сме му взели партийна декларация, ние можемъ отъ него да направимъ стражаръ, можемъ да направимъ митничаръ, можемъ да направимъ акцизентъ, но ние отъ него учителъ не можемъ да направимъ. Вземамъ ли му ние декларация за политическа принадлежностъ къмъ партията, отъ която е министърътъ на просвѣтата, този учителъ престава да бѣде активенъ участникъ въ учебния процесъ, следователно, не може да води активно обучение, следователно, не може да създава активни български граждани. А това става днесъ. И азъ съмъ дълженъ да констатирамъ, че учителскитъ съюзи не издигнаха доста високъ гласъ чрезъ своитъ органи и да изнесатъ нѣкои работи, макаръ да има известни работи, които да не сж за изнасяне, защото уронватъ престижа и достоинството на българското народно образование. Ако бѣха изнесени, щѣше да се види, че ние спъваме извънредно много развоя на нашето учебно дѣло, като покрускаме съвѣстътъ на българския учител. А българскиятъ учител е билъ всъкога начело на всички народни движения, на всички движения за демокрация, за повече правдини, за повече свободи; той е билъ участникъ въ кооперативното движение, въ читалищното дѣло, той е ръководилъ вечернитъ и неделни училища. Днесъ, обаче, той не може да бѣде активенъ и прякъ деецъ въ развоя на учебния процесъ, той не може да създава активни български граждани. И тежки, извънредно тежки сж последицитъ, които ще жтвнемъ като резултатъ на бюджетитъ за 1933/1934 и за 1934/1935 г. Защото, г. г. народни представители, ако миналата година се направиха намаления 75—80 милиона лева, днесъ искатъ нови намаления отъ 50—60 милиона лева. А новитъ забележки къмъ бюджета правятъ — запомниме вие, г. г. народни представители отъ земеделската група — приложението на принципа на задължителното обучение много проблематично.

Министър-председател Н. Мушанов: Бжди спокоенъ — ще си останатъ всички училища.

С. Омарчевски (з): Ще се затворятъ редица основни училища.

Министър-председател Н. Мушанов: Това нѣма да стане.

С. Омарчевски (з): Значи, нѣма да бѣде изпълненъ законътъ за бюджета. Тогава махнете тия забележки.

Министър-председател Н. Мушанов: Ще дадемъ обяснения: Първоначални училища особено нѣма да се закриватъ никжде.

С. Омарчевски (з): Твърде ми е неприятно да чуя това. Но забележитъ, както сж, тѣ ще спъватъ развоя на учебното дѣло.

Азъ съмъ дълженъ да хвърля единъ упрѣкъ върху дейността на Министерството на просвѣщението относно фаворизирането, покровителствуването на тъй на-

речените национални легиони въ нашите училища. Ако комунизмът, като проявление въ училищата, е една опасност за българската държава; ако той притъпява съзнанието на ученика и го прави негоден за други възприятия; ако един ученик, заразен от комунистическата язва, смъта, че вън от комунистическата наука и комунистическото изкуство няма друга наука и друго изкуство, еднакво опасно е и фаворизирането, покровителството и търпението на националните легиони въ нашите училища. Защото тежко и горко на тази българска държава, когато въ едно сръдно училище, въ което има 1.500 ученици, само 200—300 души сж въ националните легиони. Значи, отъ 1.500 ученици въ това сръдно училище само 200—300 души сж носители на чистия национализъм,...

А. Аврамовъ (з. Ст. В): А другите сж предатели.

С. Омарчевски (з): ... а останалите не сж носители на национализма. Когато се знае, че цѣлата наша образователна система гони цѣлата да се култивира въ душата и въ съзнанието на българския ученик най-възвишенъ патриотизъмъ и най-голяма любовъ къмъ българската земя, къмъ българската държава, какъ може на 200—300 синковци да бѣде позволено да носятъ своите значки и да дразнятъ, когато училището е мѣсто, кѣдето се свещенодействува, кѣдето трѣбва да бѣдатъ долу всѣ какви партии, а трѣбва да бѣде горе само науката? Тамъ само науката трѣбва да бѣде горе, а не адептите на тази или онази партийна групировка!

Азъ съмъ длъженъ да констатирамъ, че ставатъ неприятни работи въ нашия Университетъ, които не вѣщаватъ нищо добро, и мисля, че правителството съ силна и здрава ръка ще трѣбва да постави всѣкого едногo на мѣстото му, безразлично дали той се именува фашистъ, дали той се именува националистъ, дали той се именува комунистъ. Трѣбва да се знае, че Университетътъ и сръдното учебно заведение сж мѣста, кѣдето се свещенодействува, кѣдето се култивиратъ способности и се получаватъ знания.

Отъ друга страна, азъ намирамъ, че напливътъ на чужденци, служители на изкуството, трѣбва да бѣде преустановенъ. Не съмъ противъ отиването на разни културни институти, на разни наши хорове въ Югославия и Ромъния и идването на такива отъ тамъ у насъ, но азъ съмъ длъженъ да констатирамъ, че България не е една земя безъ стопанинѣ. Ние сме доста разтворили портите, за да викаме отвънъ служители на изкуството. Както министърътъ на търговията чрезъ отдѣлението на труда ги пуца безразборно, така сѣщо и министърътъ на просвѣщенiето и министърътъ на финансите ги пускатъ безразборно. Най-после, въ тия години, въ които живѣемъ, можемъ да се лишимъ отъ известни голѣми диригенти, танцьорки и балерини, които сж пълнили тукъ. (Смѣхъ всрѣдъ мнозинството) Това прилича като на голъ тумбакъ сребрени пишовѣ! Ако въ една Франция, ако въ една Италия, ако въ една Америка подлагатъ тия чужденци на извънредно голѣми стѣснителни мѣрки, България, при туй стѣснено положение, въ което се намира, ще трѣбва да затвори портите за този притокъ както на чужденци, служители на изкуството, така сѣщо и на безработни работници, които увеличаватъ и безъ туй числото на регистрираните 82—83 хиляди безработни въ българската земя.

Ще искамъ да кажа още нѣколко думи и да завърша. Последните избори за селскообщински съвети показаха ясно, че голѣмото дѣло — Народниятъ блокъ, за което българскиятъ народъ даде 650.000 гласа, не съществува. Народниятъ блокъ не съществува отдавна. Напоследъкъ, до преди единъ-два месеца, съществуваше само въ Министерския съветъ. Днесъ и тамъ не съществува; съществува само като едно литературно произведение, често пѣти повтаряно въ печата отъ нашия министъръ-председателъ и отъ други нѣкои негови колеги. Народниятъ блокъ като една организация, като една институция, бихъ казалъ, за коалиционно изборно действие за свалянето на Сговора, бѣше идеалъ въ първите дни на своето управление, до уталожаване на страстите, до изчакване на първите моменти за развоа на едно реформено дѣло. Но този идеалъ бѣше претрошенъ. Колкото величественъ да бѣше той на 21 юний 1931 г., този идеалъ съ акта на разорачената амнистия, която се даде въ края на 1931 г., разочарова народа. Въ 1932 г., въ 1933 г. Народниятъ блокъ остана да съществува само въ Народното събрание, за да се изпари и отъ тамъ и да остане да съществува напоследъкъ само въ правителството, което изхождаше отъ него. Днесъ не съществува и тамъ, самъ г. министъръ-председателътъ признава, па и вие не виждате ли, че правителството се люлѣе! Правителството не е стабилно, прави-

телството няма центъръ. Всѣко едно министерство представява отдѣлно феодално графство.

В. Мариновъ (д): Споредъ Васъ, и земята няма центъръ.

С. Омарчевски (з): Г. Василь Мариновъ! Кажете, Вие можете ли да пристѣпите въ министерството, напр., на г. Костурковъ съ сѣщитѣ искания, съ които стѣпвате въ Министерството на вътрешните работи? Можете ли Вие, г. Мариновъ, да пристѣпите и въ министерството на г. Гичевъ?

В. Мариновъ (д): Въ всички министерства пристѣпваме, защото сме блокъ. Ама и Вие пристѣпвате.

С. Омарчевски (з): Докато Вие говорите така тукъ, а въ кулоарите иначе, докато министърътъ на финансите въ финансовата комисия говори едно, по стѣди — друго, а въ Камарата — трето, работите у насъ няма да се оправятъ. Разбирате ли? Ние ще говоримъ съ пълна откровеностъ, като схващаме нѣщата както сж. Няма какво да ме увещавате вие и да ми казвате, че имало Народенъ блокъ. Вие сте едно съдружие за използване на властта...

В. Молдовъ (д. сг): Съ ограничена отговорностъ.

С. Омарчевски (з): ... до изтичане четиригодишния легислатуренъ периодъ. (Нѣкои отъ земеделците ржкоплѣската)

В. Мариновъ (д): Вие ли, г. Омарчевски, ще давате съветъ?

Н. Захариевъ (з): Ами ти ли пъкъ ще говоришъ? Да стане който и да е, ама не ти!

В. Мариновъ (д): Хайде де! Защо?

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

С. Омарчевски (з): Когато Василь Мариновъ въ Плевенъ се редѣше въ кадрите на „Родна защита“, азъ 8 години работихъ за създаване въ душата на българския народъ съзнание, диспозиции и настроения въ полза на Народния блокъ. Нѣкои отъ земеделците ржкоплѣската)

Н. Захариевъ (з): (Къмъ В. Мариновъ) Чухте ли сега?

С. Омарчевски (з): Василь Мариновъ бѣше въ редоветъ на „Родна защита“, на фашистките банди и команди, които гонѣха и преследваха.

Н. Захариевъ (з): Отговори ли ти сега?

В. Мариновъ (д): Азъ ще му отговоря, че и сега съмъ тамъ, кѣдето интереситъ на българския народъ и държава поведелятъ. Тамъ съмъ билъ всѣкога. Азъ не съмъ билъ никога орждие на чужда държава и няма да бѣда.

Н. Захариевъ (з): Омарчевски билъ орждие, а ти не си!

В. Мариновъ (д): Г. Омарчевски ще приказва за моралъ тогава, когато дойде въ съзнание. Виното, което пиеше въ разни гимназии и бѣлваше, още не е измирирано! Какво ще ми приказва той за моралъ!

Н. Захариевъ (з): Много си малък! Голѣма честъ ти прави Омарчевски, че се занимава съ тебе.

С. Омарчевски (з): (Къмъ В. Мариновъ) Не мога да те чуя. Обърни се къмъ мене и ще ти платя — борчлия не оставямъ. Азъ съмъ работилъ за Народния блокъ 8 години.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Г. Омарчевски! Изтече Вие времето за говорене.

Н. Захариевъ (з): А азъ има още 15 минути.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Моля, председателството е отбелязало кога е почналъ да говори. Няма да позволя да говори повече отъ 2 часа.

С. Омарчевски (з): Азъ подчертавамъ, че съмъ работилъ за създаване на Народния блокъ много повече отъ

Василъ Мариновъ и други и, следователно, имамъ повече морално право да говоря, отколкото вие, които влѣзохте въ него завчера.

Г. г. народни представители! Резултатитѣ отъ последнитѣ селскообщински избори показаха, че Народниятъ блокъ не съществува и долу: всѣка партия отъ Народния блокъ си излѣзе съ самостоятелни листи. Давате ли си смѣтка за това?

П. Деневъ (р): (Казва нѣщо)

С. Омарчевски (з): Какво те стиска тебе пкъ чепиктъ?

П. Деневъ (р): Всѣка махленска бабичка може да казва това, което ти твърдишъ.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Г. Омарчевски! Предупреждавамъ Ви, че времето Ви изтече и, съгласно правилника, ще Ви отнема думата.

С. Омарчевски (з): Какъ ще ми отнемете думата? Не можете да ми я отнемете.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Ше Ви я отнема, защото, съгласно правилника, минаха 2 часа. Председателстващиятъ преди мене, г. Даскаловъ, е отбележалъ, че сте почнали да говорите въ 6 часа.

Ж. Маджаровъ (з): Вашиятъ часовникъ не е сигуренъ — единъ пътъ върви напредъ, другъ пътъ назадъ.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Моля ви се, азъ прилагамъ правилника.

Ж. Маджаровъ (з): После, на Стефанъ Даскаловъ много да не давашъ вѣра!

Председателстващъ Н. Шоповъ: Азъ ще изпълня предписанията на правилника. Г. Омарчевски! Давамъ Ви 5 минути, за да заключите.

С. Омарчевски (з): Стига сте ме смущавали!

Председателстващъ Н. Шоповъ: Азъ Ви предупреждавамъ, че ще изпълня правилника.

С. Омарчевски (з): Какво ви говорятъ резултатитѣ отъ последнитѣ селскообщински избори? Има ли блокъ? Всѣки самосиндикално, самостоятелно работи. Какво ви показватъ резултатитѣ? Съ тѣзи ли резултати и съ вашитѣ реформи ще излѣзете на избори утрешния день? Г. министърътъ на полицията работи новъ избирателенъ законъ.

Нѣкой отъ демократитѣ: Защо плачете?

С. Омарчевски (з): Чакай, бе, имамъ само още 5 минути. — Азъ подчертавамъ — съ думитѣ на г. министра на финанситѣ, който казва, че кризата почва сега — че въ миналото, преди намѣсата на България въ европейската война, и днесъ въпроситѣ се решаватъ партийно, не държавно. Ако бѣше нужна балканската война, ако бѣше необходимо да се намѣсимъ въ европейската война, трѣбваше да бѣде взето общото колективно мнение на народа. Вие, г. г. борци за демокрацията въ миналото и днесъ на министерскитѣ столове, вие, които въ миналото, при кабинета на Ляпчевъ, искахте да бѣде чута вашата дума — и твърде законно, и твърде основателно — вие, голѣми борци за демокрация, не виждате ли при тия пактове, които се сключватъ, при тия външни голѣми въпроси, които се поставятъ на разрешение вънъ, че малки, че слаби съ вашитѣ сили, че къмъ тѣхъ трѣбва да бѣдатъ приобщени усилията на цѣлокупния български народъ чрезъ неговитѣ партии, тъй както тѣ съществуватъ? Вие, които въ миналото, както казахъ, твърде основателно искахте едно достойно представителство вънъ за достойно защищаване и отстаиване каузитѣ на България — ще ме простите — днесъ не сте изразители на волята, проявена на 21 юний, и далечъ не представлявате днесъ болшинството отъ народа. Анализирайте резултатитѣ отъ общинскитѣ избори и ще видите, че тѣ ясно показватъ това. Нѣщо повече, тази Камара прилича на ученикъ, който се намира въ м юний, преди да бѣде разпуснатъ въ края на учебната година.

Министъръ-председател Н. Мушановъ: Когато държи изпита!

П. Стайновъ (д. сг): И ако издържи изпита, ще мине.

С. Омарчевски (з): Тази Камара не изразява волята на българския народъ. Българскитѣ народъ даде довѣрието си на 21 юний, за да сваля Сговора, но той не мислѣше, че 4-тѣ партии, които се съюзиха, за да свалятъ Сговора, ще управляватъ българската държава така, както вие я управлявате.

Какво представлявате вие, г. г. демократи? Каква голѣма партия сте вие? Колко хиляди гласа получихте въ общинскитѣ избори? Ами националибералитѣ? Министърътъ на вътрешнитѣ работи фалшифицира резултатитѣ отъ изборитѣ. Това е вѣрно — фалшифицира ги.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Не е вѣрно. Ето и това, което казахте за Плѣвненъ, не е вѣрно.

С. Омарчевски (з): Я го кажете, да го видимъ какво е!

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Ето таблицата. (Показва една таблица)

С. Омарчевски (з): Отнемате ми само времето. Въ всѣки случай, и г. Думановъ казва, че сѣ 772 гласа.

Да заключа. Намирамъ, че положението, въ което се намира българската държава, изисква координирани усилия на всички политически течения у насъ. Вие бѣхте изразители на една воля на българския народъ, но вие претрошихте тая воля. Вие не оправдахте възлаганитѣ ви надежди, вие не отговорихте на държавнитѣ нужди, на държавнитѣ потребности. Отъ васъ не сѣ доволни земледѣлцитѣ, отъ васъ не сѣ доволни еснафитѣ, отъ васъ не сѣ доволни чиновницитѣ, отъ васъ не сѣ доволни вашитѣ партизани. Кой е доволенъ, освенъ вие лично?

Министъръ-председател Н. Мушановъ: Вие бе!

С. Омарчевски (з): Азъ не съмъ доволенъ — не ме е срамъ да кажа това. Недоволенъ е цѣлитъ български народъ, въ всичкитѣ му класи и съсловия.

В. Мариновъ (д): (Казва нѣщо)

С. Омарчевски (з): Г. Мариновъ! Да не сѣ 700, нека сѣ 1.700 гласа, но презъ масуръ ще има да гледашъ ти 6.000 гласа! (Смѣхъ и ржкоплѣскания отъ нѣкои земледѣлци)

В. Мариновъ (д): Какъ ще ги гледамъ азъ, не знамъ, но вие какъ ще ги гледате!

С. Омарчевски (з): Земледѣлскитѣ съюзъ си остава най-голѣмата и постоянна обществена сила, защото получи близо 350 хиляди гласа, въпрѣки кризата въ него, въпрѣки че се намѣсиха голѣми доброжелатели, като г. Мушановъ и г. Гиргиновъ, да го разединяватъ, да го обединяватъ, да го цепятъ и събиратъ. Но въпрѣки всичко, Земледѣлскитѣ съюзъ си остава голѣмата обществена сила. Въ бѣдешитѣ избори — както и презъ времето на Сговора — той ще каже: „Да живѣе обединениятъ земледѣлски съюзъ, да върви той по пътя на нашия великъ учител Стамболийски“, и ще бѣдатъ свалени всички, на които животътъ отрича правото да управляватъ, да ръководятъ съединитѣ на България. (Ржкоплѣскания отъ нѣкои земледѣлци)

Председателстващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представител г. Атанасъ Буровъ.

А. Буровъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Съжалявамъ, че съмъ принуденъ да говоря въ отсъствието на г. министра на финанситѣ. Азъ мисля, че не за мене, не за мой хатъръ, а за достоинството на дебатитѣ, които се развиватъ, г. министърътъ на финанситѣ трѣбваше да бѣде тукъ въ този моментъ.

Т. Торбовъ (д): Боленъ е, г. Буровъ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Да се отложатъ разискванията, ако е боленъ.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

А. Буровъ (д. сг): Тогава, оттеглямъ си думитѣ.

Г. Говедаровъ (д. сг): Неговото присѣствие е необходимо. Той е длъженъ да бѣде тукъ и да чуе критикитѣ.

С. Таковъ (з): Той ще ги прочете.

Председателстващ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля ви се, г-да!

Г. Говедаровъ (д. сг): Той има дълг къмъ Парламента да бжде тукъ. И министъръ-председателят го нѣма. Шефътъ на кабинета къде е?

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Тукъ е, тукъ е. Ето му очилата. Ше дойде сега.

А. Буровъ (д. сг): Не спора, че, споредъ правилника, присъствието на единъ само министъръ е достатъчно, за да може да се развиватъ дебати въ Парламента. Не поставямъ въпроса на формална почва — поставямъ го на базата на целесъобразност. Ние идемъ тукъ и хабимъ сили и нерви не да си правимъ реклама — вѣрвайте ми, г-да — а съ надеждата, че отъ ония забележки, които ще направимъ тукъ, които могатъ да предизвикатъ реплики, които могатъ да изяснятъ известни въпроси, ще има полза и за финансовъ министъръ, и за финанси на България, и за достоинство на българския Парламентъ. Ето кое ме кара да повдигамъ тоя въпросъ тукъ — не нѣкаква суетна мисълъ.

Азъ ще ви кажа, че докато оттамъ, отъ банката си, наблюдавахъ, че е тукъ г. министъръ-президентътъ и министъръ на външнитъ работи, азъ бѣхъ решенъ, като взема думата, да почна съ външната политика на България и съ външното ѝ положение, понеже ще има кой да ме слуша. Но сега, за жалостъ, и него го нѣма!

Отъ мнозинството: Почни съ вътрешната политика. (Веселостъ)

А. Буровъ (д. сг): И азъ се питамъ сега, дали не трѣбва да почна съ вътрешната политика и съ тая на желѣзницитѣ, чиито представители сж тукъ, за да има полза отъ тия дебати (Оживление)

К. Пастуховъ (с. д): Почнете съ желѣзницитѣ — министърътъ на желѣзницитѣ е тукъ!

А. Буровъ (д. сг): Не го казвамъ съ никаква ирония, а го казвамъ много сериозно.

Ако най-сетне късниятъ часъ — сега часътъ е 8 — е неудобенъ за г. министритѣ, азъ смѣтамъ, че той е неудобенъ и за народнитѣ представители, и не би трѣбвало тѣ да бждатъ поставени въ едно положение на изтезание. (Въ залата влиза министъръ-председателятъ)

Обаждатъ се: Ето го министъръ-председателятъ.

А. Буровъ (д. сг): Казахъ, г. министъръ-председателю, че бихъ желалъ да бждете тукъ, защото искахъ да почна речта си съ външната политика.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: (Къмъ лѣвицата) Азъ съжелявамъ, че сте ме много унижили, ако сте казали, че съмъ излѣзълъ, за да не слушамъ г. Бурова.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Така е, когато тукъ всѣки приказва, безъ да мисли какво приказва. Не вѣршиямъ работа, а само приказки приказваме.

А. Буровъ (д. сг): Понеже сме въ генералнитѣ дебати по бюджета и това ми дава право да засегна всички въпроси, свързани съ положението на държавата, и понеже г. министърътъ на финанситѣ сега отсъства, азъ ще използвамъ присъствието на г. министра на външнитѣ работи, за да започна моята речъ съ външното положение на България и съ събитията, които напоследъкъ се развиваха и които засѣгатъ нашето външно положение. Запавамъ си правото, при дебатитѣ по бюджетопроекта на Външното министерство, да бжда по-изчерпателенъ.

Общото външно положение е несигурно. Казахъ го миналата година при дебатитѣ по бюджета на Министерството на външнитѣ работи: престижътъ на Обществото на народитѣ и неговата ефикасностъ се намаляватъ поради реди причини, въ които нѣма да навлизамъ; съперничеството между сили, велики и малки, се увеличава; известни инициативи, отъ които се чакаше разведвяване на атмосферата, се осуетяватъ. Въпросътъ за разоръжението, вмѣсто да сближи голѣмитъ народи, всѣки день става причина за по-голямъ антагонизъмъ и за по-големо взаимно недоверие. Сигурността на държавитѣ, сигурността на общия миръ постепенно се поставятъ подъ въпросителна. И азъ смѣтамъ, г-да, че при такива дебати това положение

не може да ни остави индиферентни и да не се запитаемъ: къде сме ние, доколко нашата сигурностъ е обезпечена, какво правимъ и какво можемъ да направимъ, за да бжде тя напълно обезпечена?

Азъ винаги съмъ казвалъ, че първата задача на една външна политика, въ каквото и положение да бжде единъ народъ, съ каквито и сили да разполага, е да осигури пълната сигурностъ и териториалната цѣлостъ на държавата. Всички други цели на една външна политика сж цели второстепенни; всички други цели на една външна политика сж свързани съ възможности, съ конюнктуре, съ временни и постепенни достижения. Тая цель, обаче, е надъ всичко, тя е ненакѣрнима, тя не търпи ни компромиси, ни отлагания, ни каквито и да било намаления на нейната важностъ.

Ние сме предъ единъ опитъ на нашитѣ съседи-балканици чрезъ така наречения балкански пактъ да изолиратъ България. Азъ и днесъ чета — нѣма да злоупотрѣбявамъ съ вашето време, за да цитирамъ тия депешы, защото вие сигурно сте ги чели — изявленията на г. министра на външнитѣ работи на Гърция, въ които той тѣй же, както и г. Йефтичъ, министъръ на Югославия, твърди, че този пактъ абсолютно не е насоченъ къмъ България, че той има отворени врати, за да влѣзе и България въ него, че тѣ винаги сж разположени да направятъ всички улеснения на България и т. н., че, следователно, нѣма никакви причини да се мисли, какво съ този пактъ се накрѣпватъ или застрашаватъ интереситѣ и сигурността на България.

Е добре, г-да, азъ ще си позволя да поставя нѣколко въпроси предъ васъ, предъ вашата съвѣсть, съ желание да бждатъ тѣ чути по-далечъ, задъ нашитѣ граници, за да стане действително този въпросъ ясенъ.

Балкански пактъ! Какъвъ смисълъ има този изразъ „Балкански пактъ“, ако въ него не участвува единствената чисто балканска държава? Чисто балканска държава — това сме ние, защото ние сме грѣбнактѣ, и географически и етнографически, на Балканитѣ. Погледнете картата на Балканитѣ: въ центъра е България, а наоколо по периферията ѝ имате Гърция, сръбизеомноморска държава, имате Югославия, отчасти адриатическа, отчасти сръбноевропейска държава, имате Ромѣния, която въобще не се е смѣтала балканска държава досега, имате Турция, която граничи съ Балканитѣ само съ едно парче отъ своитѣ европейски владения и която остава една азиатска държава, имаща общи граници съ велики държави. За разлика отъ България, всички други балкански държави граничатъ или съ отворено море, като Гърция, или граничатъ съ велики държави — Русия, Италия и т. н.

Е добре, когато човѣкъ разсъждава съ здрава мисль, безъ да се вплете въ дипломатически формули, не може да не се запита, какъ може да се създаде балканска комбинация, въ която да не участвува тѣкмо онази балканска държава, която и географически, и етнографически е въ центъра на Балканитѣ? Ето първиятъ въпросъ, който ние, българитѣ — и българи миролюбци — имаме право да поставимъ на нашитѣ съседи, които така настойчиво говорятъ за своето миролюбие и за своитѣ симпатии.

Би могло да се отговори: името „Балкански пактъ“ не важи; важи, че тия държави иматъ интереси многостранни и че тѣ се събиратъ да обезпечатъ тия интереси, на първо мѣсто — сигурността на своитѣ граници. Е добре, това би било единъ отговоръ.

Но ние четохме днесъ декларацията на грѣцкия министъръ на външнитѣ работи, че този пактъ въ никой случай не задължава Гърция — а отъ това следва, че не задължава и другитѣ контрагенти — да участвува въ война противъ нѣкоя небалканска държава. Този пактъ, прочее, дотолкозъ има значение и важностъ, доколкото ще действуватъ и създава санкции по отношение нарушения на балкански граници, извършени отъ балканска държава. Значи, и този смисълъ — да се осигури въобще цѣлостта на териториитѣ на балканцитѣ — изчезва.

Кои сж останалитѣ държави, които могатъ да турятъ въ рискъ тия граници? Или самитѣ съюзници, подписали Балканския пактъ, които сами не вѣрватъ на себе си и искатъ да се обезпечатъ чрезъ единъ четиристраненъ пактъ, или — което изглежда по-вѣроятнo — това е България. Защо казвамъ, че изглежда по-вѣроятнo? Защото всички тѣ иматъ помежду си по-рано сключени съюзи: между Гърция и Турция съществуватъ не само пактъ за приятелство, а съществуватъ отъ по-рано сключенъ съюзенъ пактъ между Ромѣния и Сърбия, по силата на Малката антрита съществуватъ вече пактъ, който гарантира взаимнитѣ имъ граници; между Сърбия и Гърция също съществуватъ пактъ за приятелство, съществуватъ всички ония връзки, създадени презъ голѣмата война, и всички интересъ за гарантиране на границитѣ имъ. Значи, този пактъ и въ това отношение не би могълъ да има смисълъ и цель. И тогава логически идемъ да заключимъ, че или този

пактът е една безмислица, или е само една морална демонстрация, или е насочен срещу един опит на България да наруши границите на съседитъ си.

Веднага отхвърлям съ възмущение, като неоправдано съ нищо, последното заключение. Да мисли нѣкой сериозно, че мирниятъ български народъ, че обезоръжената българска държава съ своето 6-милионно население ще отиде да се хвърли въ една авантюра, за да се опитва съ сила да измѣни сѣществувачитѣ граници между балканскитѣ държави — това превишава върха на нап-романтичната фантазия. На такъвъ тезисъ не заслужава дори аргументи да се противопоставятъ. Ние трѣбва да бѣдемъ буквално всички луди — но луди за връзване, луди за лудницата, а не въ преносенъ смисълъ — за да извършимъ единъ такъвъ актъ на самоубийство. Остава тогава да се мисли, че този пактъ преследва нѣкаква друга целъ — азъ все търся да намѣря нѣщо разумно — да създаде на Балканитѣ една атмосфера на мораленъ детантъ, да ни подготви психологически за едно съвмѣстно живуване, за едно сътрудничество въ дѣлото на мирния трудъ, за едно забравяне на стари рани, за едно душевно сближение, което да предшествува материалното, стопанско и културно сближение. Е добре, г-да, ако е тази целта, азъ заявявамъ, че пактъ, избранъ отъ нашитѣ съседни, е погрѣшенъ. Защото този опитъ, да се създаде единъ Балкански пактъ безъ България, не само не е отъ естество да създаде мораленъ детантъ, не само не е отъ естество да стои ледовѣтъ, не само не е отъ естество да ни накара да забравимъ несправдитѣ, не само не е отъ естество да стопли сърдцата ни за едно балканско съзнание, а тѣкмо напротивъ, е единъ студенъ душъ върху най-добритѣ чувства, върху най-искренитѣ намѣрения, върху най-коравитѣ воли за мирно сътрудничество съ съседитѣ. И ако действително се е мислѣло, че такъвъ единъ опитъ, извършенъ помимо насъ и срещу насъ, ще ни накара да се помиримъ по-бързо, това показва непознаване изобщо и на човѣшката психология, а ще кажа специално и на българската психология. А психологията въ тѣзи области е единъ факторъ, който никой нѣма право да пренебрегва. Азъ не съмъ виждалъ българския народъ, отъ редъ години, тъй обединенъ, както е обединенъ днесъ около отказа на българското правителство да тури подписа на България върху тоя пактъ. (Ржкоплѣскания отъ всички страни) А това е единъ фактъ, който заслужава да се подчертае, че 6 милиона българи около този въпросъ мислятъ едно и сѣщо. И че ако има да благодаримъ нѣщо на инициаторитѣ на този пактъ, нека имъ благодаримъ за тая възможностъ, която дадоха на българския народъ, да прояви съзнателно своето национално чувство около отговорното правителство въ единъ духъ на обединение. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Защо българскиятъ народъ се обедини? Дали това е една реакция на нерви наболѣли или бѣ едно съзнателно отрицателно отнасяне къмъ този пактъ?

Е добре, г-да, азъ имамъ куража да твърдя, че този жестъ или по-право това разбиране на народа е не единъ рефлексенъ актъ, не проява на едно нервно раздражение, а на едно дълбоко съзнание на своето достоинство и интереси и на правотата на нашата кауза.

Какво съдържа въ сѣщностъ този пактъ? Какво е новото въ него, новото, което да го нѣма нито въ статутитѣ на Обществото на народитѣ, нито въ тѣй наречения пактъ Брианъ—Келогъ, нито въ отдѣлнитѣ договори за приятелство, свързани съ едни и съ други? Новото е, г-да, това, че за пръвъ пътъ, по единъ формаленъ начинъ, въ единъ интернационаленъ договоръ, се саботира една прескрипция на пакта за Обществото на народитѣ — тѣй наречения чл. 19.

Азъ зная, че тая моя мисль ще се види еретична на нашитѣ съседни, зная, че ще кажатъ: „Какво значи чл. 19? Та той предвижда евентуално известна ревизия, но това може да стане по съгласие на всички заинтересовани. Следователно, когато вие гарантирате досегашнитѣ граници, вие не се отказвате Богъ знае отъ какво право, щомъ не може да стане ревизия безъ съгласието на заинтересованитѣ. Въ сѣщностъ правото за ревизия по чл. 19 е толкозъ условно, че отъ него не остава никаква реалностъ“. Погрѣшна мисль, г-да! И азъ до такава степенъ съмъ убеденъ въ погрѣшността на тая мисль и въ правотата на моята мисль, че азъ се питамъ, дали Обществото на народитѣ би имало моралното право да зарегистрира единъ пактъ, който съдържа фактически, стмѣнение на чл. 19? Каква бѣ целта на този чл. 19? Той не е туренъ току тѣй за украшение, той не е туренъ за стилъ, а е плодъ на вѣковна, историческа човѣшка опитностъ. Той е плодъ на една констатация, че никога никой договоръ не сѣ останали вѣчни, че тѣ или сѣ промѣняни

чрезъ сила, или сѣ промѣняни доброволно. И понеже пактътъ на Обществото на народитѣ решително иска да направи войната невъзможна, създаде този чл. 19, за да има една врата, чрезъ която, при добра воля и при разумъ ревизии на договоритѣ ставатъ възможни. — „По съгласие на заинтересованитѣ“. Да, но кой може да твърди, че нѣма да настѣпятъ по-нататѣкъ такива конюнктурни, които да накаратъ дадена държава доброволно да даде своето съгласие за една ревизия? И когато четирѣ държави помежду си се сговарватъ и поематъ ангажменти, които ограничаватъ тѣхната собствена свобода, въ смисълъ че тѣ въ никой случай нѣма да водятъ отдѣлни политически преговори — то се разбира — за ревизия, фактически ограничаватъ правата си, които трѣбва свободно да сѣществуватъ, за да може чл. 19 да даде своитѣ резултати. Тѣ фактически правятъ неприложимъ този чл. 19 въ единъ духъ противенъ на мира и на мирното развитие; тѣ парализиратъ предварително добритѣ воли на отдѣлнитѣ народи, които биха намѣрили, че въ интересъ и на мира, и на спокойното развитие на човѣчеството, и на самитѣ тѣхъ е известни поправки да могатъ да бѣждатъ направени.

Отъ тая гледна точка азъ имамъ право да кажа, че този пактъ е, ако не въ формално, юридическо, пай-мако въ морално противоречие съ духа на пакта за Обществото на народитѣ. Нека прибавя къмъ туй, че този пактъ е придруженъ — както по всичко изглежда — съ тайни клаузи, още неизвестни намъ. И азъ ще бѣда много доволенъ, ако г. министъръ-президентътъ, било тукъ, било въ едно специално заседание на комиситата по Външното министерство би могълъ да ни даде нѣкой подробности. Дали подъ формата на единъ протоколъ обяснителенъ, дали подъ формата на нѣкой анексъ, който не е даденъ дори въ грѣцкия парламентъ; дали подъ формата на размѣнени дипломатически тайни писма, които даватъ смисълъ на известно съдържание — азъ не зная, но азъ зная, че сѣществуватъ такива тайни клаузи.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Метакасъ го съобщилъ въ грѣцкитѣ вестници. И азъ зная, че протоколътъ е съ 8 точки.

А. Буровъ (д. ср): По частенъ пътъ зная, че е предвиденъ, напр., двегодишенъ срокъ, че преди изтичането на тоя срокъ се предвижда продължение за 5 години; че се предвиждатъ нѣкакви клаузи за военно сътрудничество и т. н. Азъ се питамъ, дали тѣзи анекси, дали тѣзи тайни клаузи ще придружаватъ формалния пактъ, който ще бѣде изнесенъ да бѣде регистриранъ въ Женева? Тя е една по-дебела работа.

Минавамъ сега на още единъ въпросъ въ връзка съ пакта: има ли нѣкой право да обвини България въ зла воля затуй, че тя не е подписала този пактъ, и какви ще бѣждатъ аргументитѣ, съ които този обвинителъ би си послужилъ? Стои България настрѣхнала, нацупена, живѣе съ своитѣ идеали и чувства, непримирима докрай, готова на нови авантюри! Това би било, г-да, най-безчестното обвинение. Дотогава, докогато България продължава тая политика на искрено миролюбие; дотогава, докогато тя всѣки день дава доказателства за своята искрена и твърда воля не само да живѣе въ миръ, ами да урежда мирно всички спорни въпроси, които сѣществуватъ между нея и нейнитѣ съседни; дотогава, докогато тя въ своитѣ реваншизации, закони и справедливи, не отива никога по-далечъ отъ ония права, които договоритѣ ѝ даватъ; дотогава, докогато, съ една дума, тя стои на базата на договоритѣ — тя е истински миролюбецъ. А всички ония, които биха отказали на България законното упражнение и запазването на онѣзи минимални права, които като на победена страна сѣ ѝ били оставени, могатъ съ много по-големъ основание да бѣждатъ обвинени въ липса на миролюбие, въ липса на лоялна воля за миръ, въ липса на великодушното чувство на човѣшка солидарностъ, което въ днешния день трѣбва да въздушевява всички народи, малки и голѣми. Никой не знае своята съдба каква ще бѣде и никой нѣма право и не смѣ да мисли, че нѣма да дойдатъ и за него дни тежки, да прави и той апелъ къмъ чувствата на правда и човѣщина. Временнитѣ интереси на нациитѣ и на държавитѣ могатъ да увеличатъ маситѣ, но ако тѣзи интереси не почитватъ върху правда и моралъ, тѣхната основа е ефимерна; много скоро могатъ да настѣпятъ обрати, за които историята ни учи. Е добре, г-да, вие сме решени — и тамъ е еднодушна българската политическа мисль — да останемъ на базата на договоритѣ и по отношение правата на малцинствата, и по отношение правото за ревизия, защото то сѣществува въ пакта на Обществото на народитѣ, и по отношение излиза на Егея. Какъвъ ще бѣде той, не е моментътъ да споримъ,

но то е едно законно право на България и неговата реваншизация никой нѣма право да изтъква като акт немилосливъ или недостатъчно приятелски къмъ когото и да било. Къмъ всичкитѣ тѣзи права азъ ще прибавя едно право, което стои по-високо и отъ писани текстове, и отъ политически договори, и отъ конвенции и пактове на заинтересовани държави — правото на единъ свободенъ народъ да живѣе свободно (Ръкоплѣскания отъ сговориститѣ и нѣкои народни представители отъ мнозинството), правото на единъ народъ да живѣе подъ Божието слънце, радвайки се на всички ония права, на които всички други народи се радватъ. Не може да има народи парии и народи привилегирани. Подобно неравенство води неминуемо къмъ нови стълкновения и къмъ нови нарушения на мира. И азъ съмъ убеденъ, че когато отстояваме и това естествено право на единъ народъ, никой нѣма основание да критикува нашата настойчивостъ, като единъ актъ на провокация.

И азъ свързвамъ двата въпроса — правата на малцинствата съ правото за ревизия. Тия два въпроса сѣ свързани органически, г-да, тѣ сѣ били свързани и въ духа на редакторитѣ на пакта Когато се е редактирвалъ пактъ за Обществото на народитѣ, поставилъ се е този въпросъ: каква ще бѣде съдбата на милионитѣ народности малцинства, които сѣ откъснати отъ своитѣ майки-отечества и сѣ поставени по съображения стратегически, политически и т. н., подъ чужда властъ? Тогазъ се е казало: „Чрезъ правата на малцинствата, които ние гарантираме, чрезъ реализирането на тѣзи права, малцинствата подъ нова властъ, дори подъ чужда властъ, ще намѣрятъ всички благоприятни условия и за своето национално запазване, и за своето культурно и стопанско развитие“. Следователно, веднѣжъ реализирани тѣзи права на малцинствата, е вече отъ голѣмо значение, дали единъ милионъ българи сѣ турени подъ една държава, или 500 хиляди българи сѣ турени подъ друга държава. Ако тѣзи права на малцинствата бѣха съблюдавани и изпълнени добросъвестно, ако действително държавитѣ, които взеха малцинства, биха направили лояленъ опитъ да приобиятъ тѣзи малцинства къмъ своитѣ държави и да направятъ отъ тѣхъ единъ елементъ на сближение между държавитѣ и народитѣ, отъ които изхождатъ малцинствата и самитѣ тѣхъ, може би и остриятъ въпросъ за ревизия не би взелъ тая форма; може би нѣма нужда всѣки денъ все по-повелително да се мисли върху тая ревизия не би била тѣй остра.

Обаче, минаха се 15 години. Ние чакаме да видимъ реализирани тѣзи права на малцинствата. Ние виждаме и въ едната, и въ другата, и въ третата съседни намъ държави или категориченъ отказъ, или всевъзможни срѣства да направятъ невъзможенъ живота на тѣзи малцинства. Всичката оная идеология, или по право всичкиятъ онзи идеализъмъ, съ който при подписването на договоритѣ сѣ се самооблащавали много отъ държавниците, че политиката на протекция на малцинствата ще създаде единъ детантъ; че ще бѣдатъ бързо приспособени новитѣ държави съ новитѣ малцинства и обратното — всичкитѣ тѣзи надежди днесъ се оказватъ илюзорни. Детантътъ не иде и признаването на тѣзи малцинства не съществува — или формално не съществува, или на дѣло не се прилага.

Въпросътъ за малцинствата продължава и днесъ да бѣде за насъ една рана извънмѣрно остра, която трови нашия общественъ организъмъ, която икономически ни спъва и която политически ни парализира. И тогава много естествено — връщамъ се пакъ на тая мисль — шемъ-немемъ, ние отиваме къмъ въпроса за ревизията. Ако чрезъ клаузата за протекция на малцинствата не се достига тая сравнителна правда, да могатъ българскитѣ малцинства да живѣятъ сносно; ако всѣки денъ ни убеждава, че тая работа не върви, не отказъ иматъ право да искатъ отъ насъ отъ правата на малцинствата, а трѣбва да чакатъ повдигането на въпроса за ревизията.

Азъ не бихъ съветвалъ нашето правителство при положението, въ което се намира днесъ България, да повдига формално въпроса за ревизия, но азъ одобрявамъ политиката на нашето правителство, че то не иска да абдикира отъ това право. То може да бѣде платоническо, то може да бѣде единъ миражъ, който се явява привидно предъ насъ и колкото се мѣчимъ да го приближимъ, толкова повече бѣга отъ насъ, като всѣки миражъ. Допушамъ това. Но то е едно право, то е едно срѣдство, създадено за опредѣлена цель, създадено отъ най-важния договоръ, съ който се привърши войната — договорътъ, нареченъ статутъ на Обществото на народитѣ. Ние не можемъ да го обезценяваме. Ние не можемъ да го хвърлимъ, като нѣщо безъ стойностъ, само затуй защото сѣ това ще угодимъ на единъ или на другъ. Нито нашето национално достоинство, нито нашия интересъ, нито, ако щете, прав-

ното съзнание, което има у насъ, биха позволили единъ такъвъ жестъ.

Сѣщо така азъ не бихъ съветвалъ нашето правителство да подпише съ леко сърдце каквато и да било конвенция съ когото и да било за ненападение, ако въ тая конвенция дефиницията на нападателъ остане такава, каквато я разбиратъ нашитѣ съседи. Знаете историята на чл. 5, знаете редакцията на г. Политистъ, знаете дебатитѣ, които станаха навремето въ Обществото на народитѣ, знаете, че почти всички велики сили се противопоставиха на тази редакция, за да нѣма нужда, г-да, да ви напомнямъ тия факти. Пактъ за ненападение — да, защото сме решени да не нападаме никого; пактъ за ненападение — да, защото не желаемъ да бѣдемъ нападнати отъ никого; пактъ за ненападение и арбитражъ — да, защото сме готови да подложимъ на арбитражъ всички спорове между насъ и нашитѣ съседи. Но ако въ този пактъ ще трѣбва да се вмѣсти една формула за нападателъ, която предреждава съдбата ни, затуй защото ако една банда — тукъ създадена или отъ вънъ насърдена, това не ми важи — премине една чужда граница, веднага ние да бѣдемъ въ категорията на нападателъ и веднага сами по себе си автоматически да последватъ всички санкции и всички права на нападнатата държава, за да се смѣта въ война съ България и съ сила да се разправи — това би било, споредъ моето убеждение, най-голѣмата политическа грѣшка, която България би направила. Азъ не искамъ да кажа, че ние не трѣбва да правимъ всички усилия, за да направимъ невъзможно каквото и да било минаване на чети отъ България вънъ. Правила сме ги, правимъ ги и ще ги правимъ и ще успѣемъ въ края на краищата. Но самиятъ фактъ, че единъ случаенъ граниченъ инцидентъ може веднага да ни постави по тази юридическа норма въ положението на нападателъ, и по силата на туй, веднага да даде право на заинтересованата държава да влѣзе съ войски въ България — тоя фактъ е нѣщо, което трѣбва да ни накара съ всички сили и срѣдства да отклонимъ приеждането на тази клауза.

Ако въпросътъ би се поставилъ предъ Женевския институтъ, азъ съмъ спокоенъ, защото всетаки има държави по-обективни, които мѣрятъ съ по-голѣми, съ по-справедливи мѣщаби нашитѣ балкански отношения, които иматъ малко по-друго понятие за миръ, за правда, за великодушие, ако щете, и азъ не се боя да поставя страната си подъ санкцията, тѣй да кажа, на този голѣмъ ареопагъ. Но ако ние предварително сме подписали, че всѣко навлизане на банди ни поставя въ ролята на нападателъ и, следователно, дава правото на нашия съседъ да дойде съ оръжие да се разправя, питамъ се, г-да, че имаме ли ние думата предъ този ареопагъ? Ако ние сами доброволно се отказваме отъ мнението на Англия, на Италия, на Германия, на Съединитѣ щати и пр. по въпроса за опредѣляне на понятието нападателъ, какъ ще отидемъ да се оплакваме предъ тѣхъ и предъ О. Н., че по силата на приета отъ насъ дефиниция сме станали жертва на едно нападение? Това би било, по моето убеждение, една голѣма слабостъ, то би ни поставило въ едно положение много тежко и, още веднѣжъ заключавамъ, азъ не бихъ съветвалъ отговорното правителство, за хатѣра на каквито и да било миролюбиви увѣрения, да сложи подписа на България подъ една подобна клауза.

Но нѣкои ще кажатъ: оставаме изолирани, възбуждаме недовѣрие, създаваме за себе си опасности — трѣбва нѣщо да се направи. Вѣрно, г-да, оставаме изолирани, но нима приобщението на една страна съ друга се изразява само въ пактъ? Та тая пактомания — ще кажа и азъ като г. министъръ-председателя — е една нова мода. Та вѣкове сѣ живѣли народи въ миръ и държави въ добро съседство, безъ да е имало нужда да иматъ помежду си пактове. Та подписаниятъ пактъ ли е документътъ, който ще изрази действително миролюбивитѣ и добросъседски отношения между две държави? Та необходимъ ли е той, за да има такива отношения? Та писаниятъ текстъ ли е важенъ или реалната политика, която се води, съществува на отношенията, които една държава създава съ друга? Поставяйки тия въпроси, моятъ отговоръ е много ясенъ и много лесенъ: дайте да работимъ всички, за да създадемъ съ всички наши съседи едни отношения не само на лоялностъ, а и на топлина, едни отношения на действителна близостъ и въ стопанската областъ, и въ культурната областъ, бихъ казалъ дори и въ вестникарската областъ. Ще казваме нашитѣ болки открито, но ще ги казваме съ единъ тонъ на възпитани и почтени хора, които ги казватъ съ цель не да наранятъ, не да провокиратъ, а защото иматъ пълното съзнание, че защитаватъ една права кауза. Ще ни разбератъ хората, г-да! Но да избѣгваме системати-

чески и въ думитъ си, и въ дѣлата си, и въ политиката на отговорното правителство какъвто и да било актъ, който може законно и справедливо да се смѣтне като единъ актъ на нелоялност, на неприязненост, на непочтеност или на недобро съседство.

Ако тази тактика, ако тази политика, която не е случайна, която не е само срѣдство да магьосаме нѣкого, а трѣбва да бѣде действителниятъ изразъ на нашата твърда воля да вървимъ въ този пътъ, ако тази политика, казвамъ, систематически се приложи отъ всички фактори въ България, отъ всички срѣди, увѣрявамъ ви, г-да, че ние въ по-скоро време ще достигнемъ по-големо разведряване на балканската атмосфера, отколкото ако би да сложимъ 20 подписа върху 20 балкански пактове, но не промѣнимъ съществото, тъй да кажа, на нашитѣ отношения.

Азъ не смѣтамъ, че всичкитѣ спорове около Балканския пактъ сѫ отъ естество да спратъ развитието на нашитѣ добросъседски отношения съ нашитѣ съседи. Отивамъ подалечъ. Тѣкмо поради Балканския пактъ, тѣкмо поради този инструментъ, който, въ моитѣ очи, е едно недоносче, което още отъ първия день, когато си отвори очитѣ, почва да дава признани на смъртна болестъ; тѣкмо поради този пактъ ние трѣбва спокойно, измѣрено, постоянно и неуклонно да работимъ за едно сближение. И азъ нѣма да скрия, че въ туй отношение най-естественитѣ обекти и първиятъ, отъ кѣдето трѣбва да се почне, трѣбва да бѣде сближение съ Югославия, тѣкмо защото е най-труденъ, тѣкмо защото може би тамъ ни раздѣлятъ най-много кърви, най-много спорове. Разбирамъ едно сближение, което не трѣбва да бѣде насочено противъ никого, което не трѣбва да бѣде тълкувано като неприязненъ актъ противъ когото и да било. Защото кой знае дали този Балкански пактъ до известна степенъ не е рождба на страха отъ едно сближение и едно разбирателство между България и Югославия! Не би трѣбвало да плашимъ никого. Ние не сме страшни и не желаемъ да бѣдемъ страшни. Да не си правимъ илюзии, че това ще стане свършенъ фактъ въ година, две, три! Който почне една политика съ такива илюзии, той непременно ще изпита много скоро разочарование и окончателно отчаяние. Нека се върнемъ къмъ търпение, нека се проникнемъ отъ мисълта, че, особено въ нашата балканска атмосфера, всѣкаква здрава политика е осъдена да бѣде бавна, да върви по етапи, да върви постепенно; постепенно ще се взема една позиция, отъ тамъ ще се подготвя втора, ще се прави скокъ къмъ трета, докато постепенно въ съзнанието на двѣтъ правителства и на двата народа се вкорени фактътъ, че еднакво въ интереса на Югославия и България, въ интереса на балканския миръ и въ интереса на балканската независимостъ е създаването на едни добросъседски отношения и разрешаването на болнитѣ въпроси, които ни дѣлятъ.

А. Аврамовъ (з. Ст. В): За тази политика, г. Буровъ, вие убихте Стамболийски.

Ц. Таслаковъ (д): Какъ не те е срамъ по такива сепаратни въпроси да говоришъ такива глупости!

А. Аврамовъ (з. Ст. В): За тази политика бѣ убийтъ Стамболийски преди 10—12 години. На тази политика началото е сложено отъ него.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля, г. Аврамовъ.

А. Буровъ (д. сг): Много работи, на които не сме вървали, станаха възможни. Искате ли да ви дамъ единъ примѣръ? Кой би повѣрвалъ въ 1878 г., ако нѣкой би му казалъ, че българската войска, наедно съ турска войска, ще се бие противъ руската войска?

А. Аврамовъ (з. Ст. В): Това е Ваша политика.

А. Буровъ (д. сг): Не биха ли го взели за лудъ? Ако подобна възможностъ, ужасна, която ще тежи и върху нашата съдба, и върху нашата съвѣстъ, е станала, защо изключвате, г-да, и други възможности, за да затворите вратитѣ, като по принципъ изключвате възможността за една или друга политика? Ако дадена политика се води отъ известни исторически необходимиosti, отъ известни географски положения, затуй, че този Балкански полуостровъ има единъ грѣбнакъ и че здравината на този грѣбнакъ изисква такава политика, бива ли само защото се срѣщатъ мѣждутѣи, предвременно да се каже: тази политика нѣма да я предприема? Ще я предприемемъ. И който нѣма въра, не бива да прави политика. Всѣка дейностъ човѣшка предполага въра, предполага дори известна доза оптимизмъ. Азъ съмъ казалъ много пъти: предпочитамъ да се излъжа, защото съмъ вѣрвалъ въ доброто и правдата, отколкото

да се излъжа отъ прѣкомѣрното недовѣрие и къмъ доброто, и къмъ правдата; защото, ако се излъжа поради прѣкомѣрно доверие, най-много ще бѣда обвиненъ, че съмъ наивникъ, но ако се излъжа, поради прѣкомѣрно недовѣрие, ще бѣда и наивникъ, и глупецъ, и едновременно зълъ човѣкъ, защото съмъ мѣрилъ всичкитѣ помисли и дѣла на хората съ единъ мащабъ на злоба и недовѣрие.

Това е, г-да, което искахъ да кажа върху пакта. По-надалѣ ще се изкаже, когато дойдатъ дебатитѣ по бюджетопроекта на Външното министерство и когато ще имаме случай да бѣдемъ предварително освѣтлени отъ министъра на външнитѣ работи въ комисията по Външното министерство: Запазвамъ си отсега правото да се спра тогава по-подробно върху самата манипулация на преговоритѣ, за да се види, че по отношение на България не се е процедирало съ оная тактъ, съ оная добра воля, които трѣбва да съществуватъ, ако действително се е желало участието на България въ тоя пактъ.

Ида, г-да, на бюджета. Съ цифри нѣма да ви занимавамъ, поради отсъствието на финансовия министъръ. Азъ бѣхъ си взелъ редъ бележки...

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ ще си взема бележки. Министърътъ е боленъ. Сега нѣма да отговаряме.

А. Буровъ (д. сг): Знаемъ, г. министре, но щѣхъ да поставя на г. министъра на финанситѣ нѣколко въпроса. За тѣхното изяснение бѣше важно министърътъ на финанситѣ да бѣше тукъ.

Последниятъ параграфъ, 90, на приходния бюджетъ гласи: „Остатѣци отъ суми, отпущнати по сключени бюджети — 260 милиона лева“ чрезъ които се балансира, тъй да кажа, бюджетътъ. Какви сѫ тия остатѣци отъ суми, отпущнати по сключени бюджети? Тѣй както е текстътъ, не се разбира нищо. Остатѣци отъ суми — значи тѣзи суми трѣбва да ги имаме нейде въ наличностъ въ нѣкаква каса. Азъ съмъ положително убеденъ, че подобни суми нѣма. Вѣроятно тукъ се визиратъ недобори. Но у насъ една дългогодишна практика е установила недоборитѣ да не се вписватъ като приходи за идния бюджетъ, а да се вписватъ въ своята цѣлостъ постѣпленията отъ прѣки даждия. Понеже прѣкиятъ даждия никога не постѣпватъ въ своята цѣлостъ, недоборитѣ идватъ да попълнятъ оная дефицитъ, който има винаги по прѣкиятъ данѣци. Защо тази практика е измѣнена? Защо, покрай пълното вписване на постѣпленията отъ прѣкиятъ данѣци, фигурира едновременно сума 260 милиона лева като остатѣци отъ суми, отпущнати по сключени бюджети, това за менъ не е ясно. Дори ако трѣбва да разбираме, че се касае за недобори, това е фиктивна цифра. Защото положително може да се твърди, че постѣпленията отъ прѣки даждия никога, въ никаква година, не постѣпватъ напълно презъ сѣщата година. Значи, явява се една надута цифра, която може да измѣни свършено баланса на бюджета.

Втора една сума, която привлича моето внимание, е сумата по § 71: „Постѣпления споредъ конвенцията за гръцко-българското доброволно изселване — 86.744.000 л.“ Всички знаемъ, че тѣзи постѣпления не ще станатъ. Ако се касае тукъ да подчертаемъ, че ние не се отказваме отъ нашето право, увѣрявамъ ви, г-да, че този бюджетенъ текстъ нѣма никакво значение. Обаче онова, което има значение, то е, че се вписва една сума отъ 86 милиона лева като приходъ, която нѣма да постѣпи. Значи, покрай сумата 260 милиона лева, ще се прибави и втора — 86 милиона лева, и това прави 340 милиона лева; върху единъ бюджетъ отъ 5 милиарда лева, ще признаете, че това е доста крупна сума, която съ своя размѣръ опорочава приходния бюджетъ.

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя С. Даскаловъ)

Ще ви обърна вниманието и на сумитѣ по нѣкои други параграфи отъ приходния бюджетъ. Напр., по § 13 — „Акцизъ върху иностранна солъ, кафе и други инострани стоки и питиета“ — се предвиждатъ 200 милиона лева, когато преднитѣ години сѫ постѣпили 103 милиона, 105 милиона, 95 милиона. Азъ не знамъ дали нѣкой смѣта да увеличи акциза върху солта. Азъ смѣтамъ, че по-скоро трѣбва да става дума за намаляване, отколкото за увеличаване. Тоя скокъ отъ 100 милиона на 200 милиона лева ми се вижда абсолютно неоправданъ.

По § 18 — „Данѣкъ върху фабрикувания тютюнъ (бандеролъ) и акцизъ (мурурне)“ — постѣпленията сѫ вървѣли така: 689.500.000 л., 675.800.000 л., 635.700.000 л., а сега се предвиждатъ изведнѣжъ 700 милиона, когато всички данни и статистики — мога да ви намеря такива и въ изданията на Народната банка — показватъ непрекъснато намаляние на постѣпленията отъ бандерола на

тютюна. Дали е отъ намалена консомация или отъ увеличена контрабанда, то е другъ въпросъ, но ако въ продължение на три години имаме редовно намаление при управлението на сѣция министъръ, не е ли една илюзия за третата година отъ неговото управление да се смѣта, че ще имаме веднага единъ скокъ, едно увеличение на постѣпленията отъ този данѣкъ?

Безъ да засѣгамъ други параграфи отъ приходния бюджетъ, моето впечатление е, че приходниятъ бюджетъ въ своитѣ предвиждания не е държалъ смѣтка за постепенното, непрекъснато изтощение на нашия стопански организъмъ и поради това е въ значителна степенъ фиктивенъ. Азъ смѣтамъ, че единъ бюджетъ на първо мѣсто трѣбва да държи смѣтка, че нашиятъ стопански организъмъ е изтощенъ, че той всѣки день обеднява, четъ въ неговата сѣщностъ. Върху това две мнения нѣма. То е мнение и на г. министра на финанситѣ, защото, когато той ви казва, че мѣжнотитѣ почватъ отъ сега, че сега се задълбочава кризата, той не иска да каже, че това сѣ мѣжнотии, произходящи отъ неговото лошо управление, а очевидно мѣжнотии, произходящи отъ факти, които стоятъ надъ неговата воля. Кои сѣ тия факти? Изтощението на нашия стопански организъмъ. Приходниятъ бюджетъ на една държава е въ сѣщностъ отражение на стопанското положение на тая държава, както по отношение на прѣжитѣ даждия, защото само при едно сравнително благоденствие тѣзи даждия постѣпватъ, така още повече по отношение на косвенитѣ даждия, защото тѣ сѣ указателъ на консомативната способностъ на този народъ.

Е добре, какво казва статистиката за консомацията на нѣколко артикули отъ една необходима, тѣй да кажа, трѣбба? Вижте, г-да, колко сѣ интересни цифритѣ. Бира — въ 1929 г. консомирани 76.000 хектолитра; въ 1930 г. — 46.000; въ 1931 г. — 44.000; въ 1932 г. — отскача на 81.000; въ 1933 г. — спада на 52.000 хектолитра. Значи за единъ периодъ отъ 4 години консомацията на бирата отъ 76.000 хектолитра пада на 52.000. Алкохолъ — отъ 10.000 хектолитра въ 1929 г. пада на 5.000 хектолитра въ 1933 г. значи наполовина. Соль — единъ артикулъ *par excellence* отъ първа необходимостъ, за който даже се чуди човѣкъ какъ може да има намаление въ консомацията му — отъ 62.000 тона въ 1929 г. пада на 52.000 тона въ 1933 г.; едно намаление близо съ 20%. Оризъ — отъ 12.800 тона презъ 1929 г. консомацията пада на 9.600 тона презъ 1933 г. Захаръ — отъ 30.000 тона кръгло презъ 1929 г. консомацията пада на 21.900 тона презъ 1933 г., едно намаление близо отъ 9.000 тона или 30% въ продължение на единъ периодъ отъ 4 години.

Други признаци за упадѣка на консомацията. Пламентътъ на камени въглица отъ мина „Перникъ“ отъ 1.244.000 тона пада на 1.100.000 тона. Това е единъ указателъ за положението на нашето индустриално производство. Другъ указателъ за индустриалното ни производство е и броятъ на работницитѣ, ангажирани въ индустриални предприятия. Въ 1932 г. презъ м. октомврий сѣ били ангажирани 90.600 работници; презъ октомврий 1933 г. — 68.000. Презъ декемврий 1932 г. 76.400 работници; презъ декемврий 1933 г. — 54.000. Едно намаление съ 20.000, което върху 76.090 прави 15%.

Въ приходитѣ отъ желѣзницитѣ абсолютно сѣщото явление: непрекъснато намаление на приходитѣ, въпрѣки че отвреме-навреме се правятъ известни увеличения въ тарифата. Отъ 1.092.000.000 л. приходи въ 1932 г. тѣ падатъ на 990 милиона лева за първитѣ 10 месеца на 1933/1934 финансова година.

Но каква нужда има да ви цитирамъ тѣзи цифри? Азъ смѣтамъ, че има единодушие между всички ни, какво стопанското положение е не само тежко, но се и влошава. Ние живѣемъ или за смѣтка на дългове, или за смѣтка на изразходването на готовъ капиталъ, единъ капиталъ, който е необходимостъ за стопанския животъ на страната. Ние ядемъ на зелено това, което имаме, и продължаваме да го ядемъ. Като прибавите липсата на кредитъ, като прибавите укриването на срѣдства, като прибавите единъ особенъ феноменъ у насъ, който се наблюдава отъ година време, мога да кажа — кризето на паритѣ — вследствие на което се получава едно надценяване на парата, тя добива единъ видъ по-голямъ стойностъ, картината става пълна. Вие виждате пари въ обращение. Въ какво? Въ строежи, кооперативни, и частни. Вие виждате пари въ известни индустрии случайно попаднали на прѣкомѣрно привилегировани условия, защото фискътъ не успѣлъ да набара това, което трѣбва да набара тамъ. Въ всички други области на стопанския животъ парата бѣга, парата е парализирана. И понеже липсва кредитъ, парата добива фактически по-голямъ ценностъ, а това покачване стой-

ността на паритѣ влѣче веднага извънредно вредни послѣствия за цѣлото стопанско положение на страната. Въ какъвъ смисълъ? Оня, който има пари и иска да ги употребѣи, да кажемъ, въ покупка на продукти отъ вътрешенъ произходъ, не срѣща конкуренция на пазара и иска отъ своитѣ пари да изкара двойна, тройна, четворна печалба. Масло ли, яйца ли ще купи, търси една премия поради рѣдкостта на монетния знакъ. Този, който иска да използва паритѣ за вносъ, разсѣждавайки по сѣция начинъ и поради сѣжитѣ причини и съображения, понеже вносътъ е ограниченъ, понеже нуждитѣ на консомацията сѣ по-големѣ, отколкото количеството на предметитѣ, които се предлагатъ, иска да използва дебело тѣзи свои временни срѣдства. И, вмѣсто да печели нормално, което се печели върху оборота — 5—10% — тѣ иска да спечели 20—30—40%. И въ резултатъ на туй виждаме непрекъснато обезценяване на продуктитѣ отъ вътрешенъ произходъ и покачване ценитѣ на произведенията отъ външенъ произходъ.

И тогава настѣпва едно положение парадоксално. Правителството се мѣчи — и всички ние се мѣчимъ да му съдействуваме — да приближи ценитѣ на вноснитѣ артикули къмъ ценитѣ на произведенията на българския селянинъ. Поради изложенитѣ причини не само не успѣва въ тая си политика, а има една непрекъсната линия на отдалечение, т. е. все повече и повече разликата между ценитѣ на единитѣ и другитѣ произведения расте. Азъ имамъ тукъ една диаграма много интересна — можете да я видите отдалечъ. (Показва я) Ценитѣ на продуктитѣ, внасяни отъ вънъ, отъ 1930 г. до 1933 г. сѣ спаднали съ 37%, а ценитѣ на продуктитѣ, които изнасяме, за сѣция периодъ време сѣ спаднали съ 62%. Разликата въ тия проценти презъ 1931 г. е била по-малка, въ 1932 г. расте, а въ 1933 г. е най-голяма. Това явление продължава да се развива.

Моята целъ не е въ тази точка да критикувамъ г. Стефановъ или правителството. Азъ искамъ да констатирамъ, че отиваме непрекъснато къмъ едно стопанско влошаване. Ценитѣ на произведенията на българския трудъ, по външни причини, непрекъснато намаляватъ. Българскиятъ селянинъ не може по-нататѣкъ да крета и да живѣе въ тия условия.

Председателствуващъ С. Даскаловъ: (Звъни) Г. г. на родни представители! Часътъ е вече 9. Има думата г. министъръ-председателъ.

А. Буровъ (д. сг): Да оставимъ за утре.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ смѣтамъ, че ще трѣбва да продължимъ заседанието до 12 ч.

В. Молловъ (д. сг): Докато свърши ораторътъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Добре, докато свърши ораторътъ. Но още отсега ще моля и утре да имаме заседание.

Председателствуващъ С. Даскаловъ: Които приематъ предложението на г. министъръ-председателя, заседанието да се продължи, докато свърши ораторътъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. Продължавайте, г. Буровъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Нали ще свършите въ половинъ часъ, г. Буровъ?

А. Буровъ (д. сг): Не зная, но смѣтамъ, че ще продължа доста, не отъ желание да говоря два часа, но толкова теми имамъ още да засегна, че и при най-големо желание да говоря по-малко, едва ли ще успѣя.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Карайте.

А. Буровъ (д. сг): Положението на българския селянинъ го знаемъ, защото и ние ходимъ въ селата и живѣемъ съ българския селянинъ. Има мѣста, където той действително нѣма пари за соль; има мѣста, където той трѣбва да си легне рано, защото нѣма пари за газъ. Тия смѣтки, които вчера правѣше г. проф. Стояновъ за намаляването на националния доходъ, трѣбва да бѣдатъ направени въ известно отношение. Намалението на фактически доходъ на българския селянинъ е много по-големо, защото то лѣга само върху остатѣка отъ неговата консомация. А този остатѣкъ е едната трета, може би, и върху тази 1/3 при едно грамадно обезценяване оставатъ да тежатъ почти сѣжитѣ данѣзи и нужди. Прибавете и това, че презъ годинитѣ на по-високи цени създаде се въ на-

ния селянинът и навикът към по-добър живот. Аз не го осждам за това, аз го поздравявам. Защото, ако думата човешка култура и човешка цивилизация има някакъв смисъл, този смисъл е: синът да живее по-добре от бащата, внукът да живее по-добре от сина. Това е то човешкият прогрес. Е добре, ние плащаме данък на този разход. Маса семейства се съсипват да поддържат синове в училища, да поддържат дъщери в стопански училища, да направят по-хигиенични къщи, да спят на одър, вмъсто на земя, да се покриват с вълнена черга, вмъсто с козяк. А всичко това откъде се взема, когато цените на най-същественият продукт на неговия труд са паднали с 70% срѣдно? Ожѣде ще го вземе и какъ ще го вземе? И проблемът да се премахнат дълговетъ му нищо нѣма да помогне, г-да — позволете ми да имамъ куража да кажа туй. Това не бѣде едно временно облекчение, той ще си отдъхне, нѣма да му тежи, и на втората година ще почне да задлъжнява.

Има нѣщо по-дълбоко и по-страшно. Трѣбва ли да скръстимъ ръце, да се откажемъ и да кажемъ: понеже причинитъ на тази страшна криза лежатъ вънъ отъ нашия обсегъ, понеже тя е резултатъ на една стопанска депресия и на спадане ценитъ на земеделскитъ произведения до нечувани размѣри, ще чакаме, въ едно състояние, какъ да кажа, на великомъченичество, да стане нѣкое чудо, че да може да се подобри положението? Не съмъ съгласенъ. Г. проф. Петко Стояновъ оспорваше, че има свѣтвна стопанска криза — азъ не разбрахъ какво въ сѣщностъ оспорваше. Че кризата не взема сѣщитъ форми въ всички държави, това е очевидно, но че тя сѣществува навсѣкѣ, безъ изключение, и това е сѣщо очевидно. Споредъ естеството на стопанскитъ структури на една или друга държава, тя ще вземе такава или онакава форма: въ една държава ще се развие въ грамадно увеличение на безработицата, какъвто е случайтъ съ Америка и Англия; въ друга държава — въ грамадно обединяване на селското население, ако тази държава произвежда само земеделски продукти; въ трета държава — въ грамадно обезценяване на ценнитъ книжа, както, впрочемъ, започна кризата въ Америка. Тамъ първоначално тя бѣше криза на ценнитъ книжа; десетки милиарди рухнаха и се стопиха въ продължение на 1—2 месеца. Вѣрно е, значи, че кризата взема опредѣлена физиономия, споредъ държавата. Но да се каже, че нѣма обща, свѣтвна стопанска криза, струва ми се, че това е единъ парадоксъ. Г. проф. Стояновъ — нѣма го сега тукъ — обича понѣкога парадокситъ, и сигурно това не изразява неговата точна мисль. Иначе той е на съвършено погрѣшна база. Ще чакаме! Че безъ една промѣна нѣма да поправимъ напълно положението си, споръ нѣма, но нашето чакане трѣбва да бѣде едно активно чакане, не само въ рамкитъ на нашитъ възможности, но и чрезъ едни — бихъ казалъ — свръчовѣшки усилия, които да надминаватъ даже нашата воля и нашитъ досегашни навики, трѣбва да се помъчимъ да облекчимъ този периодъ на страдание. Азъ смѣтамъ туй, г-да, като една държавна необходимост. И азъ бихъ желалъ едни такива усилия да се проявятъ и въ бюджета на отговорното правителство. Не намѣримъ ли начинъ, единъ или другъ — ще се спра по-нататѣкъ и на това — да си наложимъ тази хероическа политика, не само положението на селянина ще продължава да бѣде несносно, но то ще се отрази, както се е вече отразило, още по-дълбоко върху положението абсолютно на всички съсловия и на всички категории въ България. Какво ще бѣде положението на еснафа въ България, ако селянинътъ опросѣ, носи парцали на себе си и ходи босъ? Очевидно — пълна криза. Какво ще бѣде положението на търговеца, ако селянинътъ не може да купи? Очевидно — опросяване. Нѣма да помогнатъ нито спекули съ контингенти, нито надценяване на печалби, нито каквито и да било фокуси. Отдѣлни хора може да забогатѣятъ, но грамадната маса на българския търговски свѣтъ ще тѣне въ мизерия. Сѣщото ще бѣде и за индустриалцитъ. Нашата индустрия е индустрия за мѣстни нужди. Тя нѣма якъ грѣбнакъ и възможности за външни пласации. Ако стопанското положение продължава да се влошава, ако халътъ на селянина е такъвъ, какъвто е той днесъ, а може би и по-лошъ, цѣлниятъ бюджетъ ще бѣде една фикция, предвижданията въ него ще ги видимъ утре нарушени, всички, безъ изключение — и постѣпленията отъ даждия, и постѣпленията отъ такси. Едни само постѣпления може да ви дадатъ по-голямъ резултатъ — постѣпленията отъ глоби и конфискации. Пази, Боже, оная държава, която остане да разчита на увеличение на постѣпленията отъ глоби! Това е положението.

Какво иска въ сѣщностъ сега българскиятъ селянинъ въ своя здравъ инстинктъ? Вие сте въ контактъ и азъ съмъ въ контактъ съ българския селянинъ. Нѣкои отъ

васъ ходятъ, за да наливатъ отрова въ ранитъ му — извинявайте — защото сме партизани български; нѣкои ходятъ да чуятъ, да се поучатъ и да разбератъ. Азъ имамъ смѣлостта да кажа, че съмъ отъ вторитъ. Мои познати, богати хора, които до вчера сѣ минавали за думбази, сега ми казватъ: „Нѣмаме пари за кибритъ, разберете го“. Азъ самиятъ бѣхъ скептикъ по-рано, но всѣки денъ все повече и повече започвамъ да чувствавамъ, че върлува една беднотия непоносима. Ядатъ това, което произвеждатъ. Може би днесъ се яде повече. Тамъ дето се произвежда вино — пиятъ. Ще видите зачервени вратове — да ви е драго да ги гледате! Но пари нѣматъ.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): (Казва нѣщо)

А. Буровъ (д. сг): Да сме го знаели по-рано! Лошо правите, че ме туряте на плоскостта на българското дребно партизанство. Азъ се мъча и работя върху себе си да излѣза изъ тая плоскостъ, но изглежда, че вие не можете да излѣзете отъ нея.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Съвсемъ не го поставямъ на партизанска почва.

А. Буровъ (д. сг): Ще ви кажа, като ме прекъсвате така, че за всѣко време и за всѣко стопанско положение си има и бюджетъ и възможности. Всичко става съобразно съ дадено положение. Ние не сме имали ясновидци, както едно време фараонитъ, въ лицето на Йосифа, който предвиди 7 гладни и 7 сити години. Ние поне тая претенция не сме имали и затуй не сме могли да направимъ предвиждане за тия 7 гладни години. Единственото ни оправдание е, че не се намѣри въ свѣта нито една партия, нито едно правителство, въ нито една държава, които да сѣ предвидѣли какво ще стане презъ 1930, 1931 и 1932 г. Затуй навсѣкѣ търсятъ и правятъ експерименти — и въ Америка, и въ Германия, и въ Франция.

З. Димитровъ (д): Заведоха на да се биемъ съ сърбитъ.

В. Коевски (нац. л. П): Не ги разбирашъ тия работи. Мълчи!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ще слушашъ тамъ. Ораторъ като говори, слуша се. Какви сѣ тия прекъсвания?

З. Димитровъ (д): На просяци ни направиха! Не сме ли просяци отъ тѣхъ? Да кажатъ какви харчове на българскитъ срѣдства направиха.

Председателствуващъ С. Даскаловъ: Моля!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Мълчете, Ви казвамъ! Ако не искате да слушате, идете си.

А. Буровъ (д. сг): (Къмъ З. Димитровъ) Съжалявамъ, че така като говорите, абсолютно не мога да Ви разбера. Обичамъ да бѣда прекъсванъ, но да бѣда прекъсване разбрано, та да има полза отъ туй прекъсване и отъ отговора, който ще дамъ. Хичъ не се боя отъ прекъсвания, и даже, ще бѣда доволенъ. Но така бъръ-бъръ-бъръ, какво искате да кажете, не Ви чувамъ и не мога да разбера.

З. Димитровъ (д): Правите се, че не чувате. Народътъ е опросѣлъ, отъ когато вие управлявахте. Това ви казвамъ азъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Слушайте, ще взема мѣрки!

З. Димитровъ (д): (Излизайки отъ залата) Какво ще мълча? Трѣбва да му се каже.

А. Буровъ (д. сг): Ела отъ тукъ го кажи, господине — имай куража — за да го чуемъ. Не смѣенъ да го кажешъ тукъ.

Председателствуващъ С. Даскаловъ: Моля ви се!

А. Буровъ (д. сг): Доходътъ на българския селянинъ е намаленъ въ една грамадна пропорция. Въ сѣщата пропорция ли е намаленъ държавниятъ бюджетъ? Въ сѣщата пропорция ли е намалена тежкостта, която вие туряте върху стопанството му по силата на държавния бюджетъ? Не. Въ сѣщата пропорция ли сѣ намалени ценитъ на продуктитъ, отъ които селянинътъ има нужда? Не. Азъ казахъ и по-напредъ нѣкои цифри, нѣма защо да се връщамъ на

тѣхъ — знаятъ се. Какъ можемъ тогава да помогнемъ на туй население? Отъ една страна като повишимъ ценитѣ на неговитѣ произведения; отъ друга страна, като намалимъ ценитѣ на продуктитѣ, които той консумира. Азъ не откривамъ Америка; азъ нѣмамъ претенция да ви казвамъ нѣщо ново, което не е казвано отъ тази трибуна. Въпросътъ е тамъ, че и досега не се е достигналъ той резултатъ. А не се е достигналъ поради факта, че нашиятъ бюджетъ отъ години живѣе въ дефицити. Кой кривъ, кой правъ — не е това моята целъ да го доказвамъ. Ако щете да призная, че г. Стефановъ не е кривъ; ако е тамъ въпросътъ. Но не е тамъ въпросътъ. Не може държавата да упражнява методи на интервенция, чрезъ които да повдигне ценитѣ на продуктитѣ на селския трудъ и да намали ценитѣ на продуктитѣ на онова, което селянинътъ консумира, ако бюджетътъ на държавата не разполага съ, нѣма да кажа излишъкъ, но всетаки съ суми, които могатъ да се хвърлятъ въ тази операция. Да вземемъ за примѣръ Дирекцията за храноизноса — мѣрка добра, мѣрка необходима, мѣрка, която и сега, и страхъ ме е и утре, и подиръ 2 години, ще трѣбва да бѣде приложена подъ формата на монополъ, единъ или другъ, въ смисълъ ограничение на търговията съ жито въ известни размѣри. Но, за да може тази мѣрка да даде полезенъ резултатъ, видѣхте го всички, нужни сѫ бюджетни срѣдства. Ако тия бюджетни срѣдства липсватъ, ако тоя монополъ остане само една фикция, вие може да турите каквито щете хубави цени — 3 л., 3-20 и повече — реалната цена на тържището, кждето гладътъ не чака, кждето нуждата отъ солъ чука, ще накара селянинътъ да продаде и по 1-50 л., за да намѣри пари да купи солъ.

Очевидно е, че за да бѣде полезенъ единъ организиранъ държавенъ монополъ, той трѣбва да разполага съ срѣдства. При тия срѣдства, при единъ така скованъ бюджетъ, кждето приходитѣ сѫ раздути, кждето икономитѣ сѫ икономии по външни задължения главно, а не реални икономии въ редовнитѣ разходи на бюджета, не може да се направи нищо. Всички чувствувате и знаете, че, ако искаме на тоя народъ да дадемъ да разбере, че действително сме загрижени за неговия халъ и да го успокоимъ, най-първото нѣщо е да намалимъ цената на солта, на газта, на преждата. Докато имате тоя бюджетъ, можете ли да го направите? Можете ли да извадите отъ тоя бюджетъ 200 милиона лева, като намаление на акциза и митата върху солта, върху петрола и върху преждата?

А. Циганчевъ (з): Като желаемъ, можемъ.

А. Буровъ (д. ср): Азъ смѣтамъ, че, при едно сътрудничество на цѣлия Парламентъ, не като дѣло на партия, не като едно дѣло на режимъ, а като едно дѣло на Парламента, чрезъ което Парламентътъ себе си ще запази и издигне, въ този бюджетъ трѣбва да се направятъ хирургически операции, безъ колебание, безъ стѣснение. Тѣ не могатъ да станатъ безъ страдания. Тѣ нѣма да станатъ безъ накариване на интереси, тѣ нѣма да станатъ можеби безъ известни крайности и неправди. Тѣ сѫ необходими. Не може да се върви така по-нататкъ. Атмосферата всѣки день става все по-задушлива, все по-застрашителна, нервитѣ се обитгатъ, безвѣрието къмъ държавата расте, безвѣрието къмъ Парламента расте, малко по малко създава се почва за ферментации на течения крайни, на течения анпарламентарни.

Азъ продължавамъ, съ рискъ да мина за старомоденъ политикъ, да имамъ дълбоката вѣра въ демокрацията, въ националната демокрация и въ парламентаризма. И най-големата моя вѣра произхожда отъ едно — че той е режимъ, който самъ себе си лѣкува; че той има всичката гъвкавостъ, всичката приспособимостъ, за да може да отговори на най-разнообразнитѣ и най-промѣнливитѣ нужди на единъ народъ. Всички други режими иматъ нѣщо сковано, и свършватъ съ катастрофи. Този режимъ е доказалъ, че има тая жилавостъ и издръжливостъ, съ която превъзмогва и войни, съ която превъзмогва и революции, съ която превъзмогва и стопански кризи, и морални кризи, за да възкрѣсне пакъ като нѣкой фениксъ и да даде възможностъ на народитѣ сами да намѣрятъ новитѣ пътища, пакъ въ рамкитѣ на този режимъ, чрезъ който могатъ да лѣкуватъ своитѣ рани и своитѣ болки.

Е добре, г-да, нека да влѣземъ малко въ психологията на този народъ. Отъ една страна, ние сме го развратили съ демагогство, кой повече, кой по-малко; отъ друга страна, той страда; отъ трета страна, той има чувството, че нѣма кой да му помогне; отъ четвърта страна, той вижда, че всѣки день неговото положение се влошава и той стои и чака, ние тукъ приказваме, приказваме, приказваме, а долу на ухото му шуматъ отровни приказки, троятъ душата му съ примамливи лозунги хора отъ крайната лѣвица до край-

ната дѣсница, или, по-право, дветѣ крайности, които се мнчатъ да използватъ това негово болезнено състояние на недовѣрие и на недоволство, за да го вербуватъ въ движения, не знамъ какви, които готвятъ събития споредъ мене опасни не само за обществения редъ, но които могатъ да бждатъ опасни и за съдбинитѣ на държавата и на народа ни.

Кое е срѣдството да се боримъ? Съ речи, съ митинги? Ние сме се взаимно до такава степенъ охулили предъ този народъ, че той вече никому не вѣрва. 15 партии имаме — 14-ти чрезъ своитѣ оратори се изреждатъ да псуватъ 15-та. Че какъ искате този народъ да запази нѣкаква вѣра и почитъ къмъ своитѣ държавници! Че кой държавникъ остана необруганъ и неопетненъ? Е, като умре, не е опасенъ, може да се каже нѣкоя добра дума за него; но до-като е живъ, устата ни проклети ще бждатъ, ако кажатъ тази дума! Какъ искате този народъ да запази обективностъ, да запази хладнокрѣвие, да остане съ едно чувство на релативна вѣра къмъ политическитѣ си деятели? Настрѣхналъ, помраченъ, обезвѣренъ, често пъти озвѣренъ, народътъ слуша само това, което дразни неговитѣ страсти и неговото наболѣло чувство, вѣрва само това, което увеличава отровата въ неговата душа и чака чудото — чудото въ безредие, чудото въ катастрофи, чудото, при което ей така, ще направи, на всички да бѣде зле, та дано и нему да олекне!

Е добре, г-да, ние, които сме дошли тукъ за творчество, които носимъ отговорности и сме дали клетва да мислимъ за този народъ, нѣма ли да намѣримъ сили, да се издигнемъ надъ себе си и надъ нашитѣ дребни партизански чувства, надъ нашитѣ дребни, отровени, бихъ казалъ, души и психологии предъ тая мрачна картина, предъ тия перспективи, пълни съ опасни изненади? Ще намѣримъ ли въ себе си сили да си подадемъ ръка, като граждани на тая държава, върху една програма конкретна, ясна и опредѣлена, безъ много фрази, безъ да търсимъ максималното, а онова конкретно, практическо, което можемъ да направимъ, за да стоплимъ малко душата на този народъ, да му вдѣхнемъ повече довѣрие, да му дадемъ повече коравина въ отчаянието, за да доживѣе и да дочака по-щастливи дни? Мислите ли вне, че това е невъзможно, г-да? Мислите ли вне, ако се впрѣгнемъ всички въ бюджетарната комисиия, че нѣма да намѣримъ поне 4—500 милиона лева въ този бюджетъ, които да съкратимъ и тия пари да ги употребимъ, за да облекчимъ държавата и хала на най-слабитѣ? Е добре, азъ имамъ куража да заявя, че можемъ и трѣбва да направимъ това.

Когато единъ народъ преживѣва криза като днешната, и не само криза финансова и стопанска, а криза морална, всички разходи по държавния бюджетъ, които могатъ да се отложатъ, трѣбва да се отложатъ. Всички разходи, които не се налагатъ отъ желѣзната необходимостъ да функционира държавната машина, ще ги отложимъ. Нѣма да строимъ желѣзници, нѣма да строимъ пътища, нѣма да строимъ училища — нѣма да умре България отъ това, че една или две години ще остане безъ нови постройки. Но тя може да умре, ако тая отрова долу въ народа, тая измѣненостъ душевна продължава да се вдѣлбочава и чувството за безпомощностъ и безполезностъ на Парламента продължава все повече и повече да пуца корени въ този народъ.

Ето кой апелъ азъ искамъ да направя предъ васъ, другари народни представители, и предъ васъ, г. г. министри, не въ единъ духъ на партийна борба — вѣрвайте ме — не за да ви критикувамъ, но въ единъ духъ на сътрудничество, за да запазимъ българския Парламентъ, за да запазимъ българската демокрация, да ѝ създадемъ единъ гръбнакъ, достатъчно коравъ, изграденъ чрезъ едни действителни услуги къмъ този народъ, за да го запазимъ отъ увлѣчения къмъ крайности, които могатъ да ни докаратъ до междусобици и до катастрофи. Зле отиваме, г-да!

Покрай тая болестъ стопанска, върви паралелно една страшна корупция. Не се касае за министри — касае се за една органическа болестъ въ морала на българската интелигенция. Корупцията взима размѣри застрашителни, подъ всички форми. И партизанска корупция, и чисто парична корупция върви и се шири все повече. Колко случаи чете въ всѣки день за залавяне на отговорни държавни чиновници, въ рушветъ, за констатирани недоимъци, липси въ каситѣ на отчетници, за арестуване и за залавяне въ момента, когато препогарятъ за рушветъ! Това е дневната хроника, съ която се пълни прееата. Позволете на мене, който съмъ въ контактъ съ известни по-крупни стопански срѣди, да ви кажа, че въ тѣхъ е станало общо новено явление да дойдатъ органи на фиска, да правятъ пазарлъци срещу какъвъ рушветъ могатъ да бждатъ улеснени въ тѣхнитѣ данъчни плащания!

П. Н. Даскаловъ (нац. л): Защо не ги обаждатъ?

Министър-председател Н. Мушановъ: Интересенъ е манталитетътъ на тия богати хора, които не смѣятъ да покажатъ нито одного отъ тия, които искатъ рушветъ!

А. Буровъ (д. сг): Не могатъ да го докажатъ.

П. Н. Даскаловъ (нац. л): Въ последния 10-годишенъ периодъ, въ който влиза и 8-годишниятъ периодъ отъ управлението на Сговора, 150 милиона лева сж откраднати отъ секретарь-бирниците при селскитѣ общини и 250 милиона лева отъ държавни чиновници. Това сж половинъ милиардъ лева откраднати!

А. Буровъ (д. сг): Г. президенте! Недейте взима моитѣ думи въ лошъ смисълъ и недейте така леко ми възражава. Ако дойдатъ при мене, азъ ще направя това; но тѣ не идватъ при мене, а отиватъ при хора, които нѣматъ куража, нѣматъ доблестта да сторятъ това, защото се боятъ да не бѣдатъ принудени да правятъ по-голъми жертви.

Министър-председател Н. Мушановъ: Азъ, когато съмъ дочуль, съмъ имъ казвалъ да дойдатъ при мене.

А. Буровъ (д. сг): Азъ съмъ прашалъ сжичитѣ при Васъ.

Министър-председател Н. Мушановъ: Никой не е дохождалъ при мене. Има и друго нѣщо, г. Буровъ — прави се ревизия на всички, които не сж плащали данъкъ и знаете какъвъ викъ има въ тѣхнитѣ срѣди.

А. Буровъ (д. сг): То е другъ въпросъ.

Министър-председател Н. Мушановъ: То е другъ въпросъ, но азъ зная какви сж негодуванията на всички ония, които не сж плащали данъкъ отъ 5—6 години. Днесъ се прави всичко, за да се откриятъ тѣхнитѣ данъци.

А. Буровъ (д. сг): Тукъ инцидентно се повдигна въпросъ около Министерството на желѣзницитѣ. И да ви кажа, нѣмахъ намѣрение да говоря на тая тема, но отговорътъ на г. министра на желѣзницитѣ съвършено не ме задоволи. Какъвъ бѣше той? — Че не знаятъ за действията на своя частенъ секретарь. Азъ не се съмнявамъ, че не е знаалъ и че му е забраниль да действа по този начинъ, щомъ е узналь. Вѣрвамъ.

Министър С. Костурковъ: Не само по този начинъ, г. Буровъ, но изобщо да не се занимава съ тѣзи работи и съ назначения.

А. Христовъ (д. сг. Ц): Но фактътъ е вѣренъ. Той и сега продължава да е тамъ.

Министър С. Костурковъ: Кажете ми случаи, ако знаете — подъ съдъ ще го дамъ.

П. Стайновъ (д. сг): Дайте ни възможность да Ви кажемъ. Поставете интерпелациитѣ на дневенъ редъ.

А. Буровъ (д. сг): Г. министре! За Ваша честь, съгласете се съ мене, че санкцията, която сте наложили, е недостатъчна, защото тоя господинъ е извършилъ двойно престѣпление, като отъ една страна си е послужиль съ Вашето име безъ Вашето съгласие, а отъ друга страна си е послужиль за едно нечисто, нечестно и долно партизанство. И ако Вие, който щадите, както знамъ това отъ Вашето минало, Вашето име и Вашата честь като министъръ, и смѣтате, че е достатъчно да му забраните въ бъдеще да върши подобни работи, позволете на мене, български народенъ представителъ, да Ви кажа, че азъ смѣтамъ това съвършено недостатъчно, и че Вие носите една морална отговорность поради това, че съ такава малка санкция сте наказали едно таково крупно безчестие.

Но понеже заговорихъ за тая работа, нека Ви кажа сжщо, че при мене сж идвали сиромаси, мои познати шлосери, съ женитѣ и децата си, да ме питатъ съ сълзи на очи дали да платятъ 2.000 л., които имъ се искатъ отъ Х или У, за да бѣдатъ оставени на служба, а други — да бѣдатъ назначени. Азъ знамъ и другъ единъ случай, който ми се каза отъ единъ бившъ директоръ на желѣзницитѣ: че 4.000 л. рушветъ сж искали на одного, за да бѣде назначенъ. Азъ знамъ случая за единъ човѣкъ отъ Елена — даунихъ, го пакъ отъ подобенъ източникъ — който е трѣбвало да плати за 3 години членския си вносъ на Радикалната партия, за да бѣде препоръчанъ и назначенъ.

А. Христовъ (д. сг. Ц): Радикали съ обратна сила! (Смѣхъ)

Ц. Бръшляновъ (д. сг. Ц): Съ задна дата!

Х. Мирски (д): Вашъ дългъ бѣше да ги посочите на обвинителната властъ.

Министър С. Костурковъ: Министърътъ тия работи не ги знае. Министърътъ само слуша и само когато чуе нѣщо, взема мѣрки. Но какво да правя, когато никой нищо не ми казва — отговорете ми?

К. Пастуховъ (с. д): Министърътъ не знае!

А. Буровъ (д. сг): Ако познавате практиката въ странство, кажете, не знаете ли какъ се постѣпва въ такива случаи тамъ? Назначава се една парламентарна анкетна комисиия да разследва тия данни, предъ която анкетна комисиия могатъ да дойдатъ много хора и подъ клетва, безъ да рискуватъ, да изповѣдатъ каквото сж дали, къде сж го дали, и какъ сж били изнудени. Съгласни ли сте за една такава анкетна комисиия?

Отъ мнозинството: Съгласни сме.

А. Буровъ (д. сг): Дайте да разгледаме интерпелациитѣ, дайте да поставимъ на дневенъ редъ предложението за избирането на една такава анкета и ние ще го подкрепимъ, защото сме сити и искаме да се тури край на тая отровна мѣлва.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Но отъ преди 8 години ще почнемъ.

С. Таковъ (з): Отъ 9 юний насамъ ще почнемъ.

П. Деневъ (р): Позволете, г. Буровъ, да Ви кажа две думи. Азъ смѣтамъ, че следъ тѣй тържествено казанитѣ отъ Васъ, бившия министъръ Атанасъ Буровъ, приказки, че били искани нѣколко хиляди лева отъ нѣкого отъ Елена, за да бѣде назначенъ...

А. Буровъ (д. сг): Членски вноски за три години.

Министър-председател Н. Мушановъ: Отъ единъ бившъ директоръ на желѣзницитѣ!

П. Деневъ (р): ... азъ смѣтамъ, че следъ тая кампания, която се е повела и следъ това много приказване, Вие трѣбва, като казвате А, да кажете и Б.

П. Стайновъ (д. сг): Ще кажемъ и Б, но сложете на дневенъ редъ интерпелациитѣ.

Отъ мнозинството: Чакайте бе!

Министър-председател Н. Мушановъ: Ще ги сложимъ.

П. Деневъ (р): Вие трѣбва да кажете, че тия пари сж били искани и взети отъ еди-кой-си. Понеже се говори за корупция, кажете, че тия пари сж взети отъ еди-кой-си човѣкъ, заемащъ това и това мѣсто въ управлението, или заемащъ тоя и тоя високъ постъ, ...

П. Стайновъ (д. сг): Въ партията ви.

П. Деневъ (р): ... и че е вършилъ това и това. Та може да бѣде и нѣкой вашъ приятелъ — извинете ме — който да е вършилъ това.

П. Стайновъ (д. сг): Вие се правите, каточели нищо не знаете.

П. Деневъ (р): Г. Стайновъ! Вие виждате, че не искамъ да влизамъ въ дребенъ споръ, но съгласете се, че когато се характеризира цѣло едно управление, или по-специално управлението на едно министерство отъ единъ министъръ, честта на когото г. ораторътъ каза, че почита, и познава миналото му, характера му, не може да се каже само така, че еди-кой-си платиль 2.000 л. за назначение, че еди-кой-си шлосеръ платиль не знамъ на кого 4.000 л. за назначение! На кого? На единъ депутатъ, на единъ министъръ, на единъ ръководител на партийно движение, на Викенти Стояновъ — на кого?

М. Бойчиновъ (д. сг. Ц): На единъ членъ на Висшия ви партиенъ съветъ.

А. Буровъ (д. сг): Платиль ги е на представителъ на Вашата партия, г. Деневъ, за жалостъ!

П. Деневъ (р): Говорите за корупция въ управлението.

А. Буровъ (д. сг): Азъ не говоря за корупция ...

П. Деневъ (р): Говорите за корупция въ железниците.

А. Буровъ (д. сг): . . . само въ Министерството на железниците, но говоря за корупция въобще. Тая корупция може да се дължи на партийно влияние.

П. Деневъ (р): Шегата с тия въпроси не бива да става. Вие казахте, че народът се трови постоянно от демагози, а Вие, г. Буровъ, поемате отговорност предъ съвестта си и предъ нашата общественост, както всички онѣзи, които тровят тая общественост съ каквото и да било. (Възбуждения от дѣвицата) Съ тия приказки Вие внасяте не по-малка отрова отъ ония демагози, които го-ворятъ за солта, за газта. Недейте! Това най-малко на Васъ мяза.

П. Стайновъ (д. сг): Нечиста кауза!

А. Буровъ (д. сг): На мене най-малко ще мяза, когато, като чувамъ отъ най-достовѣрни източници подобни факти, ги премълча. Азъ ще бъда тогава подлецъ.

П. Деневъ (р): Кажете ги!

А. Буровъ (д. сг): Ще ги кажа, когато дойде интерпелацията. Тогава ще настоя мотивирано да се назначи една парламентарна анкетна комисия, която да провѣри всичко. (Ръкоплѣскания отъ дѣвицата)

П. Деневъ (р): Ще направите ценна услуга.

А. Буровъ (д. сг): И ако тогава се докаже, че тия, които разпиратъ тия приказки, сѫ клеветници, недостойни, нека бъдатъ приковани на позорния стълбъ. А ако се докаже, че действително има провинени посрѣдници, чиновници или не чиновници, партизани или не, . . .

П. Деневъ (р): Тѣ ще бъдатъ последни мерзавци.

А. Буровъ (д. сг): . . . на които думата минава при назначаването на чиновници, и че тѣ сѫ обирали тия нещастници, ще се съгласите и Вие съ мене, че тия хора трѣбва да бъдатъ хвърлени въ затвора.

П. Деневъ (р): Да, да, безусловно. Ние сме съгласни.

А. Буровъ (д. сг): Но единъ фактъ, който нѣма да оспорите, който не само го чухъ, а самъ лично го констатирахъ, е пакъ съ фамозната биография на г. министъръ Костурковъ, която се продава по гаритѣ въ България.

П. Деневъ (р): Мерзавщина на четирима души, които заслужаватъ презрение, и сѫ презрени отъ цѣлата Радикална партия. (Възбуждения отъ нѣкои земледѣлци и народни представители отъ дѣвицата)

А. Буковъ (з): Стига сте разпирали тия работи, бе!

П. Деневъ (р): Четирима търгаши направиха това. Не имъ прави честь!

Председателствуващъ С. Даскаловъ: (Звъни) Моля, г. Деневъ, дайте възможност на орагора да говори.

П. Деневъ (р): Търгаши бѣха тѣ. Това казвамъ азъ.

А. Буровъ (д. сг): На гара Ломъ азъ слѣзохъ отъ вагона да направя лична анкета, защото въ вагона ми казаха бедняци — стрелочници, че сѫ ги назорили да купуватъ тая книга. Предъ менъ тия бедни хорица потвърдиха, че това е вѣрно. Какво искате повече?

П. Деневъ (р): Г. Буровъ! Позволете ми да Ви кажа следното. Ще ми повѣрвате ли, че когато научихъ, че Стефанъ Диевъ, радикалъ, и още единъ сѫ отивали да продаватъ тая книга по гаритѣ, лично азъ, народниятъ представителъ Панайотъ Деневъ, съмъ отивалъ при респективнитъ чиновници да имъ казвамъ, че, ако купуватъ тая книга, тѣ рискуватъ своето положение, затуй ще я връщатъ! Тия търгаши нѣматъ нищо общо съ партията. Министъръ Костурковъ и партията нѣматъ нищо общо съ тая работа. Това е работа на най-вулгарни търгаши.

Отъ дѣвицата: А-а-а! (Глъчка)

Председателствуващъ С. Даскаловъ: (Звъни)

И. Драгойски (д): Може да е търгашъ, но днесъ той е стопански директоръ на железницитѣ. Защо го търпите тамъ? Не може единъ търгашъ да го търпите тамъ.

П. Деневъ (р): Тѣ сѫ най-долни търгаши и съ нищо не ангажиратъ партията. Най-долни търгаши сѫ.

В. Коевски (нац. л. П): Ако Каросеровъ е търгашъ, защо го държите въ дирекцията? Кажете истината каква е? Защо правите диверсия?

П. Деневъ (р): Дали е Каросеровъ или другъ, анкетната комисия ще каже.

В. Коевски (нац. л. П): Тѣй не се оправдаватъ хората! (Пререкания между В. Коевски и П. Деневъ)

С. Таковъ (з): Оставете тия работи за интерпелацията. Сега не се разглежда интерпелацията.

Председателствуващъ С. Даскаловъ: (Звъни) Моля ви се, г-да! Оставете оратора да говори!

М. Дочевъ (д. сг): Търгаши били, а ги държатъ частни секретари!

Председателствуващъ С. Даскаловъ: (Звъни) Моля, г-да!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г-да! Стига толкова! Доста пререкания станаха! Оставете оратора да продължи.

П. Деневъ (р): Азъ съжалявамъ, че станаха.

А. Буровъ (д. сг): Не само въ тая област и не само поради нѣкаква особена вина на г. министра, а поради обедняването и поради тая партизанщина, която ни залива, корупцията расте, г-да! Тя е една болестъ много страшна, която надхвърля отговорността на единъ министъръ. Тя е една беда морална и обществена, която трѣбва да накара всички ни да се замислимъ. Чиновничеството бавно, постепенно се развращава. Почтени хора има много, но и тѣ, беднитѣ, се борятъ съ изкушения, срещу които човѣкъ мѣчно може да устои. Ако ние сериозно не мислимъ да ги обезпечимъ чрезъ една стабилностъ въ службата, азъ не зная дали по-нататкъ тая болестъ морална нѣма да се развие и да корумпира все по-широки и по-широки кръгове. Г-да! Вземете вие най-сетне тази инициатива: на днешното чиновничество, каквото е, дайте му стабилизация, нѣма да ви обвинимъ, че вършите престъпно партийно дѣло; разбираме, че все нѣкоя власт трѣбва да го направи и все ще бъде обвинена тази власт, че го прави, за да гарантира своитѣ чиновници. Е добре, използвайте разположението ни, използвайте туй наше съзнание на една повелителна нужда: дайте спокойствие на чиновничеството, дайте му да чувствува, че ако то върви по правия пътъ, ако то изпълнява своя дългъ, то е горе-долу осигурено за своя хлѣбъ. Дайте му това и тогава вие ще имате право да искате отъ него повече жертви въ работа. Вие може да отидете и по-далечъ. Предъ тая обща нѣмотия, предъ това общо опросване, не зная дали нѣма да имате право да отидете и по-далечъ, да поискате отъ чиновницитѣ известни материални жертви. Защото, когато единъ народъ въ всички свои слоеве опросва, естествено е, че мѣчно се понася едно привилегировано положение — една само категория да остане незасегната или да остане малко засегната. Но, за да имате морално право да направите този апелъ, вие трѣбва да дадете на чиновничеството нѣщо, което да задоволи най-напредъ неговата сигурностъ служебна и на второ мѣсто неговото достоинство човѣшко. Вие чувствувате днесъ, какъ бедниятъ слабъ чиновникъ стои на игли. Той се пита утре като осъмен, дали ще имъ хлѣбъ за децата му? Тия бедни учителки, които сноватъ между инспекции, инспектори и влиятелни партизани и се чудятъ какъ да осигурятъ хлѣба на своитѣ семейства; които тръпнатъ, които почватъ още отъ м. юлий ходатайствувания и кръстосвания, защото цѣли семейства често пѣти лежатъ на гърба на едно нещастно момиче! Всичко това създава една атмосфера на мизерия морална, на падение, на човѣшкото унижение и на безкрайни страдания. Ако не можемъ да създадемъ блага, ако не можемъ да дадемъ богатства, защото тѣ не се създаватъ изкуственно, да дадемъ поне онуй морално удовлетворение, което можемъ да дадемъ въ смисълъ на стабилностъ, въ смисълъ на спокойствие, въ смисълъ, както казахъ, на едно запазване на човѣшкото достоинство на тѣзи държавни служители.

Зле отиваме. Г-да! Азъ не съмъ по темпераментъ песимистъ и никога не съмъ говорилъ съ този тонъ. И ако го говоря, не го говоря само въ единъ духъ на отрицание къмъ днешната властъ — разберете ме — говоря го отъ едно съзнание, че отиваме отъ зле къмъ по-зле, и че сж нуждни всичкитъ усилия на почтенитъ и добри българи въ този моментъ, за да спратъ това хлъзгане надолу къмъ пропастъ и къмъ катастрофа. Ще намѣрите ли сили въ васъ си, ще намѣримъ ли сили въ насъ си, като българи, които искатъ да живѣе България въ миръ, да си подадемъ ръка, да впрегнемъ здравитъ сили на народа за една обща работа, да създадемъ, ако щете, едно временно примирие, единъ *trêve politique*, за да можемъ въ продължение на 6 месеца или година да туримъ партийнитъ си смѣтки настрана, да туримъ амбициитъ си подъ краката си, а предъ насъ да туримъ само България? Готови ли сте? Готови ли сме? Ние сме готови.

П. Н. Даскаловъ (нац. л.): Трѣбва да има единъ Думергъ и въ насъ.

А. Буровъ (д. сг.): Ако вие не сте готови за това дѣло; ако у васъ нѣма туй съзнание, азъ имамъ куража да ви кажа, че въ такъвъ случай вие не сте достойни за мѣстото, което заемате. Ако напротивъ, у васъ това съзнание е узрѣло, азъ мога да ви заявя, че вие ще намѣрите и тамъ (Сочи лѣвицата), и тукъ (Сочи центъра), и тамъ (Сочи дѣсницата) добри българи, които, съ очистени души, съ чисти съвѣсти, съ любовъ къмъ България и съ воля да ѝ служатъ, сж готови да си подадатъ ръка. Да запазимъ България и отъ дѣсна и отъ лѣва диктатура, да я запазимъ отъ катастрофа; да запазимъ парламентаризма, да за-

пазимъ конституцията. Ето една програма за управление! (Ржкоплѣскания)

Председателствуващъ С. Даскаловъ: Има думата на родниятъ представителъ г. Тодоръ Савовъ.

Т. Савовъ (д): Г. г. народни представители! Понеже г. Буровъ е шести по редъ ораторъ, предлагамъ, съгласно правилника, да се прекратятъ дебатитъ по бюджета проекта.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Нѣма кой да гласува това предложение.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг. Ц): Утре ще го гласувате.

Председателствуващъ С. Даскаловъ: Които приематъ предложението на народни представители г. Савовъ, да се прекратятъ дебатитъ по бюджета, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Моля да се вдигне заседанието за утре следъ обѣдъ съ сжщия дневъ редъ.

Председателствуващъ С. Даскаловъ: Които приематъ предложението на г. министъръ-председателя, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 21 ч. 47 м.)

Подпредседатели: { **Н. ШОПОВЪ**
 { **С. ДАСКАЛОВЪ**

Секретари: { **ВАС. МАРИНОВЪ**
 { **Ж. ЖЕЛЯБОВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**